

REPUBLIKA E SHQIPËRISE

**MINISTRIA E ARSIMIT
DHE SPORTIT**

Republika e Kosovës
Republic of Kosovo - Republika Kosova
Qeveria – Government - Vlada

*Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit
Ministry of Education, Science, Technology and Innovation
Ministarstvo Obrazovanja i Nauke, Tehnologije i Inovacija*

SEMINARI XVII MBARËKOMBËTAR ME MËSUESIT E GJUHËS SHQIPE DHE TË KULTURËS SHQIPTARE NË DIASPORË

METODOLOGJI TË MËSIMDHËNIES SË GJUHËS SHQIPE NË DIASPORË E NË MËRGATË

Prishtinë, 18 - 21 korrik 2024

Libër me materialet e Seminarit XVII mbarëkombëtar me mësuesit e gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë e në mërgatë

Përgatiti: Grupi i përbashkët i punës Shqipëri – Kosovë

“Për organizimin e Seminarit XVII mbarëkombëtarë me mësuesit e gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë”:

Znj. Anila Ferizaj
Znj. Shqipe Gashi Ramadani
Znj. Shqiponja Lamçe
Znj. Feime Llapashtica Lipscomb
Z. Besnik Rama
Z. Arian Mustafa
Znj. Erida Koleci
Znj. Habibe Buzuku
Znj. Mimoza Çuliqi
Znj. Bukurie Borovci
Znj. Marinela Hysenaj
Z. Hamdi Reqica
Znj. Jona Sulaj
Z. Elis Badalli
Znj. Elhame Shabani
Znj. Teuta Sopjani

PËRMBAJTJA

Parathënie.....	faqe 5
Fjala e hapjes së Seminarit nga z. Pjerin Lleshi	7
Fjala përshëndetëse e z. Albin Kurti	
Kryeministër i Republikës së Kosovës.....	9
Fjala përshëndetëse e znj. Donika Gërvalla - Schwarz	
Zëvendëskryeministre dhe ministre e Punëve të Jashtme dhe Diasporës.....	14
Fjala përshëndetëse e znj. Ogerta Manastirliu	
Ministre e Arsimit dhe Sportit, Republika e Shqipërisë	18
Fjala përshëndetëse e znj. Arbërie Nagavci	
Ministre e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit, Republika e Kosovës.....	24
<i>Sa është e pranishme gjuha amtare te fëmijët e mërgatës shqiptare dhe çduhet të bëjmë që ajo të jetë në qendër të vëmendjes?</i>	
MUSTAFË KRASNIQI	30
<i>Ndikimi i punimeve ndërvepruese në klasë dhe ngritja e rezultateve të të nxëniet gjatë procesit mësimor</i>	
ARJANA ZHUBI	37
<i>Flasim për Zagrebin shqip</i>	
<i>Orë mësimore në terren: Shëtitje edukativo-turistike në Zagreb</i>	
MELITA OREŠKOVIĆ	58
<i>Vlerësimi i nxënësve, faktor kyç për mësimdhënie efektive në klasat heterogjene</i>	
ELMIRA RAMA	73
<i>Risi në mësimdhënien e gjuhës shqipe në diasporë përmes teknologjisë (të nxëniet e bazuar në projekte, në distancë)</i>	
TEUTA TABAKU	92
<i>Planifikimi i orës mësimore, Niveli I, “Si mund të punojmë duke praktikuar gjithëpërfshirjen e nxënësve të të tri grupmoshave?”</i>	
LEFTERI METKAJ	95

<i>Roli i praktikave didaktike bazuar në situata të ndryshme të mësimdhënies dhe të nxëniet</i>	
ALBANA TAHIRI dhe GILBERTA HADAJ	114
<i>Pema familjare. Krijojmë kujtime, ndërtojmë lidhje</i>	
MERITA AVDYLI	131
<i>Rëndësia e materialeve autentike dhe projektimi i tyre në mësimdhënien e gjuhës shqipe</i>	
LINDITA BUDINI	135
<i>Digjitalizimi dhe heterogjeniteti</i>	
ETLEVA MANÇE	149
<i>Bashkëpunimi me institucionet arsimore dhe mësuesit zviceranë faktor i rëndësishëm i njohjes së mësimin plotësues të gjuhës shqipe</i>	
NEXHAT MALOKU	150
<i>Përvojat e bashkëpunimit mes mësimdhënësve të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare, dhe mësimdhënësve të vendit pritës</i>	
NEGJMIJE REÇICA	167
<i>“Jam shqiptar”, projekt i Qendrës së Botimeve për Diasporën</i>	
MILENA SELIMI	175
<i>Organizimi i një ore mësimore me nxënës që vijnë nga vende dhe sisteme të ndryshme arsimore në diasporë</i>	
MIRADIJE BERISHAJ dhe EVA PALOKA	183
<i>Mësimi i arbërishtes në ngulimet arbëreshe në shtetin italian</i>	
ORNELA RADOVICKA	187
<i>Ndërthurja e mësimin të gjuhës shqipe dhe kulturës kombëtare me atë të vendit pritës: sfidat, metodat dhe rëndësia për diasporën</i>	
ANITA DURIÇI	199
<i>Përdorimi i tekstit të përbashkët “Gjuha shqipe dhe kultura shqiptare”, niveli I</i>	
VAXHID SEJDIU	205
<i>Fotoalbum nga aktivitetet e zhvilluara gjatë ditëve të Seminarit XVII mbarëkombëtar me mësuesit e gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë</i>	215

PARATHËNIE

Seminari XVII mbarëkombëtar me mësuesit e gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë u mbajt në datat 18 korrik – 21 korrik 2024, në Prishtinë, Kosovë.

Seminari këtë vit mbledhi rreth 180 pjesëmarrës nga vende të ndryshme të botës, mësues, lektorë dhe përfaqësuesë të ministrive arsimore dhe të diasporës të Kosovës dhe Shqipërisë.

Tema bosht e seminarit ishte “*Metodologji të mësimdhënies së gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë e në mërgatë*”. Mësimdhënia u trajtua në aspektin shkencor dhe praktik, përmes ligjëratave dhe modeleve të orëve mësimore që sollën lektorët dhe mësuesit, mbështetur në përvojat e tyre të punës që bëjnë me nxënësit ku japin mësim. Mësuesit patën mundësi të dëgjojnë ligjërata të ndryshme dhe të bëhen pjesë aktive e punëtorive dhe aktiviteteve mësimore.

Hapja e Seminarit XVII u bë nga z. Pjerin Lleshi, mësues në Greqi, dhe u pasua me fjalët përshëndetëse të z. Albin Kurti, Kryeministër i Republikës së Kosovës, znj. Donika Gërvalla Schwarz, zëvendëskryeministre dhe ministre, Ministria e Punëve të Jashtme dhe Diasporës, Republika e Kosovës, dhe znj. Arbërie Nagavci, ministre, Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit, Republika e Kosovës.

Të pranishme në ditën e dytë të Seminarit ishin ministrja e Arsimit dhe Sportit e Republikës së Shqipërisë, znj. Ogerta Manastirliu, si dhe ministrja e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit e Republikës së Kosovës, znj. Arbërie Nagavci,

zëvendëskryeministrja dhe ministrja e Punëve të Jashtme dhe Diasporës e Republikës së Kosovës, të cilat përshëndetën punimet e këtij Seminar.

Të pranishme në ditën e tretë të Seminarit ishin ministrja e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit e Kosovës, znj. Arbërie Nagavci, zëvendëskryeministrja dhe ministrja e Punëve të Jashtme dhe Diasporës e Kosovës, znj. Donika Gervalla-Schwarz, dhe zëvendësministrja e Punëve të Jashtme dhe Diasporës e Kosovës, znj. Liza Gashi, të cilat zhvilluan një bashkëbisedim të hapur me mësuesit e pranishëm në Seminar.

Në përfundim të Seminarit XVII, Grupi i punës paraqiti përfundimet dhe rekomandimet bazuar në diskutimet e pjesëmarrësve në seminar.

Të gjitha aktivitetet e zhvilluara në seminar paraqiten në këtë libër elektronik duke përfshirë agjendën, fjalimet, prezantimet dhe fotografitë që tregojnë punën dhe atmosferën e seminarit.

PJERIN LLESHI

Mësues në Greqi

Fjala e hapjes së Seminarit

Përshëndetje të gjithëve paskësaj atmosfere kaq emocionuese!

Jam Pjerin Lleshi, kryetar i Lidhjes së Mësuesve Shqiptarë në Greqi. Sot ndihem i privilegjuar që m'u dha rasti të përshëndes në emër të të gjithë mësuesve shqiptarë në diasporë e t'ju uroj mirëseardhjen në Kosovë.

Ju falënderoj shumë për mikëpritjen! Faleminderit zoti kryeministër, Albin Kurti! Faleminderit znj. zëvendësministre dhe të gjithë të pranishmëve për këtë atmosferë kaq të gëzueshme, që na sjell kaq afër me njëri-tjetrin.

Është gjithmonë kënaqësi të ndodhesh në Kosovë, në këtë vend që lirinë, pavarësinë dhe gjuhën e ka mbrojtur me çmimin më të lartë ndër gjithë popujt e Ballkanit. Janë pikërisht këto aktivitete, kjo mikëpritje dhe këto virtyte që i bëjnë mësuesit shqiptarë në diasporë të thonë: “Vërtet ia vlen të bëjmë punë vullnetare për gjuhën shqipe!”. Ia vlen lodhja dhe mundimi për të ruajtur gjuhën shqipe dhe traditën tonë ndër breza.

Këtu, ndër mesin tonë, shoh që ka mësues që vijnë për herë të parë. Ata janë një forcë motivuese për këto seminare për dy arsye: së pari, në ngritjen e nivelit profesional dhe, së dyti, ndiejmë se

nuk jemi vetëm. Kjo të jep forcë për të vazhduar, sepse nuk është e lehtë të sakrifikosh fundjavat.

Arsyen e dytë do ta theksoj më shumë, sepse është tepër e rëndësishme që mësuesit vullnetarë që mësojnë gjuhën shqipe të mos ndihen vetëm.

Për hir të së vërtetës, çdo vit e më shumë e ndiejmë më pranë vëmendjen e shteteve tona, si të Shqipërisë, edhe të Kosovës. Hapat dhe projektet e ndërmarra nga shtetet tona tregojnë se gjuha shqipe po shikohet më me seriozitet. Po përmend këtu vetëm dy projekte: Projekti i shkollës verore “*Jam shqiptar*” dhe projekti më i fundit “*Mësues për Greqinë*”.

Për projektin e parë, kaq të rëndësishëm, do të falënderoja përzemërsisht të dyja ministritë e arsimit, atë të Shqipërisë dhe atë të Kosovës, dhe njëkohësisht Qendrën e Botimeve për Diasporën, që ka qenë gjithmonë një portë e hapur për ne në çdo orë.

Projekti “*Mësues për Greqinë*” është në hapat e parë, por është tepër i rëndësishëm jo aq për nga ana ekonomiko-financiare, por nga ana e vlerësimit njerëzor; është një projekt që i jep seriozitetin e duhur përpjekjeve 25-vjeçare të mësuesve vullnetarë në Greqi.

Ne shpresojmë që ky projekt të realizohet shpejt jo vetëm për mësuesit në Greqi, por edhe për të gjitha shtetet ku ka mësues vullnetarë. Gjuha shqipe është gjaku i kombit. Të mundohemi ta mbrojmë atë sa më shumë.

Përziemërsisht i uroj edhe mësuesit që janë këtu për herë të parë dhe u bëj thirrje të ftojnë edhe mësues të tjerë, në mënyrë që armata jonë të fuqizohet gjithmonë e më tepër.

Ju falënderoj për mikëpritjen!

ALBIN KURTI

Kryeministër i Republikës së Kosovës

Përsëndetje të gjithëve!

Sot më herët takova Edona Qosja, studente në Universitetin e Harvardit, e cila ndodhet këtu midis jush. Ajo ka mbaruar një praktikë dymujore në zyrën e Kryeministrit. Edona bashkë me studentë të tjerë shqiptarë që ndjekin studimet në Harvard kanë arritur që mësimin e gjuhës shqipe ta shtojnë si lëndë që mësohet në këtë universitet. Nuk i dihet, mbase, pas disa vitesh, këta studentë mund të bëhen mësimdhënës si ju.

E nderuar znj. Donika Gërvalla-Schwarz, zëvendëskryeministre dhe ministre e Punëve të Jashtme dhe Diasporës, e nderuara ministre e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit, znj. Arbërie Nagavci, i nderuar Kryetar i Komisionit për Arsim, Shkencë, Teknologji, Inovacion, Kulturë, Rini dhe Sport, Ardian Gola, e nderuara znj. Nina Guga, zëvendësministre e Ministrisë së Arsimit dhe Sportit të Republikës së Shqipërisë, e nderuara znj. Liza Gashi, zëvendësministre në ministrinë e Punëve të Jashtme dhe Diasporës, i nderuar z. Taulant

Kelmendi, zëvendësministër i Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit, i nderuar z. Pjerin Lleshi, Kryetar i Lidhjes së Mësuesve Shqiptarë në Greqi, të dashur mësues të gjuhës shqipe në diasporë, të nderuar të pranishëm, zonja dhe zotërinj,

Ndihem i nderuar që jam sot para jush për t'ju uruar mbarëvajtjen e Seminarit XVII të mësimdhënies së gjuhës shqipe dhe kulturës shqiptare në diasporë.

Ju e dini dhe e ndieni se sa e rëndësishme dhe fisnike është puna dhe përkushtimi juaj në mësimin e gjuhës amtare dhe kulturën e njohurive të fëmijët e diasporës.

Ne flasim shpeshherë për diasporën dhe duhet t'i jemi mirënjohëse për ndihmesën që i ka dhënë atdheut sidomos në kohën e çlirimit të Kosovës. Qeveritë e Kosovës dhe të Shqipërisë organizojnë shpesh takime me pjesëtarë të shquar të diasporës dhe të dy shtetet kanë institucione që merren posaçërisht për të mbajtur gjallë interesimin e diasporës për vendin e origjinës. Mirëpo, në të vërtetë, puna jonë në atdhe për të fuqizuar lidhjet me diasporën nuk do të jepte shumë fryte po të mos ishit ju që jetoni dhe punoni në gjirin e komuniteteve shqiptare të shpërndara në Evropë, Amerikën e Veriut dhe në pjesë të tjera të botës.

Gjuha shqipe është thelbësore për kombin tonë. Ajo nuk është thjesht mjet komunikimi mes nesh, por është koncentrimi i qenies shqiptare. Shqipja i dallon shqiptarët si pjesë e botës dhe

ata me gjuhën shqipe e ndërtojnë botën kudo që janë. Prandaj, ju të dashur arsimtarë jeni misionarët e gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare nëpër botë. Roli juaj sot nuk është më i paktë nga ai i rilindësve tanë para më shumë se një shekulli. Nëse rilindësit zhvilluan shkrimin shqip dhe hodhën farat, ndihmuan që të çelnin sythat e parë të kulturës sonë kombëtare në diasporën e atëhershme dhe më pas e sollën atë që të lulëzonte në atdhe, ju, me anë të veprimtarive sikurse kjo e sotmja, përgatiteni më mirë për të përcjellë filiza të shqiptarisë në dhe të huaj, që edhe aty të gjallojë kultura shqiptare krahas kulturës vendëse. Ky është një proces dialektik diasporë-atdhe-diasporë, që do të jetë shumë i rëndësishëm edhe gjatë shekullit tonë të globalizimeve, integritimeve politike dhe afirmimit të kulturave kombëtare.

Diaspora, nga vetë natyra e saj, është shumëgjuhëshe; gjuhët vendëse dhe zyrtare kanë përparësi ndaj gjuhës amtare të të ardhurve, që bëhen pjesë e qytetarisë së shteteve pritëse. Kjo vlen dyfish kur gjuha pritëse i përket një kombi më të madh dhe më të zhvilluar se gjuha e ardhur. Të ardhurit kanë interes që të punojnë dhe të integrohen në kombin përkatës. Gjuha amtare ruhet shumë mirë në brezin e parë për në brezin e dytë dhe të tretë të mërgimtarëve që tashmë janë qytetarë me të drejta të plota. Gjuha e vendit të origjinës ruhet më shumë në funksionin identitar. Në rastin tonë në funksion të të qenit pjesëtar i kombit shqiptar edhe pse fizikisht larg atdheut.

Gjuha shqipe është si ajo flaka e qiririt të Naimit që duhet mbajtur ndezur në zemër dhe në shpirt të çdo shqiptari të larguar

nga atdheu. Shqiptarët janë një komb diasporik. Po të llogarisim numrin e shqiptarëve në Evropën Perëndimore, ai është më i madh se numri i shqiptarëve që jetojnë në Maqedoninë e Veriut, i afrohet atij në Republikën e Kosovës të marrë veçmas dhe ndoshta edhe më i madh se numri i popullsisë së Republikës së Shqipërisë, kur në diasporë, përveç asaj të Evropës Perëndimore, përfshihet edhe ajo e Amerikës Veriore. Prandaj duhet një punë e madhe për të ruajtur fuqizimin e identitetit shqiptar në diasporë dhe ju jeni në vijën e parë të kësaj detyre kombëtare. Sigurisht që juve ju nevojitet edhe ndihma e shteteve amë, ndihma e shteteve me shumicë shqiptare.

Kam kënaqësinë të përmend disa arritje të deritanishme dhe kontributin e qeverive të Kosovës dhe të Shqipërisë.

Së pari është kurrikula e përbashkët për mësimin e gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë. Abetarja e përbashkët e shqipes, që përdoret edhe në diasporë. Përmbajtja e unifikuar e teksteve për gjuhën shqipe dhe kulturën shqiptare në diasporë. Hapja e 21 klasave të reja në vende të ndryshme për fëmijët e diasporës. Vetëm në vitin 2023 janë shpërndarë nëpër shkollat shqipe në diasporë afro 40 000 tekste mësimore. Janë porositur për botim 45 000 tekste të reja për shkollat në diasporë, që do të shpërndahen për vitin shkollor 2024–2025. Në maj të këtij viti u organizuan tre punëtori me mësuesit e diasporës në Gjermani, Austri dhe Zvicër. Në shtator të këtij viti do të organizohet një takim me mësuesit e pensionuar të diasporës për

t'u shprehur atyre mirënjohjen tonë. Kemi mbështetur trajnime dhe seminare për mësues të diasporës dhe ekskursione me fëmijë nga shkolla të ndryshme e deri te organizimi i këtij seminari që do të pasohen nga të tjera seminare për ngritjen profesionale të mësuesve të diasporës.

Në detyrën time si Kryeministër i Republikës së Kosovës, si drejtues i qeverisë, angazhohem që mbështetja jonë mos t'ju mungojë asnjëherë dhe të vijë duke u rritur.

Ju uroj një seminar të suksesshëm në Prishtinë dhe arritje gjithnjë e më të mëdha në detyrën tuaj fisnike!

DONIKA GËRVALLA-SCHWARZ

**Zëvendëskryeministre dhe ministre
e Punëve të Jashtme dhe Diasporës
Republika e Kosovës**

I nderuar zoti Kryeministër, të nderuar mysafirë nderi, të nderuar të pranishëm,

Më lejoni t'ju përshëndes përzemërsisht dhe t'ju shpreh mirënjohjen time më të thellë për rolin tuaj të pazëvendësueshëm në ruajtjen e identitetit shqiptar kombëtar, në ruajtjen e gjuhës dhe kulturës sonë.

Pavarësisht sfidave me të cilat jeni ballafaquar gjatë viteve dhe mungesës së një sistemi të mirorganizuar, ju keni ruajtur gjuhën dhe kulturën tonë, dhe e keni përcjellë atë brez pas brezi, duke mbajtur gjallë traditat tona dhe frymën e atdhedashurisë.

Ky përkushtim juaji është një dëshmi e qartë e lidhjes suaj të pathyeshme me Kosovën dhe pasionit tuaj të pashuar për rrënjët tona kulturore. Institucionet e Republikës së Kosovës janë të përkushtuara për të krijuar një strategji të mirëfilltë për mësimin e gjuhës shqipe në mërgatë.

Së bashku me Republikën e Shqipërisë dhe së bashku edhe me qeveritë e vendeve përreth në të cilat ka shumicë shqiptare, përmes punëtorive të ndryshme, seminareve, takimeve tona të shpeshta marrim imputet e vlefshme nga ju për të kuptuar nevojat tuaja konkrete, sfidat tuaja dhe për të implementuar me sukses praktikat më të mira për mësimin e gjuhës shqipe. Kjo strategji, të cilën do ta ndërtojmë së bashku, do të jetë një bazë e fortë për të siguruar që çdo fëmijë shqiptar, në çdo cep të botës, të ketë mundësinë për të mësuar gjuhën dhe për të ruajtur dhe për të kultivuar kulturën tonë.

Unifikimi i përmbajtjes së teksteve mësimore për gjuhën dhe kulturën shqiptare është një hap i madh përpara në këtë drejtim. Ky proces do të sigurojë një standard të lartë arsimor dhe do të lehtësojë mësimdhënien, por edhe mësimnxënien për fëmijët tanë në mërgatë, duke u siguruar atyre që mësimi gjuhës shqipe gjithnjë e më tepër të bëhet edhe duke përdorur mjetet të cilat nxënësit tuaj, fëmijët tanë, janë mësuar të punojnë çdo ditë.

Ne jemi të vendosur të përparojmë këtë proces për ta ruajtur gjuhën dhe kulturën tonë të pasur për gjeneratat e ardhshme. Sot Republika e Kosovës është më e fuqishme se kurrë në arenën ndërkombëtare. Me subjektivitetin ndërkombëtar të arritur, ne kemi një mundësi për të përparuar më tutje në promovimin e saj dhe për të fuqizuar gjuhën dhe kulturën tonë në mbarë botën.

Ta shfrytëzojmë këtë moment për të ndërtuar lidhje më të forta me mërgatën dhe për të mbështetur çdo iniciativë që kontribuon në ruajtjen e identitetit tonë.

Organizimi i një seminari si ky do të na ndihmojë të mbledhim përvoja, t'i kuptojmë ato, t'i analizojmë së bashku me sfidat dhe të gjejmë zgjidhjet më të mira për zhvillimin e mësimi të gjuhës shqipe në mërgatë dhe në diasporë. Ligji për diasporën, i cili së shpejti do të dalë në konsultime publike, do të krijojë mundësi të reja për të fuqizuar rolin e mërgatës tonë, duke e afruar më shumë me Kosovën dhe duke ruajtur identitetin.

Ne jemi të përkushtuar të krijojmë një të ardhme ku gjuhës dhe kulturës sonë mos t'i mungojë asnjëherë mbështetja dhe përkushtimi i institucioneve tona. Këtë ua kemi bërë gjeneratave të reja që mbajtën gjallë mësimin shqip, kulturën dhe identitetin tonë dhe sidomos juve që ishit bartës të të gjithë kësaj veprimtarie.

Ne do të shihemi edhe gjatë ditëve të ardhshme, por më lejoni të shtoj dy aktivitete të cilat mund të shfrytëzoni t'i organizoni pasditeve. Shfrytëzoni të vizitoni pjesët e Kosovës që kanë një bukuri përrallore. Kjo është vera e duhur për t'i parë vetë dhe për t'ua treguar më pas, kur të ktheheni në vendet nga vini, nxënësve tuaj dhe të gjithë atyre që u intereson. Së dyti, për të shprehur falënderimin e Republikës së Kosovës për kontributin e jashtëzakonshëm dhe shumë të çmuar të diasporës dhe të mërgatës në çlirimin e Kosovës, më datë 30 korrik organizohet një festë njëditore në sheshin qendror në Prishtinë, në të cilën jeni të ftuar të gjithë.

Më lejoni ta përmbyll duke thënë se së bashku do të ndërtojmë një të ardhme edhe më të mirë dhe plot shpresë për gjeneratat

e ardhshme këtu dhe atje, në Shqipëri, në Kosovë, në mërgatë dhe në vende të tjera përreth. E ardhmja jonë është në duart tona, prandaj së bashku duhet të sigurohemi që trashëgimia jonë të jetojë përjetësisht.

Faleminderit shumë për kontributin tuaj!

OGERTA MANASTIRLIU

**Ministre e Arsimit dhe Sportit
Republika e Shqipërisë**

Të dashur mësues të gjuhës shqipe e të kulturës shqiptare në Diasporë, përshëndetje!

Duke ju uruar mirëseardhjen dhe duke falënderuar përzemërsisht secilin prej jush për pjesëmarrjen tuaj, shpreh kënaqësinë e veçantë e të qenit e pranishme në këtë seminar të rëndësishëm për mësimdhënien në diasporë.

Privilegj për mua të jem mes jush, ruajtësve më të parë të identitetit tonë kombëtar përtej trojeve shqiptare, dhe të kem mundësinë t'ju shpreh mirënjohjen për përkushtimin, sakrificat e kontributin tuaj më se të çmuar për mësimin e gjuhës shqipe e të kulturës shqiptare.

Puna juaj në përcjelljen dhe ruajtjen e vlerave kombëtare në mërgatë është ndër ato elemente të domosdoshme që shërbejnë për të ndërtuar urat e vërteta lidhëse midis mërgimtarëve dhe vendlindjes, midis brezave ndër vedi të bashkatdhetarëve që jetojnë në vend të huaj, midis anëtarëve të komunitetit atje, midis nesh këndeje e andej kufijve.

Gjuha shqipe është thelbi i identitetit dhe shpirtit tonë, është fryma jonë e përbashkët, është bartja e unit tonë gjithkund shkojmë a gjithkund jemi.

Jemi bërë bashkë këtu në Prishtinën e dashur, në Kosovë, këtu ku përpjekja dhe sakrifica për shqiptarizmin, për ruajtjen e vetëdijes kombëtare dhe për gjuhën si pjesë e pandashme e identitetit nuk reshti asnjëherë, në cilëndo rrethanë; një përpjekje, e cila na dikton e na mëson fuqinë e padiskutueshme të gjuhës amtare, për përballimin e çdo sfide të një kombi dhe ruajtjen e unitetit të tij.

Mbështetja e mësimi plotësues në diasporë është ndoshta projekti më i arrirë i bashkëpunimit midis dy qeverive shqiptare, asaj të Shqipërisë dhe asaj të Kosovës. Kjo si për të dëshmuar se diaspora është faktori kryesor përbashkues i të gjithë shqiptarëve ngado ndodhen e ngado vijnë. Kështu, në vitin 2015, ministritë e arsimit të të dy vendeve tona firmosën Marrëveshjen e përbashkët për mësimin plotësues në diasporë. Në bazë të kësaj marrëveshjeje u miratua në vitin 2018 dhe kurrikula e përbashkët e mësimi të gjuhës shqipe dhe kulturës shqiptare në diasporë. Më pas vijoi puna për teskte të përbashkëta të gjuhës shqipe.

Komisioni i përbashkët i Shqipërisë dhe Kosovës ka miratuar tashmë nivelin e parë dhe të dytë të teksteve mësimore për diasporën “*Gjuha shqipe dhe kultura shqiptare*” dhe këtë vit pritet të përfundojë procesi duke përmbyllur edhe tekstet e nivelit të tretë. Kjo kulturë pune e përbashkët dha frytet e veta

edhe në përgatitjen e Abetares mbarëkombëtare, një arritje po aq e rëndësishme që vë në shina të njëjta edukimin e fëmijëve tanë kudo ku jetojnë.

Dhe ky Seminar, që shënjon vitin e shtatëmbëdhjetë, është dëshmi bashkëpunimi jo thjesht mes dy vendeve tona shqipfolëse, por mbarë shqiptarisë. Zhvillimi i këtij seminari pa dyshim që ka pasur dhe ka një vlerë të madhe në ndërtimin dhe zgjerimin e rrjetit të mësimdhënësve të diasporës, në bashkimin dhe njësimin e fuqisë së tyre për arritjen e synimeve tona të përbashkëta. Diskutimi i problematikave me të cilat përballlet çdo mësues, varësisht mundësive që ka, varësisht vendit ku ndodhet e më tej, është element kyç për kërkimin e zgjidhjeve të efektshme dhe për organizmin e vijueshmërinë e mësimdhënies dhe mësimnxënies së shqipes në diasporë. Ky seminar është jo vetëm një përpjekje më shumë sa i takon kësaj çështjeje, por edhe një shkallë më tepër që na afron me një organizim më të qenësishëm të procesit të mësimdhënies, si dhe ka një ndikim të konsiderueshëm në rritjen e vazhdueshme të cilësisë së tij, në nivel metodik dhe shkencor.

Ministria e Arsimit dhe Sportit e Shqipërisë, në kuadrin e promovimit dhe mbështetjes së gjuhës shqipe, këtë vit e ka shpallur *Vitin e Gjuhës Shqipe*. Janë organizuar e mbështetur një sërë aktiviteteve dhe nismash, si konkursi i gjuhës shqipe në rang vendi, ndërkohë që po përgatitemi për olimpiadën e gjuhës shqipe e cila do të organizohet së bashku me Kosovën.

Gjej rastin të theksoj se para jush nuk kemi ardhur asnjëherë me dëshira dhe ëndrra, por me projekte konkrete të realizuara, të cilat vërtet nuk mund të jenë gjithçka, por janë hapa të rëndësishëm që tregojnë seriozitetin e qeverisë shqiptare dhe një vizion të qartë në lidhje me mësimdhënien e gjuhës shqipe.

Kështu, qeveria shqiptare ka hartuar, ka miratuar dhe po zbaton një strategji largpamëse për mbështetjen e mësimdhënies në diasporë, e cila synon institucionalizimin e mësimin të gjuhës shqipe. Në zbatim të kësaj strategjie është hartuar regjistri i mësuesve të diasporës i cili përbën bazën për hapat e mëtejshëm. Në këtë vazhdë, siç është bërë e ditur para pak kohësh, Ministria e Arsimit dhe Sportit e Shqipërisë ka hartuar programin “*Mësues për Greqinë*”, që synon mbështetjen e mësimdhënësve të gjuhës shqipe në Greqi. Kjo nismë financohet nga qeveria shqiptare dhe synon të ofrojë paga mujore për mësuesit e gjuhës shqipe atje, të cilët do të përzgjidhen në bazë të aplikimeve të bëra. Është një nga hapat e rëndësishëm të ndërmarrë për institucionalizimin e gjuhës shqipe në diasporë.

Një tjetër hap i rëndësishëm është plotësimi i nevojave të nxënësve në diasporë me tekste shkollore dhe materiale plotësuese. Për rëndësinë që ka ky proces, qeveria shqiptare ka ngritur një strukturë të posaçme, si Qendra e Botimeve për Diasporën. 14 080 tekste dhe fletore didaktike së shpejti do të jenë në duart e nxënësve dhe mësuesve të gjuhës shqipe dhe kulturës shqiptare në diasporë.

Nuk ka dyshim që puna e mësimdhënies në diasporë kërkon dyfish angazhim krahasuar me vendlindjen, duke marrë parasysh që nxënësit janë dygjuhësh dhe që gjuhë të parë të komunikimit kanë një gjuhë tjetër nga shqipja. Jemi të vetëdijshëm që në më të shumtën e rasteve, sidomos në vendet ku emigrimi numëron më shumë shqiptarë të ardhur nga të gjitha trojet shqipfolëse, sfidat e mësuesit janë edhe më të mëdha, si për të njëzuar komunikimin me nxënësit që janë të moshave të ndryshme dhe vijnë nga krahina të ndryshme të vendeve si Shqipëria, Kosova e Maqedonia e Veriut etj., ashtu edhe për të krijuar dhe bërë më tërheqëse mësimin e gjuhës, historisë dhe kulturës së origjinës, dhe sidomos për të ushqyer tek ata dashurinë për vendin dhe gjuhën e të parëve.

Falënderim dhe mirënjohje për ju dhe kontributin tuaj të çmuar që keni dhënë me përgjegjësi, ndërgjegje e qytetari në ruajtjen e identitetit tonë kombëtar jashtë kufijve; një kontribut gjurma e të cilit do të mbetet edhe për të ardhmen. Nxënësit tuaj janë vazhdimësia e shqipes, ata do t'ua mësojnë pasardhësve të tyre, do ta kërkojnë e do t'i japin vendin e vet gjuhës shqipe, që ajo të vazhdojë të frymojë brez pas brezi, kudo ku shqiptarët banojnë, pa i harruar rrënjët e tyre të shenjtja.

Në këtë kuadër merr peshë çdo përpjekje që është bërë e bëhet për t'i dhënë hov dhe për ta çuar përpara mësimdhënien e shqipes në mërgatë. Konkretisht, sa i takon temës së këtij seminari, që e vë theksin në metodologjinë e mësimdhënies, është një mundësi mjaft e mirë për të rrahur mendime, për të marrë

përvoja nga njëri-tjetri profesionalisht e për t'u përbashkuar në shumë pika sa i takon mësimdhënies.

Ministria e Arsimit e mban në vëmendje dhe do të vazhdojë ta ndjekë ecurinë e mësimdhënies së gjuhës shqipe dhe kulturës shqiptare në diasporë, ndaj sërish ju fton që t'i kushtoni rëndësinë e duhur komunikimit institucional me ne.

Duke ju falënderuar sërish për angazhimin tuaj dhe kontributin me vlerë kombëtare që keni dhënë e jepni, ju uroj punë të mbarë e rezultate frytdhënëse prej këtij seminari.

Ju faleminderit!

ARBËRIE NAGAVCI

Ministre e Arsimit, Shkencës,
Teknologjisë dhe Inovacionit
Republika e Kosovës

Shumë të nderuar pjesëmarrës,

I nderuar Kryeministër i Republikës së Kosovës z. Albin Kurti, e nderuar zëvendëskryeministre zonja Donika Gërvalla-Schwarz, i nderuar kryetar i Komisionit për Arsimin, Kulturën, Sportin z. Ardian Gola, e nderuar zëvendësministre e Ministrisë së Arsimit dhe Sportit znj. Nina Goga, i nderuar zëvendësministër Zagoshi, zëvendësministër Alban Kelmendi, të gjithë ju të nderuar të pranishëm,

Shumë të dashur mësimdhënës, mësuese, mësues nga të gjitha vendet e botës që jemi sot bashkë në Seminarin XVII, të gjithë ju mësues të gjuhës dhe kulturës shqiptare. Siç e tha dhe mësuesi që ju përfaqësoi të gjithë juve z. Lleshi, keni sakrifikuar fundjavën tuaj që të jeni në këtë Seminar, ju jemi falënderues dhe mirënjohës për këtë. Ju garantoj se jeni të mirëpritur me zemër dhe me dashuri të madhe nga secili prej nesh, nga qeveria e Republikës së Kosovës, në dy institucionet në Kosovë dhe në Shqipëri, dhe po ashtu ju garantoj që do të jemi shumë seriozë

sikurse deri më tani në çdo adresim në punën e përbashkët tuajën dhe tonën që mund të bëjmë në të mirën e mundshme të gjuhës shqipe dhe kulturës shqiptare.

Të nderuar të pranishëm, të gjithë që jeni sot bashkë, është një kënaqësi dhe nder i veçantë për mua që të jem në mesin tuaj. Respekt dhe një emocion i veçantë që jemi takuar disa herë tashmë, por gjithmonë duke qenë mirënjohëse deri në fund për misionin tuaj fisnik: ruajtjen dhe përhapjen e arsimit shqip në mërgatë dhe përçimin e vlerave të çmuara të gjuhës sonë amtare.

Mësimi i gjuhës shqipe në mërgatë, lidhet direkt me vëllezërit dhe fëmijët tanë që po rriten larg trojeve shqipfolëse, prandaj vlera e saj është jashtëzakonisht e madhe falë dhe kontributit të secilit prej nesh.

Ndaj është krenari kur shohim që puna juaj vazhdon pa u ndalur me të njëjtin entuziazëm, shumë herë me baza vullnetare, për të përballuar sfida që keni gjatë punës suaj.

Një ndër vlerat e spikatura të këtij Seminari është fakti që ai është rezultat i punës së përbashkët mes Republikës së Kosovës dhe Republikës së Shqipërisë dhe që bashkon mësues të gjuhës shqipe nga të gjitha trevat shqiptare, të cilët jetojnë dhe punojnë në shtete të ndryshme të botës. Sot fëmijët tanë, fëmijët shqiptarë anembanë botës, flasin shqip, këndojnë shqip, urojnë shqip dhe falë jush ata vazhdojnë të frymojnë shqip. Vazhdimësia e mësimi të shqipes garanton ruajtjen e identitetit të vlerave kombëtare

kulturore për të cilat në shekuj kemi luftuar si komb duke bërë sakrifica të mëdha si pak shtete të tjera. Për shtatëmbëdhjetë vite me radhë për mësuesit e gjuhës shqipe në botë kemi shkëmbyer gjatë këtyre seminareve përvoja dhe sfida, dhe ne si Qeveri kemi qenë përherë pranë jush. Edhe sot jemi bashkë me ju në hapjen e Seminarit, por në veçanti edhe gjatë ditëve të zhvillimit të aktiviteteve të tij, për të parë jo vetëm se si të forcojmë lidhjen, si të bëjmë më shumë për të ekuilibruar gjuhën dhe kulturën shqiptare në diasporë, por të jemi bashkë në hartimin dhe realizimin e aktiviteteve të punës suaj.

Në tërësi, Ministria e Arsimit e Republikës së Kosovës ka intensifikuar dukshëm vitet e fundit gjithë mbështetjen e komunitetit shqiptar në botë në shumë forma dhe para së gjithash ka mbështetur disa nga iniciativat tona duke filluar nga hartimi i kurrikulave dhe teksteve të përbashkëta, ku theksohet dhe është gjithnjë në përdorim teksti i gjuhës dhe kulturës shqiptare. Organizimi i aktiviteteve, siç është ky Seminar, ku bëhemi bashkë për të diskutuar tema të rëndësishme, që çojnë në avancimin e performancës tuaj, dhe shumë aktivitete të tjera për të cilat nuk dua t'ju ha shumë kohë, sepse ju jeni vetë pjesëmarrës të tyre ose iniciatorë, ose mbështetës, ose bashkorganizatorë dhe i njihni shumë mirë si dhe kontribuoni në suksesin e tyre.

Seminari i diasporës ju krijon mundësinë që të shprehni haptazi si sukseset, ashtu edhe brengat tuaja, andaj flisni hapur dhe sinqerisht duke sjellë propozime apo sugjerime të reja

për përmirësimin e mësimin të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare. Nga ana tjetër, edhe për ne si Ministri kjo është një mundësi optimale për të dëgjuar hapur dhe nga afër, me qëllim që praktika të mira dhe propozimet tuaja t'i mbështesim në politikat dhe financimin nga ana jonë.

Çdo komb nis me gjuhë dhe vazhdon me kulturë e tradita. Këto janë elemente veçuese të një komuniteti dhe faktorë që më së shumti ndikojnë tek ndjenjat e identitetit. Ruajtja e identitetit kombëtar ka një rëndësi të veçantë sidomos sot në epokën e globalizmit dhe lëvizjes së lirë. Integrimi dhe diversiteti janë tiparet dalluese të shekullit XXI, por bazamentin e kanë te ndjenja e respektit, te prejardhja dhe te ndjenjat e trashëguara brez pas brezi.

Ju i njihni më së miri specifikat e shkollimit në vende të ndryshme të botës, njihni mësimin plotësues të gjuhës shqipe dhe kulturës shqiptare, njihni nevojat tuaja dhe ato të nxënësve tuaj. Për këtë arsye, ky seminar u zhvillua për ju, me ju e bashkë me ne për të qenë përkrah jush.

Mësimi i gjuhës shqipe në mërgatë ka kaluar në sfida të shumta. Kujtojmë gjithë pengesat thuajse të pakapërcyeshme gjatë periudhës së para luftës, sidomos në vitet e vështira, vitet e 90-ta. Ju jeni të vetëdijshëm për rrugën e gjatë që keni kaluar deri më sot ku mërgata jonë kishte një rol të jashtëzakonshëm, ndonëse vepronte në kushte dukshëm më të vështira në të

kaluarën; akoma dhe sot, në kushte më të mira, vazhdojnë të kontribuojnë në një mënyrë apo në një tjetër.

Sot, duke parë traditën shumëvjeçare të zhvillimit të këtij Seminari, falënderojmë përzemërsisht të gjithë ata që janë angazhuar për organizimin e tij ndër vite. Në emër të Ministrisë së Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit të Republikës së Kosovës, ju siguroj që do të keni gjithmonë përkrahjen tonë.

Falënderoj edhe Grupin punues, me kryesuese Shqipen dhe Anilën, dhe të gjithë juve për kontributin dhe angazhimin që të kemi një Seminar të suksesshëm; dhe do të mbyll fjalën time me besimin se gjuha amtare është një ndër tiparet më të theksuara të plejadës së përbashkët të kulturës kolektive të një populli. Le ta mbrojmë bashkërisht atë në çdo formë, çdo ditë nga pak e çdo ditë e më shumë.

Urime dhe shumë suksese në punimet e këtij Seminari dhe paçi aktivitete të tjera jashtë tij, gjatë kohës së lirë, të cilat po ashtu do t'i kaloni bukur sikurse këtu.

Faleminderit!

Album me foto nga dita e parë, datë 18 korrik 2024.

MUSTAFË KRASNIQI

**GJUHA AMTARE TE FËMIJËT
E MËRGATËS SHQIPTARE**

SA ËSHTË E PRANISHME GJUHA AMTARE TE FËMIJËT E MËRGATËS SHQIPTARE DHE Ç'DUHET TË BËJMË QË AJO TË JETË NË QENDËR TË VËMENDJES?

Përdorimi i gjuhës amtare në mërgatën shqiptare

Në fillim kjo pyetje duket pak paradoksale, por në esencë ngërthen në vete shumë pikëpyetje, sidomos pjesa e parë e saj, e cila, për ta kuptuar realitetin, duhet të trajtohet realisht si temë e veçantë. Është koha e fundit që ne të gjithë pa dallim duhet të merremi më seriozisht me gjendjen aktuale të ruajtjes dhe zhvillimit të gjuhës amtare. Dhe sot, në momentin që po flasim, është e dokumentueshme se mërgimtarët tanë, me apo pa dashje, gabimisht po e trajtojnë çështjen e ruajtjes së gjuhës duke mos i dhënë rëndësi sa duhet për fëmijët e tyre.

Pra, të gjithë ne që veprojmë dhe punojmë në shërbim të ruajtjes së gjuhës dhe kulturës kombëtare, duhet të kuptojmë se gjuha nuk është vetëm akt patriotik, por edhe njerëzor, sepse vetë fëmijët pa gjuhën e nënës nuk kanë kuptim të plotë. Të gjithë fëmijët në mbarë botën kanë të drejtën e tyre ta ruajnë dhe ta mësojnë gjuhën e prindërve dhe kjo lidhshmëri është bartur gjeneratë pas gjenerate. Është thënë dhe thuhet: “*Duke ruajtur gjuhën dhe kulturën kombëtare, ruhet më lehtë dhe më mirë identiteti kombëtar*”.

Në bazë të të gjitha fakteve të deritanishme, të cilat i dëgjojmë nga prindërit shqiptarë, vijmë në përfundimin se pjesa dërmuese e këtyre “argumenteve” janë të pabaza. Fëmijët mësojnë nga 2-3 gjuhë paralelisht dhe për asnjërin nuk themi se po i përzihet gjuha apo ka ngarkesë, apo po iu ngatërrohet gjuha. Këto dhe shumë arsyetime tjera nuk qëndrojnë as shkencërisht, as praktikisht.

Pohime të këtilla thjesht nuk qëndrojnë, sepse njohja e gjuhës amtare është një vlerë jo vetëm kombëtare, por edhe njerëzore. Megjithatë, duhet ta pranojmë se në mesin e prindërve shqiptarë ngatërrohet me të madhe koncepti i ruajtjes së gjuhës dhe për këtë bëhen pengesë që fëmijët e tyre të mos e vijnë shkollën shqipe.

Thënia se “Gjuha amtare, pra shqipja, nuk i duhet fëmijës tim, ngaqë është e tepërt” është banale dhe e pakuptimtë; apo edhe thënia tjetër se “Fëmijët e njohin mjaftueshëm gjuhën shqipe dhe nuk kanë nevojë të shkojnë në mësimin plotësues”. Këto pohime i nxjerrin prindërit në një rrugë qorre për të ardhmen e fëmijëve të tyre.

Në bazë të argumenteve të dhëna më sipër, na dalin edhe një mori dëshmish që i dëgjojmë nga goja e prindërve, siç janë:

1. *Këta fëmijë po rriten në vend të huaj dhe duhet ta mësojnë gjuhën e vendit, dhe s’ka çfarë u duhet gjuha shqipe.*
2. *Injorimi, ku një pjesë e tyre nuk e flasin gjuhën amtare as në shtëpi, madje shumë prej tyre nuk e njohin mirë as gjuhën e vendit.*

E gjithë kjo është si rezultat se ata nuk janë të informuar sa duhet dhe si duhet, prandaj edhe botëkuptimi i tyre është plotësisht i gabuar.

Si në çdo vend të botës ku ka shqiptarë, ky problem është i pranishëm, e konkretisht po ndalem në Gjermani, shtet që më së shumti ka shqiptarë të cilët vijnë nga të gjitha trevat, kurse vijimi i fëmijëve të tyre në shkollën shqipe është shumë simbolik. Në disa Republika pritëse favorizohen mësimdhënësit, duke ua mundësuar atyre pagën, dhe në disa Republika të tjera, konkretisht në Bavari, nuk është ky favorizim, por e tëra mbështetet në baza vullnetare. Në këtë rast po ndalem te LAPSh-i, i cili ka marrë përsipër përgjegjësinë e shkollës shqipe që nga regjistrimi i fëmijëve, pagën e mësuesit e deri te sigurimi i klasës.

Me mirënjohje flas për punën e kryesisë së LAPSh-it që, përpos angazhimit në hapjen e klasave, ka krijuar një strukturë të mirë të administratës, e cila në vazhdimësi merret me punët organizative; hapjen e pikave të reja shkollore, organizimin e seminareve, shëtitjeve me karakter shkollor, konkursin e diturisë etj.

Kur flasim se sa është e pranishme gjuha amtare te fëmijët e mërgatës shqiptare në tërë diasporën shqiptare dhe në Bavari, lirisht mund të themi se është jo e kënaqshme. Do të shtoja edhe një fakt tjetër se gjuha amtare ka filluar gjithnjë e më pak të përdoret në familjet shqiptare.

Të gjitha këto dukuri përkojnë me:

- *nivelin e prindit,*
- *sa janë të informuar prindërit.*

Kur flasim për nivelin e prindit, duhet të kemi parasysh që prindi të informohet mirë e mbi të gjitha ta shohë si një obligim moral, i nxitur edhe nga vet shteti nga vjen prindi. Nëse kjo arrihet, patjetër që do të jetë shumë më i gatshëm të kryejë detyrimin ndaj fëmijëve të tij për t'i çuar në shkollën shqipe. Qoftë edhe duke e favorizuar me ndonjë shpërblim a investim, apo duke

e obliguar që të paktën ta dije pse e dërgon ose jo fëmijën në shkollën shqipe.

Pra, për këtë arsye, raporti i mirë i shtetit, i shoqërisë dhe i prindit është shumë i nevojshëm, duke mbajtur marrëdhënie shumë më bashkëpunuese, sepse kështu prindi arrin të kuptojë se fëmija i tij duhet të motivohet apo të nxitet ta vijojë shkollën shqipe, pasi përmes saj njeh identitetin, trashëgiminë, kulturën dhe gjuhën e tyre.

Përpos kësaj, kemi edhe një fenomen shqetësues që ndodh në familjet tona, ku gjejmë fëmijë të cilët komunikojnë vetëm në gjuhën vendore apo fëmijë që fare pak e flasin shqipen, por, edhe nëse e flasin, atë e përziejnë shumë me gjuhën e vendit ku jetojnë. Kështu që e folmja e tyre në gjuhën shqipe jo vetëm që ka filluar të zbehet, por dita-ditës po vjen duke u shuar dëshira për ta mbajtur gjallë ndjeshmërinë e të shprehurit në gjuhën e nënës. Ndaj duke parë mirëfillin e këtij fenomeni, ne duhet të mbajmë përgjegjësi, së pari, shteti, shoqëria dhe vetë prindi.

Fenomen tjetër më i dukshëm është kur kërkimi i të rinjve për një jetë më të mirë dhe peripecitë që ata kalojnë me vështirësi për t'u integruar, shpesh bien ndesh me pritshmëritë e tyre dhe ata sikur humbin interesimin duke e parë me një inferioritet identitetin kombëtar prej nga vijnë. Më të rrezikuar ndaj këtij fenomeni janë brezi i dytë, sidomos brezi i tretë i fëmijëve, të cilët lindin në vend të huaj. Pavarësisht se mund t'i kenë të dy prindërit shqiptarë, nëse fëmija nuk e kupton dhe nuk ka informacione të plota mbi ruajtjen e gjuhës, ai heshturazi do të mbetet i varfër në të folur dhe nuk do të ketë fare lidhje emocionale me vendin amë.

Për të gjitha këto, roli i shtetit duhet të jetë i pranishëm dhe të merret me këto fenomene, duke e vetëdijesuar mërgimtarin dhe duke e bindur se shteti do ta ndihmojë, si dhe do të ketë një

rol të rëndësishëm në rritjen e interesimit në ruajtjen e gjuhës amtare. Që duhet ta ketë një përkujdesje të veçantë, ta shndërrojë vullnetarizmin në përgjegjësi institucionale e të nxjerrë praktika studimore, duke u mbështetur në vizionin dhe misionin e tij.

Konkretisht, duke e trajtuar si shtyllë kryesore me përgjegjësi institucionale dhe duke i ikur formalitetit me arsyetimin se *“Ne, në kuadër të shtetit, po bëjmë të mjaftueshmen, duke ju furnizuar me libra falas, apo me mbajtjen e ndonjë seminari.”* Kjo, gjithsesi, është në të mirë të nxënësit dhe mësimdhënësit, por nuk është çështje thelbësore. Në radhë të parë, ajo që është e rëndësishme ka të bëjë me vetëdijesimin e prindit që nxënësin ta sjellë në shkollë. Nëse nxënësin nuk e kemi në shkollë, ç’rëndësi ka dhurimi i librave apo mbajtja e seminareve?!

Kështu që ne duhet të ndërtojmë bindjen te bashkëkombësi se ruajtja e gjuhës amtare te fëmijët është mëse e domosdoshme, për arsye se:

- Fëmija, që e njëj mirë gjuhën amtare, do të jetë edhe më i mirë në gjuhën e shtetit ku jeton.
- Fëmija në vend të huaj, duke e njohur traditën, historinë dhe kulturën e origjinës, do të dijë të jetë i suksesshëm edhe në kultura të tjera, meqë ai tanimë e ka një përgatitje më shumë se të tjerët.

Nëse ne kemi arritur t’i bindim prindërit, patjetër që fëmijët do të kenë vullnet për të qenë pjesë e shkollës shqipe, kuptohet nëse institucionet tona i japin përgjegjësi institucionale. Kështu, jo vetëm që do të kemi rritje të numrit, po edhe cilësi të mësimdhënësve dhe strategji në përfshirjen e pjesëmarrësve të tjerë, siç mund të jenë shoqatat dhe bizneset.

Praktikisht, po nisem nga fakti se Lidhja e Arsimitarëve dhe Prindërve Shqiptarë në Bavari, që nga themelimi i saj e deri më tash, është duke punuar me një vullnetarizëm dhe në saje të këtij vullnetarizmi ka arritur të ketë një numër të konsiderueshëm të klasave dhe të mësimeve. Por me këtë vullnetarizëm, a do të kemi ardhmëri dhe suksese të mëtutjeshme?

Kur flasim për komunitetin shqiptar kudo në botë, ka një perspektivë individuale dhe kjo është shumë e lavdërueshme, të paktën na bën të ndihemi krenarë. Por kur flasim për shkollën shqipe kjo sikur nuk zgjon ndonjë interes të veçantë. Jo pse mungon dëshira, por sepse mungon strategjia. Shpesh edhe injorimi del në pah me thënien: *“Ne kemi shtetin dhe shteti duhet të kujdeset për shkollën e mësimeve të diasporës.”* Kurse vullnetarizmit i ka ikur ngjyra dhe vetë ky pohim bëhet justifikim i asaj. Nëse përmes shtetit nuk krijohen rrethanat për të pasur besimin të bashkëkombësit, suksesi jo vetëm që do të jetë i mangët, por edhe ky numër simbolik nxënësish në shkollë një ditë do të shkojë drejt rënies.

Si mërgatë duhet ta kemi një model, pikërisht atë të arbëreshëve, të cilët edhe pas gjashtë shekujsh nën presionin e asimilimit kanë ruajtur të pashuar dashurinë për atdheun dhe për gjuhën shqipe. Kështu, fëmijët e mërgatës shqiptare duhet të rriten me dashurinë për gjuhën e kulturën shqiptare. *“Nëse nuk njeh historinë tënde, atëherë ti nuk di asgjë”*, thoshte shkrimtari amerikan Michael Crichton.

Si ta vëmë në qendër të vëmendjes shkollën shqipe?

Nëse bashkëpunimi dhe krijimi i një rrjetëzimi institucional bëhet faktor kryesor, vullneti dhe rritja e vetëdijes do të jetë më e madhe për shkollën shqipe. Shteti duhet të gjejë mekanizma

për ta stimuluar apo përmes stimulimit të biznesit prindërit duhen vetëdijesuar që t'i dërgojnë fëmijët në shkollë me mësim plotësues në gjuhën shqipe, qoftë edhe me detyrim.

Pra, motoja të jetë **“një gjuhë, një komb”**, me qëllim që ta realizojmë këtë detyrë kombëtare dhe bashkërisht t'i bashkojmë forcat për unifikimin dhe ruajtjen e gjuhës, si dhe të identitetit kombëtar të diaspora-mërgata jonë shqiptare. Duke i dhënë hapësirë në mediat televizive, në mediat elektronike dhe ato të shkruara, tërhiqet vëmendja e prindërve në mënyrë që fëmijët e tyre ta vijnë mësimin plotësues në shkollën shqipe. Sidomos TV-të kombëtare, TVSh-ja dhe RTK-ja, përmes spoteve publicitare, duhet të jenë në interes të mërgatës shqiptare.

ARJANA ZHUBI

**Ndikimi i punimeve
ndërvepruese në klasë**

NDIKIMI I PUNIMEVE NDËRVEPRUESE NË KLASË DHE NGRITJA E REZULTATEVE TË TË NXËNIT GJATË PROCESIT MËSIMOR

ABSTRAKTI

Qëllimi i këtij hulumtimi është që të analizojmë ndikimin e punimeve ndërvepruese në klasë për ngritjen e rezultateve të të nxënësve gjatë procesit mësimor.

Metodologjia e përdorur është hulumtimi në veprim, kurse metoda e përzgjedhur është gati eksperimentale, ku funksionojnë dy grupe: grupi eksperimental dhe grupi i kontrollit. Instrumentet e përdorura për mbledhjen e të dhënave janë vëzhgimi i vazhdueshëm gjatë punës me punime interaktive me anë të një liste kontrolli para dhe pas testit. Në këtë rast është bërë krahasimi i rezultateve të dy testeve të realizuara, ku është verifikuar ndikimi i punimeve interaktive dhe krahasimi i rezultateve të nxënësve midis dy grupeve. Në këtë studim kanë marrë pjesë 50 nxënës të klasave të pesta të shkollës fillore “Mustafa Bakija”. Nga të dy grupet janë përzgjedhur nga 25 nxënës. Mostra ka qenë e qëllimshme, ku janë zgjedhur dy paralele me numër të njëjtë të nxënësve.

Rezultatet e këtij hulumtimi kanë treguar se aplikimi i punimeve ndërvepruese ndikon drejtpërdrejtë në ngritjen e rezultateve të të nxënit të nxënësit. Punimet ndërvepruese në klasë dëshmuar ndikimin e të mësuarit me stile të ndryshme të të nxënit dhe zhvillimin e inteligjencave të shumëfishta.

Përmes këtij studimi u analizua se zbatimi i këtyre punimeve në klasë, ndihmon nxënësit të bëhen hulumtues, të arrijnë suksese më të larta në mësim dhe të nxënit e tyre të jetë më afatgjatë.

Fjaët kyçe: Punime interaktive, rezultate të të nxënit, klasë, procesi mësimor.

HYRJA

Fokusi kryesor për të gjithë mësimdhënësit është se si të arrijmë rezultate sa më të larta në procesin mësimor. Gjatë tërë mësimdhënies mundohemi të zhvillojmë të menduarit kritik të nxënësit. Por, nuk mjaftojnë vetëm strategjitë që zbatohen në klasë. Të nxënit aktiv është kthyer në qëllim të sistemit arsimor dhe novator në vendet e zhvilluara (Weinstein, C. and Mayer, R., 1986) sepse “zhvillimet dhe ndryshimet që po ndodhin në globin tokësor, kërkojnë individë të aftë dhe krijues për t’u përballur me sfidat globale” (f. 22). Punimet ndërvepruese në klasë kanë të bëjnë me aftësinë e një nxënësi ose grupi, për të ndërtuar, imagjinuar rreth temave të caktuara, për të vënë një koncept, një ide apo për të zgjidhur në mënyrë origjinale një problem të caktuar (Macarelli, 2010). Derisa këto punime po popullarizohen gjithandej nëpër shkollat ndërkombëtare, është e rëndësishme të kuptohet se hulumtimi shkencor po mbështet përdorimin e tyre, më shumë në aspektin teorik se sa praktik, pra ende nuk janë mbledhur dëshmi sa duhet (Madden, 2001). Si kriter, punimet ndërvepruese duhet të shpjegohen në mënyrë

që të gjithë nxënësit, mësimdhënësit dhe administratorët të kuptojnë aplikimin dhe organizimin e tyre (Wist, 2006). Për arsye se nxënësit kanë stile të ndryshme të të mësuarit, mësimdhënësi duhet t'i akomodojë këto aftësi, në mënyrë që të planifikojë dhe kryejë me sukses detyrat për të vlerësuar atë çfarë kanë mësuar ata (Manner, 2001). Gjithashtu, për nxënësit ofrohet një mënyrë e re dhe atraktive, se si të organizojnë informacionet në klasat e tyre përmes marrjes së shënimeve duke i përpunuar sipas dëshirës personale. Nxënësit do të jenë në gjendje të inkorporojnë mësimet dhe materialet e tyre në formë interaktive për të ngritur rezultatet e të nxënit në çdo fushë mësimore. Po ashtu, duhet të kuptojnë rëndësinë e angazhimit të vazhdueshëm në aktivitetet sfiduese gjatë punimeve ndërvepruese (Langberg, 2008; Epstein, 2007). Arritjet e këtyre rezultateve janë probleme shqetësuese jo vetëm për mësimdhënësit, por, në të njëjtën kohë, edhe për nxënësit.

Prandaj, mësimdhënësit duhet të angazhohen dhe të gjejnë metoda, strategji, teknika, aktivitete e detyra të ndryshme të llojit të tillë si fletorja me punime ndërvepruese, që i ndihmon nxënësit të kuptojnë dhe ndërlidhin konceptet, t'i shpjegojnë ato me fjalët e tyre, në mënyrën e tyre, t'i aplikojnë njohuritë e marra në një kontekst tjetër, të bëjnë krahasime ose analogji (Perkins, 1991). Punimet ndërvepruese si mjete mësimore efektive, ndikojnë dukshëm në ngritjen e rezultateve të të nxënit në çdo fushë mësimore, i përshtaten stileve dhe inteligjencave të ndryshme, i mëson nxënësit të jenë më të organizuar në marrjen e shënimeve, i bën më kreativë, më hulumtues dhe më kritikë në përzgjedhjen e informacioneve (Wilson, 2015). Kështu, mësimdhënësit me përdorimin e fletores ndërvepruese, do të jenë në gjendje të ndërlidhin mësimet dhe materialet e tyre përmes këtyre punimeve duke rritur motivimin për mësim.

SHQYRTIMI I LITERATURËS

Punimet ndërvepruese janë fletore të formatit A-4, me kopertinë të trashë, ku nxënësit mbledhin dhe përpunojnë të dhënat dhe informacionet. Është një mjet mësimor, i cili bazohet në hulumtimin, mbledhjen dhe përpunimin e informacioneve e koncepteve në mënyrë kreative. Nëpërmjet fletoreve të tyre, nxënësit i përdorin për të bërë lidhjet e para me njohuritë e reja, për të rishikuar idetë e tyre, për të thelluar kuptimin përmes informacioneve të shumta që na rrethojnë. Nxënësit arrijnë kulmin e punës brenda një periudhe kohore apo brenda vitit, ku i tregojnë të dyja: edhe atë që është nxënë, edhe reflektimet mbi njohuritë e marra (Annis, 2001). Punimet në fletoren ndërvepruese ndihmojnë nxënësit që t'i mbajnë mend dhe t'i rikujtojnë informacionet që iu nevojiten, ku më pas i vlerëson mësimdhënësi (Kiewra, 1985). Nxënësit do të shfrytëzojnë aftësitë e të menduarit kritik për të organizuar dhe procesuar informacionin. Si rezultat ata, mund të bëhen më kreativ, më të pavarur në përzgjedhjen e informacioneve dhe do ta zhvillojnë të kuptuarit e thellë rreth mësimave që mësohen (Campbell, 2004; Dickinson, 2007). Kjo u jep mundësi nxënësve që ta personalizojnë informacionin dhe ta ndër lidhin me informacionet që ata dinë nëpërmjet përdorimit të ilustrimeve, hartave të ndryshme tematike, pemës së mendjes, fotografive të ndryshme, skicave etj. Kështu, kur t'i lidhin këto ide, nxënësit do t'i shprehin me fjalët e tyre, dhe do të jenë në gjendje të bëjnë analogji dhe përgjithësime rreth temës së dhënë (Perkins, 1991). Punimet ndërvepruese krijohen kur nxënësit kombinojnë strategjitë e ndryshme të mësimdhënies, siç janë: shënimet, hartat e koncepteve, organizimi i ideve me teknika të ndryshme mësimore, hulumtimet dhe kreativitetin e tyre. Kjo u jep mundësi të mësojnë në mënyrën më të mirë të tyre (Young, 2003). Duke iu referuar (Stickel, 2005), nxënësit mund të demonstrojnë njohuritë dhe aftësitë e tyre më të mira në disa

mënyra. Konkretisht këtë e shohim në dy aspekte: në përfitimin e njohurive të reja dhe në demonstrimin e suksesshëm të tyre. Pra, përmes punimeve interaktive, nxënësi konstruktiv njohuritë e tij dhe bën lidhjen midis informacioneve në një tërësi. Kjo ka të bëjë me zhvillimin e niveleve të larta të menduarit kritik dhe me qasjen konstruktive (Caine, McClintic, Klimek, 2005). Punimet ndërvepruese përmbajnë informacione nëpër të cilat "udhëtohet" së bashku për të mësuar rreth një teme të caktuar, të cilat përzgjidhen nga vetë nxënësi, duke i ilustruar ato me fotografi, vizatime, harta, tabela e grafikë dhe duke përfshirë pyetje e kuriozitete përkatëse (Young, 2003). Kjo i shtyn nxënësit që të hulumtojnë në literaturë, revista, libra të ndryshëm, ta shfrytëzojnë kompjuterin dhe internetin për informacione shtesë, gjë që iu lejon atyre të zbulojnë kreativitetin e brendshëm, nxit mendimin kritik, jep mundësi që të zgjidhin probleme, të parashatrojnë pyetje, të shprehen në stilin e tyre dhe të zhvillojnë inteligjencën (Wist, 2009). Aplikimi i këtyre punimeve ka treguar se ai ndihmon në angazhimin e nxënësve gjatë procesit të të nxënës. Nxënësit kanë përqafuar idenë e fletoreve të këtij lloji dhe mësimdhënësit kanë raportuar se kjo fletore inkurajon një shumëllojshmëri të formave të shprehjes. Kështu ka më shumë përfshirje, interesim, mësim dhe organizim më të mirë të nxënësve. Punimet ndërvepruese janë treguar të suksesshme për sa i përket angazhimit të nxënësve në klasë, sepse nxënësit bëhen pjesëmarrës aktiv në mësimin e tyre. Nxënësit inkurajohen të përdorin inteligjencat e shumfishta të tyre, të organizohen sistematikisht gjatë të nxënës dhe fletoret me punimet e tyre bëhen portofol i të nxënës individual (Bower dhe Lobdell, 2005). Punimet ndërvepruese largojnë strategjitë tradicionale të marrjes së shënimeve dhe bëjnë nxënësin më aktiv gjatë procesit të marrjes së shënimeve (Boylf, 2001). Shumica e mësimave përfshijnë probleme praktike të udhëzuara, të cilat i lejojnë nxënësit të jenë nxënës aktivë për të zgjidhur problemet, ndërkohë që udhëhiqen

nga mësimdhënësi (Weishaar, 1999). Pasi nxënësit të marrin shënime për punimet e tyre ndërvepruese, u jepet mundësia për të treguar atë që kanë mësuar duke shprehur mendimet, punën, dhe proceset e të menduarit kur ata përfundojnë shkrimet e tyre të pavarura (Ayati, 2006).

KORNIZA TEORIKE

Ky studim është bazuar në kornizën e njohur TPACK (The Technological, Pedagogical, Content, Knowledge), një model i krijuar nga Mishra dhe Koehler (2006), përmes të cilit është analizuar ndikimi i fletores ndërvepruese në klasë dhe ngritjes së

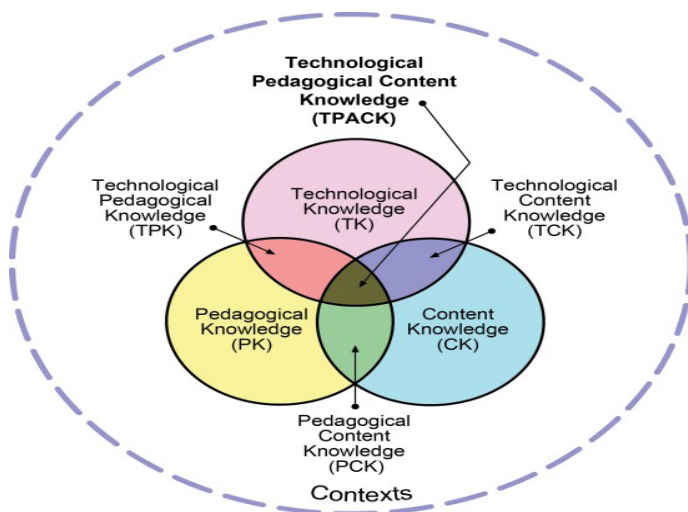

Figura 1. Njohuritë teknologjike, pedagogjike dhe të përmbajtjes (TPACK).

rezultateve të të nxënit gjatë procesit mësimor duke ndërlidhur tri fushat specifike të njohurive si konstruktet bazë në procesin e mësimdhënies (fig.1).

Nuk ekzistojnë vetëm shkathtësitë teknologjike për të integruar teknologjinë nga ana e mësimdhënësve. Mësimi cilësor kërkon zhvillimin e marrëdhënieve komplekse midis teknologjisë, përmbajtjes dhe pedagogjisë, që specifika do t'i identifikojë nëpërmjet këtij studimi. Modeli TPACK (Koehler M.J. & Mishra P., 2005) identifikon këto tre lloje të njohurive të zbatuara në klasë për ngritje të rezultateve mësimore: Njohuritë teknologjike (TK), që korrespondojnë me qëndrimet e mësimdhënësve në lidhje me përdorimin e teknologjisë, burimet e tjera të disponueshme dhe shkathtësitë e nevojshme për t'i përdorur në mësimdhënie; Njohuritë pedagogjike (PK), që i referohen mënyrës se si mësimdhënia dhe mësimi zhvillohen; Njohuritë për përmbajtjen (CK), që i referohen njohjes së lëndës, planifikimeve dhe zhvillimit të njësive mësimore. Sipas Koehler dhe Mishra (2005), struktura teknologjike, pedagogjike dhe njohuritë mbi përmbajtjen janë të dobishme për të kuptuar kompleksitetin e mësimdhënies për të ndikuar në ngritjen e rezultateve të të nxëniet. Të tri këto elemente janë të ndërthurura ndërmjet tyre, ku do të përcaktojnë nëse mësimdhënia zhvillohet në mënyrë efektive (Voogt, J., & McKenney, S., 2017). Paraqitja e tri fushave të njohurive në formën e diagramit të Venit merr në konsideratë kryqëzimet e nënseksioneve të cilat veprojnë midis tyre për integrimin e teknologjisë në klasë gjatë punës me fletoren ndërvepruese.

QËLLIMI I HULUMTIMIT

Qëllimi i këtij hulumtimi është ndikimi dhe zbatimi i mjeteve të përshtatshme mësimore, siç janë punimet ndërvepruese, si elemente kyçe në ngritjen e rezultateve të të nxëniet te nxënësit e shkollës fillore gjatë procesit mësimor. Po ashtu, ka për qëllim të ndihmojë nxënësit të organizojnë dhe sintetizojnë informacionin që iu është dhënë atyre në klasë.

Pyetjet e hulumtimit:

Pyetja kryesore në të cilën u bazua ky hulumtim është:

- Çfarë ndikimi kanë punimet ndërvepruese në ngritjen e rezultateve të të nxënit tek nxënësit?

Për të gjetur përgjigjen e pyetjes kryesore, na kanë shërbyer edhe disa pyetje ndihmëse:

- Sa janë punimet ndërvepruese si mjete të dobishme në procesin mësimor?
- A nxisin kreativitetin e nxënësve punimet ndërvepruese?
- A përshtaten punimet ndërvepruese për të gjitha stilet dhe inteligjencat e nxënësve?
- Cilat janë perceptimet e nxënësve rreth informacioneve në libra?

METODOLOGJIA

Metodologjia që është përdorur është hulumtimi në veprim. Sipas studiuesit Reason (1994), hulumtimi në veprim realizohet kur studiuesit veprojnë si bashkëpunëtorë të ngushtë me qëllim që të fuqizojnë veten nëpërmjet ndërtimit të njohurive të tyre në një proces të veprimit dhe reflektimit. Është një proces ciklik që përsërit të katër fazat: (1) *diagnostifikimin*, (2) *veprimin*, (3) *matjen* dhe (4) *reflektimin* (James et al., 2008, fq.25), fig. 2. Hulumtimi është realizuar duke përdorur metodën gati eksperimentale, kurse instrumente për mbledhjen dhe përrurimin e të dhënave janë përdorur: vëzhgimi i vazhdueshëm gjatë punës me punime ndërvepruese, me anë të një liste kontrolli, para dhe pas testi;

pyetësoi me nxënës, për të kuptuar perceptimet e nxënësve në lidhje me aplikimin e kësaj forme të re në klasat tona; kurse, testi Post Hock (mesataret) dhe korelacionin për të matur marrëdhëniet mes dy variablave/korelacionin e perceptimeve të nxënësve dhe informacioneve ekzistuese në libra. Vëzhgimi i nxënësve ka ndihmuar të vërejmë se si po përpunohen informacionet e reja, organizimi i tyre, niveli i mendimeve dhe ideve, paraqitja vizuale dhe estetike e tyre, kreativiteti gjatë punimeve ndërvepruese. Ndërsa, para dhe pas testit janë realizuar në fillim dhe në fund të periudhës së aplikimit me punimet ndërvepruese. Me këtë rast është bërë krahasimi i rezultateve të dy testeve të realizuara, ku do të shihet edhe ndikimi i këtyre punimeve, por edhe krahasimi i rezultateve të nxënësve, të grupit joeksperimental, me ata të cilët kanë aplikuar fletoren me punime ndërvepruese, për të parë se sa është ndryshimi mes rezultateve të tyre. Pjesëmarrës në këtë hulumtim janë 50 nxënësit e dy klasave të pesta të shkollës fillore “Mustafa Bakija”. Në grupin joeksperimental janë 25 nxënës (15 meshkuj dhe 10 femra) ndërsa në grupin eksperimental janë po ashtu 25 nxënës (12 meshkuj dhe 13 femra). Mostra ka qenë e qëllimshme, ku janë zgjedhur dy paralele të klasave të pesta me numër të njëjtë të nxënësve.

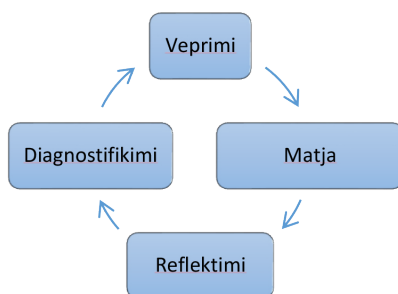

Figura 2. Fazat e hulumtimit në veprim.

PLANII VEPRIMIT, MBLEDHJA E TË DHËNAVE, ANALIZA DHE REZULTATET

Hapi i parë: Kam përpiluar një test përmbledhës të njohurive nga lënda “Gjuhë shqipe”, me 10 pyetje, me anë të cilit janë matur njohuritë e nxënësve të grupit eksperimental, para se të fillohet me aplikimin e punimeve ndërvepruese.

Hapi i dytë: Dhënia e instruksioneve dhe kriterëve për punime ndërvepruese, qëllimin, formatin A-4, kopertinën kurse dizajnin e punës e vendosin vetë nxënësit. Kriteret kanë qenë:

- Kjo fletore me punime ndërvepruese i takon vetëm lëndës “Gjuha shqipe”;
- Fletorja duhet të përpunojë informacione dhe ide të ndryshme nga njësiti që mësohen në klasë, në mënyrën tuaj më të mirë të mundshme;
- Përveç tekstit shkollor, duhen përdorur edhe burime tjera të informacioneve, revista, libra, faqe interneti;
- Çdo njësi duhet të ketë informacione, kuriozitete, pyetje dhe teknika të ndryshme të shënimeve sipas përzgjedhjes suaj;
- Që fletorja të jetë sa më e larmishme dhe më bindëse, duhet të ilustroni me fotografi, harta të përshtatshme sipas temës, grafikë, tabela, diagrame, harta konceptesh etj;
- Punimet ndërvepruese duhet të punohen me materiale të ndryshme si: letra me ngjyrë, letra ngjitëse, lapsa me ngjyra, fotografi të ndryshme etj.

Hapi i tretë: Vëzhgimi sistematik i punimeve me anë të listës së kontrollit, dhënia e informatave kthyesë rreth asaj se si kanë

punuar, sa i kanë plotësuar kriteret, çfarë të përmirësojnë, si të vazhdojnë më tutje duke shenjëzuar në një listë kontrolli përparimet e tyre.

Hapi i katërt: Zhvillimi i testit përmbledhës, pas testi me pyetje të ngjashme, por kapitull me temë tjetër, të bazuar në nivelet e Taksonomisë së Bloom-it.

Listë kontrolli

Për të verifikuar se sa i kanë kuptuar instruksionet dhe sa i kanë përmbushur kriteret, kam përpiluar një listë kontrolli, për të evidentuar përparimin e tyre gjatë punimeve ndërvepruese. Kontrolli i punës së nxënësve është bërë 3 herë gjatë 8 javëve: javën e 2-të, të 5-të dhe të 8-të. Janë evidentuar: përpunimi i informacioneve, koherenca dhe kreativiteti, me shenjat përkatës: nivel i kënaqshëm (-), nivel mesatar (+), nivel i lartë (V). Në kontrollin e parë, nxënësit nuk kanë punuar sipas instruksioneve të dhëna, kishin mbushur fletoret me shumë tekst dhe informacione të shumta, ishin përqendruar më shumë se si të shkruajnë kuptimin e njësisë mësimore. Më pas u bë sqarimi shtesë, se si ata duhet të shkruajnë informacionet veç e veç, t'i ilustrojnë me fotografi, harta, vizatime, skica, grafikë, tabela, diagrame, tabela konceptesh, kuriozitete, të formulojnë pyetje etj.

Efekti filloi të vërehet menjëherë në kontrollin e radhës, ku ata filluan ta shprehin veten në mënyrën që iu përshtatej më së shumti dhe mundoheshin të sillnin sa më shumë informacione të reja rreth asaj që kishin studiuar, kuriozitete interesante etj. duke krijuar procesin e mësimnxënies sa më atraktiv dhe të efektshëm. Nuk mungonin analizat e ndryshme, krahasimet mes temave, njësie, pyetjet logjike, sintetizimi i informacioneve dhe po ashtu ana kreative. Kjo ka ndikuar pozitivisht në zhvillimin e mendimit kritik, sepse ata duke parë punën e njëri-tjetrit shkëmbenin ide,

informacione, kritika dhe vlerësonin punën në grup. Po ashtu, edhe informatat kthyesë, ndikonin në përmirësimin e punës së tyre interaktive, e cila i shtynte të eksploronin, mësonin më shumë për temat e njëri-tjetrit. Kështu, në javën e pestë nxënësit kanë ngritur dukshëm nivelin e punës së tyre, kurse në javën e fundit, kanë punuar në nivelin më të lartë të finalizimit të punës së tyre sipas listë kontrollit.

Tabela 1. Listë kontrolli gjatë vëzhgimit me punime ndërvepruese

Emri i nxënësit	Kontrolli i parë Java e dytë			Kontrolli i dytë Java e pestë			Kontrolli i tretë Java e tetë		
	PI	KO	K	PI	KO	K	PI	KO	K
1. A. V.	-	+	V	+	+	V	+	V	V
2. A. K.	-	+	+	+	+	+	+	V	V
3. B. R.	-	-	+	-	-	+	+	+	V
4. B. U.	-	+	+	+	V	+	V	+	+
5. D. V.	+	-	+	V	+	+	V	V	V
6. D. R.	+	-	-	+	V	+	+	V	V
7. E. A.	+	-	+	V	+	V	V	V	V
8. E. H.	-	+	+	-	+	+	+	+	+
9. I. S.	-	-	+	-	-	+	+	+	+
10. J. M.	+	+	V	+	+	V	+	+	V
11. K. L.	-	+	+	V	+	+	V	V	V
12. L. O.	-	-	+	+	+	+	V	V	V
13. M. U.	-	-	+	+	+	+	+	V	V
14. N. ZH.	-	+	-	+	V	-	+	+	+
15. O. P.	+	-	V	+	+	V	V	V	V
16. O. H.	+	-	+	V	+	+	+	+	+
17. P. S.	+	-	V	+	+	V	+	V	V
18. R. A.	-	+	+	-	V	+	+	+	+
19. R. S.	-	+	+	+	+	+	+	+	+
20. T. R.	-	-	+	-	+	-	V	V	V

21. T. M.	-	-	+	+	-	+	V	V	V
22. U. M.	-	-	+	+	+	+	+	+	+
23. V. Q.	+	-	+	V	+	+	+	V	V
24. V. B.	+	+	V	+	V	V	V	V	V
25. Z. ZH.	+	-	-	+	+	+	V	V	V

Kodifikimi: Niveli i kënaqshëm (-); Nivel mesatar (+); Nivel i lartë (V)
Përpunimi i informacioneve: PI; Koherenca: KO; Kreativiteti (ana vizuale): K.

Paratesti dhe pastesti - analiza dhe rezultate

Analizat dhe të dhënat para dhe pas testit të realizuara në dy grupe, në atë eksperimental dhe joeksperimental, e japin qartë efektin e punimeve ndërvepruese. Shihet se grupi eksperimental ka treguar rezultate të përafërta me grupin joeksperimental të nxënësve në pikët e arritura në paratest, që është realizuar para se të aplikohen punimet ndërvepruese. Pra, vërehet qartë se në pastest grupi që ka aplikuar punimet ndërvepruese ka treguar rezultate më të larta se grupi i cili nuk është përfshirë në eksperiment.

Në tabelën 2 mund të vëreni se të gjithë nxënësit kanë ngritur rezultatet, përkatësisht pikët e tyre të testit, ku dallimi mes pikëve të para testit me ato të pas testit, ka qenë nga +2 pikë deri në atë më domethënës deri 22 pikë më shumë. Kjo tregon se punimet ndërvepruese kanë ngritur rezultatin e të nxënit, bashkëpunimin mes nxënësve, hulumtimin e informacioneve sipas stileve të ndryshme të të nxënit, zhvillimin e mendimit kritik dhe zhvillimin e kreativitetit.

Tabela 2. Rezultatet e para dhe pas testit të nxënësve që kanë aplikuar punimet ndërvepruese (grupi eksperimental).

Emri i nxënësve	Notat e testit		Pikët e testit		Ndryshimi në rezultat
	Testi 1	Testi 2	Testi 2	Testi 2	T2 – T1
1. A. V.	2	4	28	41	+13
2. A. K.	5	5	45	50	+5
3. B. R.	5	5	46	48	+2
4. B. U.	4	5	42	48	+6
5. D. V.	5	5	45	49	+4
6. D. R.	4	5	40	47	+7
7. E. A.	3	5	31	45	+14
8. E. H.	4	5	41	49	+8
9. I. S.	3	4	32	43	+11
10. J. M.	4	5	41	49	+8
11. K. L.	4	5	43	48	+5
12. L. O.	4	5	40	48	+8
13. M. U.	5	5	42	47	+5
14. N. ZH.	3	5	31	43	+12
15. O. P.	5	5	43	49	+6
16. O. H.	4	5	39	48	+9
17. P. S.	5	5	45	49	+4
18. R. A.	3	5	33	45	+12
19. R. S.	2	4	23	40	+17
20. T. R.	4	5	40	48	+8
21. T. M.	1	2	17	25	+8
22. U. M.	2	4	26	42	+16
23. V. Q.	1	3	15	35	+20
24. V. B.	1	3	9	31	+22
25. Z. ZH.	3	5	36	46	+10
Mesatarja	3.44	4.56	34.92	44.52	9.6

Të njëjtën gjë nuk e kanë treguar të dhënat e para dhe pas testit të grupit tjetër joeksperimental, ku nuk janë aplikuar punimet ndërvepruese. Nga tabela 3 vërejmë se rezultatet e nxënësve të këtij grupi dallojnë nga grupi eksperimental, pasi ka ulje të notave, përkatësisht pikëve të testit të dytë në krahasim me të parin (deri 12 pikë) ose ngritje jo të konsiderueshme të nxënësit më të mirë (maksimumi + 12 pikë).

Kur i krahasojmë mesataret e rezultateve të të dy grupet, shohim dallimin prej 7.25 pikësh më shumë të grupit të nxënësve që kanë përdorur punimet ndërvepruese, që mesataren e ngritjes së pikëve e kanë 9.6, kurse grupi tjetër arritën një mesatare prej 2.36. Nëse i krahasojmë notat, mesatarja e grupit eksperimental është ngritur për 1.4, ose 0.96 të notës mesatare, ndërsa e atij joeksperimental vetëm 0.44.

Tabela 3. Rezultatet e para dhe pas testit të nxënësve që NUK KANË aplikuar punimet ndërvepruese (grupi joeksperimental).

Emri i nxënësit	Notat e testit		Pikët e testit		Ndryshimi në rezultate
	Testi 1	Testi 2	Testi 1	Testi 2	T2 – T1
1. A. I.	2	3	26	30	+4
2. A. M.	2	2	23	26	+6
3. B. B.	5	5	47	45	-2
4. D. R.	2	3	28	31	+3
5. D. H.	4	3	41	33	-8
6. E. K.	4	3	43	39	+4
7. E. Q.	1	2	17	28	+9
8. I. J.	4	5	43	48	+5
9. J. P.	5	4	42	39	+2
10. J. L.	4	5	40	47	+7
11. K. S.	4	2	43	25	+5
12. L. Ll.	3	3	34	31	-12

13. M. O.	3	3	34	35	+1
14. N. R.	4	2	41	26	-3
15. O. V.	1	2	16	20	+5
16. P. K.	2	3	24	31	-2
17. P. S.	3	4	35	39	+4
18. R. I.	3	4	39	45	+6
19. R. H.	2	3	28	35	+12
20. T. Ll.	4	2	41	29	-6
21. T. M.	1	3	17	31	+3
22. U. P.	5	4	43	39	+1
23. U. H.	4	3	42	37	+2
24. V. D.	4	3	40	36	+6
25. V. Z.	4	4	38	42	+4
Mesatarja	3.16	3.6	34.84	37.2	+2.36

Korelacionet

Tabela më poshtë paraqet korelacionet mes informacioneve në librat me të cilët nxënësit janë duke mësuar. Siç shihet, ka një korelacion të fortë pozitiv në mes të perceptimit se figurat janë të arsyeshme brenda librave dhe qëndrojnë relativisht mirë.

Tabela 5. *Korelacioni i perceptimeve rreth informacioneve në libra.*

	1	2	3	4
1. Figurat janë të arsyeshme në libra	-			
2. Relativisht i mirë	.848**	-		
3. Të ngarkuara shumë me tekst të pakuptueshëm, shifra dhe informacione	-.152	-.115	-	
4. Monoton për t'u mësuar	-.336	-.065	.054	-

Po ashtu, ekziston një korelacion i konsiderueshëm pozitiv në mes të perceptimit të nxënësve, se me zbatimin e punimeve

ndërvepruese, përvetësimi i njohurive të reja është më i lehtë (tabela 7). Të dhënat paraqesin se ka një korrelacion domethënës pozitiv në mes të ngritjes së suksesit në të gjitha lëndët mësimore dhe arsyes se mësimi bëhet më tërheqës përmes zbatimit të fletores ndërvepruese.

Tabela 6. *Korrelacionin mes bërjes së mësimit më tërheqës dhe ngritjes së rezultateve për lëndën.*

	1	2	3	4	5	6
1. Përvetësimi më i lehtë i njohurive të reja	-					
2. Interesimi dhe dëshira për të mësuar më shumë	.382	-				
3. Hulumtimi i informacioneve të reja	.161	.046	-			
4. Ngritja e suksesit në gjitha lëndët	.326	-.035	.522**	-		
5. Mësimi është më tërheqës	.372	.107	.324	.532**	-	
6. Zgjerimi i njohurive për lëndën	.600**	.371	.023	.220	.241	-

Përfundime dhe rekomandime

Në bazë të këtij hulumtimi dhe rezultateve të nxjerra, mund të përfundojmë se:

- Është vërtetuar se rezultatet e hulumtimit përputhen me ato ndërkombëtare dhe se nuk ka ndonjë pengesë për sa i përket kontekstit se ku aplikohen punimet ndërvepruese;
- Dizajni i hulumtimit në veprim, një praktikë efektive për të ndikuar në realizimin e punimeve ndërvepruese.
- Punimet ndërvepruese kanë ndikuar pozitivisht në të gjitha aspektet e fushave mësimore, duke përmirësuar dukshëm rezultatet e të nxënësve të koncepteve të reja tek nxënësve të klasave të pesta;

- Punimet ndërvepruese u mundëson nxënësve të kenë lirinë e përzgjedhjes së informacioneve, lirinë për t'u shprehur në stilin e tyre të nxënës, të shprehin inteligjencën e tyre;
- Përmes punimeve ndërvepruese nxënësit nxiten të jenë më kreativ dhe të krijojnë një stil të veçantë të paraqitjes së informacioneve;
- Nxënësit organizojnë dukshëm më mirë shënimet e tyre dhe ato përpunohen dhe jo vetëm të përshkruhen, si më parë;
- Punimet ndërvepruese punohen me dëshirë nga nxënësit dhe ata preferojnë aplikimin e tyre edhe në lëndët e tjera.
- Është më e duhur që të punohet së pari në klasë gjatë realizimit të orës, e pastaj të reflektohet dhe punohet me informata dhe material shtesë në shtëpi. Në këtë mënyrë, efekti i fletores ndërvepruese do të jetë më i fuqishëm.
- Ndikimi efektiv i fletores si qasje/metodë e re mësimore.

Si rezultat i shqyrtimit gjatë këtij hulumtimi dhe përvojës sime gjatë aplikimit të punimeve ndërvepruese, mësimdhënësve do t'u rekomandoja që:

- Të aplikojnë punimet ndërvepruese **në të gjitha lëndët, sepse është një mjet mësimor që lehtëson të nxënës aktiv të nxënësve;**
- Të inkurajojnë nxënësit të studiojnë informacione të reja jashtë librit të lëndës përkatëse dhe t'i sjellin ato në mënyrën më të mirë të mundshme nëpërmjet punimeve ndërvepruese **në fletoret personale;**
- T'u japin mundësi nxënësve që të shprehin në stilin e tyre të nxënës;

- Të vlerësojnë punimet ndërvepruese **në bazë të kriterëve të caktuara që në fillim;**
- Të inkurajojnë nxënësit që mos të kopjojnë punën e njëri-tjetrit, por të jetë puna origjinale e tyre;
- Të udhëzojnë vazhdimisht nxënësit që të përmirësojnë punën e tyre duke iu dhënë shembuj dhe informata kthyesë;
- Risi, fuqizimi i mësimdhënësve për përfshirje në hulumtime të tilla;
- Formë për zhvillim profesional të mësimdhënësve/krijimitin e kulturës për zhvillim profesional me bazë në shkollë/zgjerimit të bashkëpunimit profesional mes mësimdhënësve.

Referenca

- Annis, L. (2001). Effect of preference for assigned lecture notes on student achievement. *Journal of Educational Research*, 5(9), 179-181.
- Ayati, M. (2006). Interactive notebook strategies. *The education Journal*, III(11).
- Bower dhe Lobdell. (2005). *Social studies alive: Engaging diverse learners in the elementary classroom*. California: Teachers' Curriculum Institute.
- Boylf, J. (2001). *Enhancing the note-taking skills of students with mild disabilities*. Intervention in School and Clinic.
- Caine, McClintic, Klimek, 2005. (n.d.). 12 Brain/mind learning principles in action: The fieldbook for making connections, teaching and the human brain. *Corwin Press*.

- Campbell, 2004; Dickinson, 2007. (n.d.). Teaching and learning through multiply intelligences. *Pearson*.
- James, E.A., Milenkiewicz, M.T., Bucknam, A. (2008). *Participatory action research for educational leadership: Using data-driven decision making to improve schools*. Sage Publications
- Kiewra, K. A. (1985). *Learning from a lecture: An investigation of notetaking, review and attendance at lecture*. Human learning.
- Koehler M.J. & Mishra P. (2005). What happens when teachers design educational technology? The development of technological pedagogical content knowledge. *Journal of Educational Computing Research*, 32, 131-152.
- Langberg, 2008; Epstein, 2007. (n.d.). Efficacy of an organization skills intervention to improve the academic functioning of students with attention-deficit/hyperactivity disorder. *School Psychology Quarterly*, 40-47.
- Macarelli, K. (2010). Teaching science with Interactive Notebooks. *The science in Education*, VI(15).
- Madden, M. (2001). Improving Student Achievement with Interactive Notebooks. *Elsevier*, 2(33).
- Manner, B. (2001). Learning styles and multiple intelligences in students: Getting the most of your students learning. *Journal of College Science Teachers*, 390-393.
- Mishra, P. & Koehler (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers college record*, 108(6), 1017-1054.
- Perkins, D. (1991). Education for insight: Educational Leadership. *Elsevier*, VIII(23), 49.
- Reason, P. (1994). Three Approaches to Participative Inquiry. In N. K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research* (pp.324-339). Sage Publications Inc.

- Stickel, S. (2005). Advances in brain research: Implications for educators. *Michigan Academy of Science, Arts & Letters*.
- Voogt, J., & McKenney, S. (2017). TPACK in teacher education: Are we preparing teachers to use technology for early literacy. *Technology, pedagogy and education*, 26(1), 69-83. doi:10.1080/1475939X.2016.1174730
- Weinstein, C. and Mayer, R. (1986). The teaching of learning strategies. In W. d. Mayer. New York, Macmillan: *ED Handbook on reserach on teching*.
- Weishaar, M. K. (1999). Note-taking strategies for students. *Routledge*, VI(25).
- Wilson, K. E. (2015). The Impact Of Interactive Science Notebooks On The Middle School Students. *Springer*.
- Wist. (2006). Putting all together: Understanding the Research online interactive. *IV*(4), 36-44. doi: DOI: 10.1080/08886504.1999.10782269
- Young, J. (2003). Science interactive notebooks in the classroom. *Interactive classroom*, x(6).

MELITA OREŠKOVIĆ

Flasim për Zagrebin shqip

FLASIM PËR ZAGREBIN SHQIP

Orë mësimore në terren: Shëtitje edukativo-turistike në Zagreb

Koha: 4 orë mësimore në terren.

Lëndët që integrohen: histori e letërsi kroate dhe shqiptare, gjuhë shqipe, trashëgimi kulturore, art.

Metodologjia: aktivizimi i njohurive të mëparshme, bashkëbisedim.

Burimet dhe mjetet: njohuritë paraprake të nxënësit, fletëpalosje të guidës turistike të qytetit në gjuhën shqipe, tekste.

Nxënësit e mësimit të gjuhës dhe kulturës shqiptare të Zagrebit, që e zhvillojnë mësimin pranë shkollës tetëvjeçare “Eugena Kumičića” të qytetit Velika Gorica, marrin pjesë në shëtitjen edukativo-turistike në Zagreb.

Nën drejtimin e mësueses dhe udhëheqëses turistike, nxënësit vizitojnë objektet e trashëgimisë kulturore të një pjese të Zagrebit (gjatë 9 viteve planifikojnë shëtitje të pjesëve të ndryshme të qytetit sipas planimetrisë së Zagrebit), flasin për lidhjet kroate-shqiptare, historinë e qytetit, themelimin e tij, pozitën gjeografike, rregullimin shoqëror dhe politik, të drejtat dhe obligimet e garantuara me Kushtetutën e Kroacisë, madje dëgjojnë disa legjenda kroate të lidhura me vendet që vizitojnë në gjuhën shqipe.

Rezultatet e pritshme:

Nxënësi:

- tregon me fjalët e tij për Zagrebin dhe objektet kulturore;
- vlerëson kontributin e kroatëve për albanologjinë, letërsinë kroate kushtuar Skënderbeut;
- vlerëson kontributin që shqiptarët japin në zhvillimin e shtetit kroat, në fusha të ndryshme;
- kupton rëndësinë e lidhjeve të dy kulturave kroate e shqiptare.

Zhvillimi

1. Vizitohet sheshin Republika e Kroacisë

Nxënësjë Anesa reciton një strofë nga kënga “Zagrebi im” në gjuhën shqipe.

*“Nga muret e vjetra tek Sava,
urat, brigje të reja
flamujt blu valëviten,
Zagrebi të thërret në përqafim!”*

2. Teatri Kombëtar Kroat

Ndërtesa e Teatrit Kombëtar Kroat, është ndërtuar më 1895 me rastin e vizitës së parë të mbretit Franc Josip I, është rikonstruktuar në vitin 1937 dhe më pas në 1969.

Në të përfshihet Opera e Baletit dhe Teatri Kombëtar Kroat. Në këtë institucion ka punuar si balerin i parë Ilir Kerni, ndërsa në korin e operës Bernardina e Lajde Mjeda. Artistë të tjerë shqiptarë që kanë interpretuar këtu janë: Inva Mula, Ermonela Jaho.

3. **Akademia e muzikës Kroate**, ku kanë mbaruar studimet kompozitori arbëresh dhe muzikantët shqiptarë: Pavle Dešpalj, drejtues për shumë vite i Orkestrës Simfonike të Radiotelevizionit Kroat dhe Filarmonisë së Zagrebit; kitaristët Xhevdet Sahatxhija e Petrit Çeku. Akademia e re e Muzikës, godina e re është ndërtuar në vitin 2014, ndërsa si institucion është themeluar në vitin 1829.

4. **Akademia e Arteve, Teatrit e Artit filmik**, ndërtuar në vitin 1950.

5. **Universiteti i Zagrebit**, i vendosur në këtë ndërtesë në vitin 1883, është themeluar në vitin 1776.

6. **Muzeu i Etnografisë e i Tregtisë**, është themeluar në vitin 1919.

7. Vizitojmë rrugën Dalmatinska, ku ndodhet pllaka përkujtimore për albanologun Milan Šufflay-in.

Milan Šufflay, historian, politikan, përkthyes, shkrimtar e albanolog kroat, lindi në vitin 1879, në Lepoglavë të Kroacisë. Ndër veprat e tij mund të veçojmë romanin “Konstantin Balsha”, në vitin 1920 të firmosur me pseudonimin Alba Limi. Në dhjetor të vitit 1920, burgoset. Dënohet me tre vjet e gjysmë burg, të cilat i bën në Mitrovicën e Sremit. Vizitoi Shqipërinë më 12 janar të vitit 1931. Vritet nga serbët më 18 shkurt të vitit 1931, një ditë pas kthimit nga Shqipëria, duke lënë pas shumë studime të papërfunduara në dorëshkrim, një pjesë e mirë e të cilave ruhet në Arkivin Shtetëror

8. Vizitohet bustin e shkrimtarit kroat Andrija Kačić Miošić, autor i librit “Biseda të këndshme të popujve sllavenë”. Disa nxënës lexojnë pjesë nga “Biseda të këndshme të popujve sllavenë” të përkthyer në gjuhën shqipe.

Gjergj Kastriotit Skënderbeu. Pasojnë letrat për mejdanët e përmendur

Qëkur moti dyluftuesit e tmerrtë
Që ekzistojnë në tokën e sulltanit
nuk kishte pasur një trim më të rreptë
sesa trimi Ali i Tataristanit

Ai secilin në dyluftim e kishte thirrë,
por t’i përgjigjej, s’kishte guxuar
përveç një djali mjekërparruar
me emrin e madh Gjergj Kastrioti

Prajshëm Gjergji i foli në kulm të nurit:
“Shaloje atin, luftëtar i hazdisur!
të thërras të dalësh në shesh të burrit

9. Vizitojmë dyqanin dhe punëtorinë e floririt të familjes Bashota.

Përballë bustit të Andrija Kačić Miošić ndodhet dyqani dhe punëtoria e floririt të familjes Bashota. Mësuesja u tregon se kjo familje është nga familjet më të vjetra zejtare shqiptare, që kanë ardhur në Zagreb në vitin 1924, së bashku me familjet Tahiri, Aliti, Gjoni, Shiroka, Rexhepi e tjerë.

10. **Vizitohet tunelin GRIČ, rrugën Ura e Përgjakur**, ndeshjet midis dy qyteteve të atëhershme Kaptol dhe Gradec.
11. **Vizitohet Derën e Gurit**, vendi i vetëm për të hyrë në qytet, i cili atëherë ishte i rrethuar me mure të larta. Aty gjendet statuja e Zonjës së bekuar, mbrojtëse të Zagrebit. Bisedohet për zjarret që kanë shkretuar Zagrebin.
12. **Vizitohet Barnatoren e parë**, ku njëri ndër pronarët e parë ka qenë nipi i shkrimtarit të njohur italian Dante Alighieri.
13. **Vizitohet Sheshin e Shën Markut dhe kishën me të njëjtin emër**, e mbuluar me tjegulla të ngjyrosura me ngjyrë të kuqe e të bardhë që njihen në tërë botën. Në këtë shesh bëhet inaugurimi i kryetarëve kroatë, gjendet Parlamenti Kroat, selia e qeverisë, aty më poshtë edhe Kisha e Shën Katarinës, njëra prej kishave më të njohura e stilit barok.
14. **Pallati Dverce, Kulla Llotershqak** gjatë historisë ishte vend mbrojtës, kurse sot është muze. Lëshohemi me teleferik (Uspinjaq) që funksionon edhe sot e kësaj dite.
15. **Katedralja e Zagrebit**, ndërtesa e parë me e rëndësishme goteske, ndërtuar më 1880-1906, ka pasur disa rikonstruktime.
16. **Instituti Kroat i historisë**. Flasim për dr.sc. Zef Mirdita, ish punonjës shkencor i këtij Instituti, historian shqiptar, i laureuar nga Akademia Kroate e Shkencave si autor i punimit të shquar “Vllahët në historiografi”. Prof. dr. Zef Mirdita është

autor i shumë veprave historike, deri në fund të jetës së tij ia kushtoi studimit për Dardaninë dhe iliricitetin e Kosovës në antikitet.

17. Vizitohet në Kapelën e Shën Dizmes edhe sandalet e së Shenjtës Nënë Terezës, që i ka lënë aty para se të shkonte për të marrë Nobelin.

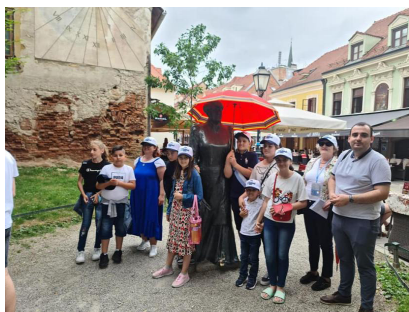

Prof. Dr. Zef Mirdita

*Sandalet e Nënë Terezës, të ruajtura
në Kapelën e Shën Dizmes në Zagreb*

18. **Vizitojmë në rrugën Kalčićeve** bustin e shkrimtares kroate Marija Jurić Zagorka, shkrimtare e gazetare kroate që luftoi për të drejtat e grave dhe diskriminimet sociale. Nxënësit bashkë me mësuesen bëjnë krahasimin e figurës së Marija Jurić Zagorka dhe Sevasti e Parashqevi Qirjazi, intelektuale shqiptare që drejtuan lëvizjen për të drejtat e gruas shqiptare.

19. **Në maketin e Zagrebit** nxënësit e gjejnë urimin *Mirë se erdhët!* në gjuhën shqipe.

20. **Vizitojmë sheshin Josiop Ban Jelačić**, ku ndodhet busti i mbretit kroat Josip Ban Jelačić, vendosur në vitin 1866. Nxënësi Vito bën krahasimin e dy figurave historike shqiptare dhe kroate: Skënderbeut dhe mbretit kroat Josip Ban Jelačić.

21. Nxënësja Fjolla tregon **legendën e emërtimit të Zagrebit**.

Një luftëtar kroat i rraskapitur, i etur nga beteja i kërkon një vajze të quajtur Manda t'i jepte (zagrabiti) me duart e saj ujë nga burimi. Kështu burimi mori emrin e vajzës e u quajt Manduševac dhe qyteti Zagreb.

22. Një suvenir orgjinal i qytetit është edhe licitar, peksimadhja që është bërë nga gratë e Zagrebit të vjetër, që është kombinim i mjaltit, arrave e piperit dhe ka formën e zemrës, si simbol i dashurisë. Ky fakt, u tregua nga nxënësja Melita.

Nxënëset Flora dhe Adea folën për ngjyrën blu, që është ngjyra e Zagrebit, të cilën e ka marrë nga palltoja e luftëtarëve dhe sot tramvajet, autobusët, flamuri i qytetit mbartin këtë ngjyrë. Madje bluzat e futbollistëve të Klubit të Futbollit Dinamo janë ngjyrë blu.

23. Një simbol kroat është edhe kravata, ajo është produkt autentik kroat, një detaj shumë i rëndësishëm në veshjen për botën e biznesit. Për këtë folëm me nxënësit dhe kujtuam historinë e kravatës, që daton prej shekullit XVII, kur ushtarët kroatë përdornin shalle të lidhur rreth qafës.

24. **Vizitojmë ndërtesën e stacionit hekurudhor**, që është ndërtuar në vitin 1896.
25. **Vizitojmë Hotelin Esplanade**, ku akomodoreshin udhëtarët e trenit Orient Ekspres që udhëtonin nga Parisi për Stamboll.
26. **Galeria Strossmayer**, ku ekspozohen veprat e piktorëve të famshëm evropianë.
27. **Kopshti Botanik**, një oaz shumëngjyrësh.
28. **Arkivi shtetëror**, tetë parqet e sheshet të cilat formojnë potkuan e gjelbër të qytetit, që përmban të gjitha ndërtesat e rëndësishme kulturore e urbanistike të Zagrebit.

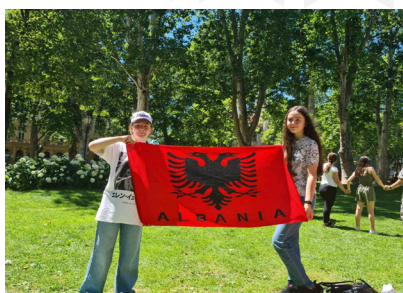

29. Vizitojmë ndërtesën ku ndodhet **plakata përkujtimore për inxhinierin Eduard Slavoljub Penkala**, shpikësin e kohës moderne, i cili bëri stilolapsin e parë në vitin 1907, në Zagreb dhe e eksportoi në shtatëdhjetë vende të botës. Ai shquhet për tetëdhjetë shpikje që mbartin emrin e tij, ndër to projektoi aeroplanin e parë kroat.

30. Më pas grupi i turistëve vizitojnë **Jewelry Lumezi Atelier**, ku mjeshtri Lazër Lumezi iu foli për profesionin e bukur të punimit të filigranit.

Nxënësit pyesnin: Me çfarë materialesh punohen varëset, vathët? Si punohet një unazë, sa kushton?

Rezultatet e arritura

Nxënësit njihen më mirë me atdheun e tyre të dytë, me vendin ku jetojnë, Kroacinë.

Nxënësit flasin e dëgjojnë shqip gjatë orës mësimore në terren, gjatë një shëtitjeje edukativo- turistike.

Nxënësit njihen me kontributin që shqiptarët japin çdo ditë në zhvillimin e shtetit kroat, në fushën e ekonomisë, të mjekësisë,

juridiksionit, shkencës e kulturës dhe lidhjet e dy kulturave kroate e shqiptare.

Nxënësit njihen me personalitetet kroate, historianë, albanologë, profesorë e shkrimtarë që kanë dhënë për albanologjinë, e shkruar për historinë shqiptare, figurat e heronjtë tanë kombëtarë.

Mesazhi i transmetuar nga intelektualët e zejtarët shqiptarë për nxënësit:

Të mësoni sa më shumë që kur të rriteni të bëheni intelektualë, zejtarë e profesionistë të suksesshëm dhe qytetarë të respektuar të Kroacisë!

ELMIRA RAMA

Vlerësimi i nxënësve

VLERËSIMI I NXËNËSVE, FAKTOR KYÇ PËR MËSIMDHËNIE EFEKTIVE NË KLASAT HETËROGJENE

Abstrakt

Vlerësimi i nxënësve është i lidhur ngushtë me mësimdhënien dhe mësimnxënien. Studimet tregojnë se është thelbësore të favorizohet vlerësimi formues, i cili mat progresin e nxënies, i motivon nxënësit, i ndihmon ata të vetëkorrigjohen dhe mundëson mësimdhënien e personalizuar.

Kurrikula e mësimit plotësues të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë e në mërgatë thekson se vlerësimi duhet kuptuar si një veprimtari që bazohet në kontrollin e përditshëm të punës së nxënësit në klasë dhe si një proces mbikëqyrës i drejtpërdrejtë gjatë kryerjes së një detyre. Në klasat heterogjene kjo veprimtari përbën një sfidë, pasi nxënësit që e mbarojnë shpejt detyrën e dhënë, kërkojnë të kontrollohen e të vlerësohen, ndërkohë që mësuesi punon me klasën tjetër.

Nëpërmjet pyetësorëve dhe bisedave me mësues të dy shkollave shqipe në Greqi, me nxënës të klasave I–III, evidentuam se vlerësimi i nxënësve kryhet zakonisht me metodën e të shprehurit me gojë. Matja e rezultateve të të nxënës për nivelin e parë (klasat I–III) kërkon teknika dhe instrumente të tjera, si të shprehurit me

shkrim (detyrat e shtëpisë e të klasës, puna në grup, projektet), vetëvlerësimi, vlerësimi i nxënësit nga nxënësi, të cilat ndikojnë në mësimdhënien efektive për klasat heterogjene. Ky punim synon pikërisht ndarjen e përvojave dhe teknikave që ndihmojnë për vlerësimin e arritjeve të nxënësve në klasat heterogjene në diasporë.

Fjalët kyç: mësim plotësues, klasë heterogjene, vlerësim formues, metoda vlerësimi.

1. HYRJE

Qëllimi themelor i vlerësimit në arsim është të vendosë dhe të kuptojë pikat që nxënësit (qoftë si individë ose si grupe) kanë arritur në të nxënit e tyre në kohën e vlerësimit. (Masters, 2015) ⁽¹⁾ Ai duhet të jetë pjesë e rutinës së përditshme dhe të larmishme, në mënyrë që të bëhet forca e sistemit arsimor. (Landri, Maccarini, 2016) ⁽²⁾

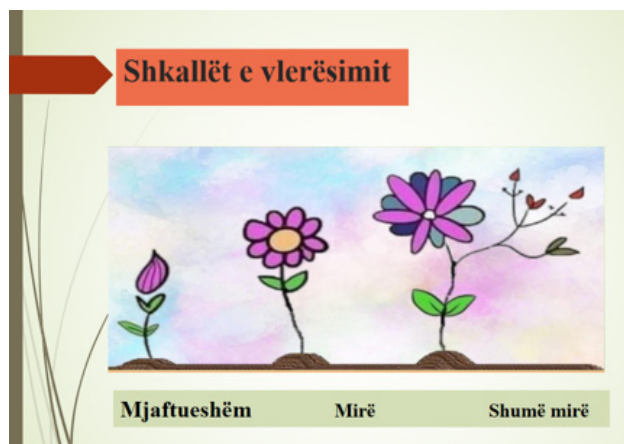
Në kurrikulën e mësimi plotësues të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë e në mërgatë theksohet se vlerësimi është proces i vazhdueshëm dhe sistematik i arritjes së nxënësit, me qëllim që:

- të sigurojë informacion rreth përparimit të nxënësve,
- t'u sigurojë nxënësve informacion mbi arritjet e tyre,
- t'i motivojë nxënësit,
- të sigurojë realizimin e objektivave të përcaktuar,
- të vlerësojë gatishmërinë e nxënësve për nxënie në të ardhmen.

Pra, vlerësimi duhet kuptuar si një veprimtari që bazohet në kontrollin e përditshëm të punës së nxënësit në klasë dhe si një proces mbikëqyrës i drejtpërdrejtë gjatë kryerjes së një detyre.⁽³⁾

Ministria e Arsimit dhe Sportit e ka përkufizuar vlerësimin si një proces ku mblidhen të dhënat për arritjen e rezultateve të të nxënësit, duke u bazuar në nivelet e arritjes, dhe se qëllimi kryesor i vlerësimit është të mbështesë të nxënësit dhe përparimin e nxënësit.⁽⁴⁾

Vlerësimi i nxënësve në shkollat shqipe në diasporë duhet të kryhet mbi arritjen e rezultateve të të nxënësit sipas tri shkallëve të vlerësimit të përcaktuara në kurrikulën e mësimin plotësues të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë e në mërgatë:

Vlerësimi i njohurive në këto shkolla jep informacion për saktësinë e komunikimit në gjuhën shqipe dhe jo për sjelljen e nxënësit apo pjesëmarrjen aktive në mësim.

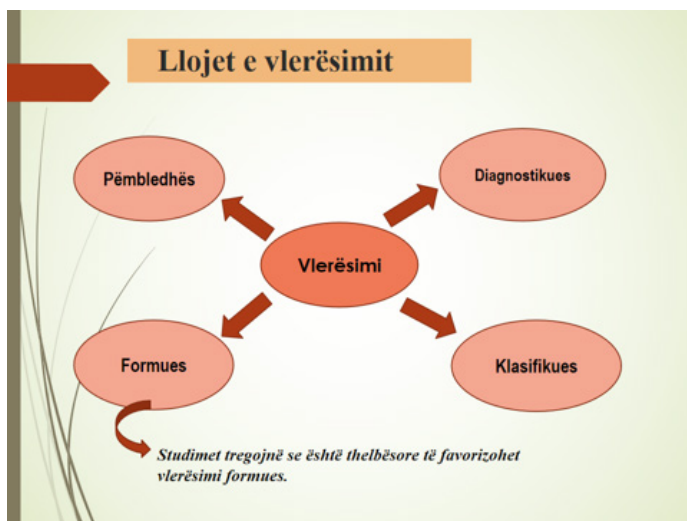
1.1. Qëllimi i punimit dhe kuadri metodologjik

Tema u zgjodh për rëndësinë specifike të fazës së vlerësimit në procesin e mësimdhënies dhe mësimnxënies, por edhe për

vështirësinë e realizimit në klasat heterogjene. Evidentimi i problemit u krye nëpërmjet pyetësorëve dhe bisedave me mësues të dy shkollave shqipe në Greqi (të klasave I–III), nga ku rezultoi se vlerësimi i nxënësve kryhet zakonisht për të shprehurit me gojë dhe nuk kryhet planifikim.

Qëllimi i këtij punimi është të ndahen përvoja dhe teknika që ndihmojnë për vlerësimin e arritjeve të nxënësve në klasat heterogjene në diasporë. Realizimi i tij është mbështetur mbi përvoja të mësuesve dhe në rishikim të literaturës.

1.2. Llojet e vlerësimit

1.3. Kuptimi i vlerësimit formues

Vlerësimi formues është një koncept i prezantuar për herë të parë nga Scriven dhe tregon një praktikë përmes së cilës është

e mundur të mbështetet procesi i mësimdhënies - të nxënit. (Bloom, 1969) ⁽⁵⁾ Vlerësimi formues, ndryshe nga vlerësimi përmbledhës, është proces që ofron reagime për t'i mundësuar mësuesit dhe nxënësit t'u përgjigjen tri pyetjeve kryesore:

1. Çfarë duhet mësuar?
2. Si po përparon mësimi?
3. Çfarë do të mësohet më pas? (Hattie, J, 2003) ⁽⁶⁾

Pra, vlerësimi formues zakonisht kryhet gjatë procesit mësimor dhe metoda zgjidhet nga mësuesi.

1.4. Metodat e vlerësimit formues

Përdorimi i metodave të vlerësimit formues krijon mundësi për një mjedis mësimor që nxit dhe inkurajon aktivizimin dhe bashkëpunimin e nxënësve. Të gjitha veprimtaritë mësimore mundësojnë përdorimin e teknikave efektive për vlerësim, si p.sh.: të shprehurit me gojë (përgjigjet me gojë, diskutimet, prezantimet), të shprehurit me shkrim (detyrat, projektet), vetëvlerësimi, vlerësimi i njëri-tjetrit. Krahësuar me klasat e zakonshme, në klasat heterogjene mësuesi duhet të përdorë më shumë vetëvlerësimin dhe vlerësimin e nxënësve nga njëri-tjetri⁽⁷⁾

1.5. Vlerësimi i nxënësit nga nxënësi (PEER assesment)

Disa studime tregojnë se mësimdhënia dhe mësimnxënia bëhen të dobishme dhe efektive edhe nga vlerësimi i nxënësit

nga nxënësi, madje, siç deklarojnë Black dhe William, një kusht i rëndësishëm është përfshirja aktive në procesin e vlerësimit edhe të vetë nxënësit. (Van Gennip et al., 2010) ⁽⁸⁾ Studiuesit përdorin termin “feedback gjenerues nga bashkëmoshatarët”, për përgjigjet që nxënësit ofrojnë kur korrigjojnë detyrat e njëri-tjetrit.

Në situatat e vlerësimit të njëri-tjetrit nxënësit marrin një rol aktiv, duke e kthyer këtë praktikë në një mundësi të mësuar ndryshe nga ajo në të cilën vlerësohen nga mësuesi. Efekti pozitiv i vlerësimit të njëri-tjetrit qëndron: në reflektimin mbi përgjigjen e shokut, në një vëmendje më të madhe në kryerjen e detyrave të tij dhe ndjenjës së përgjegjësisë në vlerësimin e detyrës së shokut. [Pellegrini et al., 2020] ⁽⁹⁾

Disa strategji të zbatimit të vlerësimit të nxënësit nga nxënësi dhe përfitimet përkatëse (PEER assesment) ⁽¹⁰⁾

Disa strategji të zbatimit të vlerësimit të nxënësit nga nxënësi dhe përfitimet përkatëse	
Strategjia	Përfitimet e nxënësit
➢ Nxënësit të dëgjojnë përgjigjet e shokëve dhe ndërhyjnë me pyetje për ndonjë pikë të paqartë	• Zhvillon të kuptuarit e dëgjimit • Reflekton për atë që nuk ka kuptuar
➢ Nxënësit të vlerësojnë punën e njëri-tjetrit vazhdimisht	• Merr përgjegjësi të vlerësojë tjetrin • Stimulohet të vetërregullohet dhe fiton autonomi në nxënie
➢ Nxënësit të formulojnë disa pyetje për një temë të caktuar dhe më pas të përgjigjen për pyetjet e formuluar nga të tjerët	• Reflekton duke bërë pyetje, përgjigjet e të cilave do ta ndihmojnë ta kuptojë dhe të shprehet për atë temë • Përgjigjet e shokëve e ndihmojnë të analizojë përgjigje të ndryshme dhe të pasurojë fjalorin
➢ Nxënësit të vendosin nëse përgjigjja e dhënë është e plotë, nëse mund të shtojnë diçka ose nëse kanë një përgjigje tjetër	• Shqyrton vlefshmërinë e përgjigjes • Zhvillon të folurit, vetëkorrigjohet duke diskutuar gabimet

1.6. Vetëvlerësimi

Janë kryer studime që kanë vërtetuar se vetëvlerësimi është pjesë e rëndësishme e mësimdhënies aktive dhe efektive. Vetëvlerësimi tregon se si e sheh veten nxënësi dhe e ndërgjegjëson atë për nivelin e arritjes. Vetëvlerësimi jep informacion

të saktë se çfarë i nevojitet personalisht nxënësit për të arritur rezultatin e kërkuar. Nga metodat e vetëvlerësimit mund të përmendim relacionin individual, fletën e vetëvlerësimit, metodën me ngjyrat e semaforit dhe diskutimin (kur nxënësit flasin për punën e tyre ata janë të detyruar ta strukturojnë atë në mendjet e tyre dhe kështu të mësojnë më shumë për atë që dinë dhe për çfarë nuk janë ende të sigurt).⁽¹¹⁾

1.7. Ndikimi emocional i vlerësimit

Robert Reineke (1998) thotë se të mësuarit shkon të prekë mendjen, vlerësimi shkon të prekë zemrën. Vlerësimet e të nxënit, formale apo joformale, të planifikuara apo të improvizuara, të qëllimshme apo jo, kanë një ndikim të madh tek njerëzit, veçanërisht tek nxënësit. Klima vlerësuese që përjetojnë nxënësit mbetet e ngulitur tek ata gjatë gjithë jetës së tyre dhe ndikon në mënyrë thelbësore në të mësuarit gjatë gjithë jetës. Ndikimi emocional është pjesë e karakterit të informacionit vlerësues. (Reineke, 1998, Weeden, P., Winter, J., Broadfoot, P. 2009, f. 30)⁽¹²⁾

Në lidhje me sa më sipër, konsideroj të dobishme disa sugjerime për mësuesit, në mënyrë që të minimizohen ndikimet emocionale negative. Mësuesi duhet:

- të krijojë një atmosferë në klasë, ku vlerësimet të perceptohen si ndihmë dhe jo si gjykim;
- të theksojë se vlerësimi është i nevojshëm për t'u përmirësuar;
- të reduktojë tensionet dhe konkurrencën e tepruar ndërmjet nxënësve.

Shprehjet inkurajuese, si: “Ke mundësi edhe për më mirë!”, “Ti ke bërë përpjekje shumë të mira!”, “Ju po përparoni shumë mirë!”, “Duhet të vazhdoni kështu.” etj., kanë ndikim emocional pozitiv tek nxënësit, ndaj duhet të përdoren vazhdimisht nga mësuesit.

2. KLASAT HETEROGJENE

Vetë natyra e ekzistencës njerëzore është heterogjene, ndaj edhe klasat e zakonshme kërkojnë qasje të ndryshme të mësimdhënies dhe të vlerësimit të nxënësve. Klasat heterogjene janë klasa ku mësojnë së bashku nxënësit e dy a më shumë klasave dhe mësuesit e këtyre klasave e shohin vështirësinë më shumë tek puna e pavarur e nxënësve, sepse nuk arrihen lehtë mbikëqyrja dhe kontrolli kur mësuesi punon drejtpërdrejt me njërin klasë dhe klasën tjetër e lë në punë të pavarur. Ka nxënës që e mbarojnë shpejt punën e dhënë dhe kërkojnë të kontrollohen e të vlerësohen, ndërkohë që mësuesi punon me klasën tjetër.⁽¹³⁾

2.1. Disa udhëzime për mësuesit e klasave heterogjene

Udhëzime për mësuesit e klasave heterogjene

- Krijoni një stil tuajin të mësimdhënies dhe mënyrën tuaj të vlerësimit për t'iu përshtatur nevojave specifike të të nxënës.
- Jini krijues në mënyrën se si e menaxhoni klasën.
- Jepini mësim njërës klasë, ndërkohë që të tjerët punojnë në mënyrë të pavarur.
- Planifikoni orët mësimore.
- Baza e një planifikimi të suksesshëm është njohja e mirë e programit mësimor dhe mësuesi krijues.
- Përcaktioni qartë rezultatet e të nxënës, për të cilat kryhet vlerësimi.

Teknikat e vlerësimit duhet të përdoren në varësi të temave dhe veprimtarive mësimore.⁽¹⁴⁾ Ato detajohen në planifikimin ditor sipas nivelit të arritjes, bazuar në rezultatet e të nxënës.

3. PLANIFIKIMI PËR NJË SEANCË MËSIMORE

Planifikimi i orëve mësimore është element thelbësor për zhvillimin e veprimtarive mësimore në mënyrë efikase. Mësuesi mund të planifikojë veprimtari të përbashkëta me të gjitha klasat që përbëjnë klasën heterogjene, si dhe veprimtari sipas klasave. Planifikimin e nis gjithmonë me klasën më të ulët. Vlerësimet duhet të planifikohen sipas shkallës së arritjes së rezultateve të të nxënës për secilën klasë.

Në vijim po sjell një model planifikimi për zhvillimin e dy orëve mësimore me klasat I–II–III, të cilat në tekstin e nxënësve emërtohen shkalla 1, shkalla 2 dhe shkalla 3. Temat u zgjedhën

në mënyrë rastësore. Ndërsa në shkallën 1 mësohen shkronjat dhe pasurohet fjalori, vlen të theksohet se në shkallën 2 dhe 3 trajtohen të njëjtat tema, por që në shkallën 3 njohuritë janë më të zgjeruara.

3.1. Model planifikimi

Fusha: Gjuhët dhe komunikimi	Lëndët: Gjuhë shqipe Lexim Arte	Niveli I	Klasa: I+II+III
Tematika: 1. Të shkruarit / të lexuarit fillestar 2. Identiteti im 3. Identiteti im		Temat mësimore: - Shkronja F, f - Gjuha e nënës - Unë jam shqiptar	
		Situata e të nxënit:	
Rezultatet e të nxënit të kompetencave sipas temës Nxënësi/ja: ➤ Dallon, shkruan dhe lexon saktë shkronjën F, f. Vizaton dhe ngjyros flamurin shqiptar. ➤ Prezantohet me gojë dhe me shkrim duke iu përgjigjur pyetjeve. Dallon trajtën e emrit. Këndon himnin shqiptar. ➤ Prezantohet me shkrim dhe me gojë, tregon për pushimet. Përdor saktë trajtën e emrave në numrin njëjës dhe shumës. Këndon himnin shqiptar.		Koncepte kyç: shkronja F, f, atdheu, gjuha shqipe, shqiptar, trajta e shquar, trajta e pashquar, numri njëjës, numri shumës	
Burimet: Teksti, fletorja e punës, fjalori me figura, libri “Shko dallëndyshe”, burime të ndryshme informacioni etj.		Lidhja me lëndët e tjera: Gjeografi	

Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve

1. Veprimtari e përbashkët me të gjitha klasat (stuhi mendimesh) 10-15 minuta

Çfarë mësuam herën e kaluar? Çfarë mbani mend: fjalë, shprehje? Kush mund të na tregojë një ndodhi? Rifreskoj fjalorin e mësuar dhe rikujtoj njohuritë e mëparshme. Gjatë kësaj veprimtarie, ku synoj zhvillimin e të folurit, vlerësimi kryhet me shprehje inkurajuese, në mënyrë që nxënësit të marrin nismën për të folur pa pasur frikë se shprehen gabim.

Njoh nxënësit me temat/rubrikat që do të trajtojmë dhe rezultatet që do të arrijmë, për të cilat edhe do të vlerësohen.

2. Lexim dhe shkrim (materiali kryesor i ditës sipas planit për secilën klasë) 45-50 minuta

Klasa 1	Klasa 2	Klasa 3
Lexoj tekstin në faqen 26. Nxënësit dëgjojnë dhe përsërisin. Modeloj shkronjën F, f në dërrasë.	Lexon në heshtje tekstin (lexim) në faqen 117 dhe plotëson ushtrimin në tekst “E saktë/e gabuar”. Nxënësit vlerësohen për të kuptuarit nga leximi.	Lexo dhe paraqit me vizatim fjalët që lexon, faqe 199. Nxënësit vlerësohen për të kuptuarit nga leximi nëpërmjet ilustrimit përkatës.
Nxënësit punojnë në mënyrë individuale në tekst ushtrimin 1 dhe 2.	I njoh me situatën prezantuese në faqen 116. Zhvilloj një bashkëbisedim të shkurtër pyetje-përgjigje.	Lexoj në faqen 198 dhe zhvilloj një bashkëbisedim të shkurtër në lidhje me temën.
Vëzhgoj, ndihmoj dhe vlerësoj individualisht secilin nga nxënësit. Punoj me fjalorin me figura në faqen 26.	Shkrim i lirë me të dyja klasat duke i ndërthurur temat në “Vendlindja ime”. Njoh nxënësit me kriteret e shkrimit dhe të vlerësimit.	
Punojnë ushtrimin 2 të fletores së punës, faqja 14.	Lexohet detyra. Gjatë zhvillimit të veprimtarisë pyes vazhdimisht: A ka shkruar saktë shoku? Çfarë do të shtojë? Mund t’i drejtosh një pyetje? Në këtë veprimtari nxënësit vlerësojnë njëri-tjetrin. (PEER Assessment)	

Gramatika (20 minuta)

Zhvillohet me të gjitha klasat duke trajtuar konceptet e reja për secilën klasë. Nxënësit vlerësohen për saktësinë e detyrës individualisht.

Klasa I. Njoh nxënësit me foljet kam dhe jam. Punojnë në fletoren e punës ushtrimin 6, f. 15.	Klasa II. Duke dëgjuar shpjegimin me kl. 3 nxënësit njihen me trajtën e emrit. Punojnë në tekst ushtrimin 1 dhe ushtrimin 2, f. 119.	
--	---	--

Kulturë figurative / muzikore (20 minuta), (punë individuale dhe në grup)

Të gjithë nxënësit dëgjojnë *Himnin e Flamurit* shqiptar. Nxënësit e kl. I vizatojnë dhe ngjyrosin flamurin (ushtrimi nr. 4, f. 27); nxënësit e klasës II dhe nxënësit e klasës III lexojnë Himnin në librin “Shko dallëndyshe” (në f. 25) dhe nënvizojnë fjalët që kuptojnë.

Këndojnë së bashku *Himnin e Flamurit*.

Prezantim i rezultateve të arritura (rishikim sipas temave mësimore) 20 minuta

Pyetje-përgjigje (vështirësia e pyetjeve është në përshtatje me nivelet e nxënësve).

Detyrat e shtëpisë

Klasa e parë: ushtrimin 6, f. 15; klasa e dytë: ushtrimin 2, f. 72; klasa e tretë: ushtrimin 5, f. 103.

Vlerësimi

Nxënësi do të vlerësohet:

- ✓ **Klasa 1.** Dallon shkronjën (mjaftueshëm); Dallon dhe shkruan shkronjën (mirë); Dallon, shkruan dhe lexon saktë shkronjën të shoqëruar me zanore ose fjalë (shumë mirë).
- ✓ **Klasa 2.** Prezantohet duke iu përgjigjur pyetjeve me gojë (mjaftueshëm); Prezantohet duke iu përgjigjur pyetjeve me shkrim dhe me gojë (mirë); Prezantohet duke iu përgjigjur pyetjeve me shkrim dhe me gojë dhe dallon trajtën e emrave (shumë mirë).
- ✓ **Klasa 3.** Prezanton veten me gojë (mjaftueshëm); Prezanton veten me gojë dhe me shkrim (mirë); Prezantohet me shkrim dhe me gojë duke përdorur/ dalluar saktë trajtën e emrave (shumë mirë).

Për rubrikën “Arte” nxënësit do të vlerësohen për përvetësimin e njohurive mbi flamurin dhe himnin e tij dhe jo për përvetësimin e teknikave të artit muzikor dhe pamor.

4. METODA VETËVLERËSIMI

4.1. Metoda e semaforit

Tema: “Gjuha e nënës”, Moduli nr. 3, f. 116

Emër mbiemër: _____.

Nxënësi shkruan ose nënvizon ngjyrën sipas udhëzimit.

4.2. Relacion individual

Mësova	Dua të përmirësoj
☐ Të flas për veprimtaritë e mia.	☐ Të flas për figurat e shquara shqiptare.
☐ Të tregoj punë që kryhen në fshat.	☐ _____
☐ Të tregoj punë që kryhen në qytet.	☐ _____

4.3. Metoda me listë kontrolli

➤ **FLETË VETËVLERËSIMI**

Emër mbiemër: _____

Tema mësimore: Unë jam shqiptar

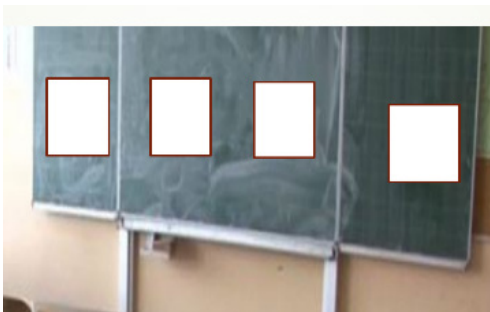
Shkalla 3, moduli nr. 3, fq.198

	Unë jam në gjendje të:	Mjaftueshëm	Mirë	Sh. mirë
1	Prezantohem dhe tregoj se ku i kaloj pushimet me gojë		✓	
2	Prezantohem dhe tregoj se ku i kaloj pushimet me shkrim	✓		
3	Dalloj dhe përdor saktë emrat në trajtën e pashquar njëjës dhe shumës			✓
4	Dalloj dhe përdor saktë emrat e trajtës së shquar njëjës dhe shumës		✓	

5. VLERËSIM I NXËNËSIT NGA NXËNËSI

5.1. Vlerësim për shkrimin e lirë me temë: “Vendlindja”
(Integrim i temave: “Gjuha e nënës”, shkalla 2, moduli 3, faqe 116; “Unë jam shqiptar”, shkalla 3, moduli 3, faqe 198).

Mësuesi ka përcaktuar kriteret e vlerësimit: hartimi korrekt i shkrimit në lidhje me temën dhe i shprehur saktë nga ana gjuhësore. Mësuesi inkurajon sa më shumë nxënës të lexojnë punën e tyre dhe

siguron vëmendje në dëgjimin e tyre. Ndonjë prej shkrimeve ngjitet në tabelë. Sipas dëshirës, nxënësit mund të lexojnë punimet e shokëve. Gjatë leximit, mësuesi ndërhyr vazhdimisht me pyetje, si: *A ka shkruar saktë shoku? Çfarë do të shtojë? A ka dikush ndonjë pyetje?*

Nxënësit vlerësojnë njëri-tjetrin dhe shpallin shkrimin më të bukur. Mësuesi merr disa nga fletët për të kryer vlerësimin e kompetencës së të shkruarit.

5.2. Vlerësim i punës dyshe. Tema: “Unë jam shqiptar”

Moduli nr. 3, shkalla 2, f. 123

Moduli nr. 3, shkalla 3, f. 203

Rubrika “Arte”: *Himni i Flamurit*

Nxënësit, të ndarë në grupe dyshe, nënvizojnë në tekst fjalët që kuptojnë nga *Himni i Flamurit*. Njëri nga nxënësit merr rolin e mësuesit dhe vlerëson nxënësin tjetër që lexon fjalët që kanë nënvizuar (mund edhe t'i shkruajë në tabelë). Më pas rolet ndërrohen. Dyshja që punon më saktë shpërblehet me një duartrokitje. Në fund, nxënësit këndojnë së bashku *Himnin e Flamurit*.

5.3. Vlerësim i punës në grup.

Tema: “Nëna natyrë”, moduli nr. 8, f. 156

Nxënësit janë ndarë në katër grupe dhe secili grup ka caktuar përfaqësuesin (puna në grupe kalon informacionin në kujtesën afatgjatë). Mësuesi ka shënuar emrat e stinëve në fletë të veçanta, të cilat tërhiqen nga përfaqësuesi i grupit dhe nuk u bëhet e ditur grupeve të tjera. Secili grup prezanton stinën me 4-5 fjali, p.sh., “Unë jam stina e luleve. Kur vij unë, bukuritë e natyrës shtohen. Zogjtë cicërojnë. Pemët mbushen me gjelbërim.” Nxënësit, pasi dëgjojnë me vëmendje prezantimin, gjejnë emrin e stinës. Në fund nxënësit vlerësojnë prezantimin më të saktë (punën në grup) dhe nxënësit që gjejnë emrat e stinëve.

5.4. Tema: “Kujdesi për mjedisin”

Shkalla nr. 2, moduli nr. 8, f. 161 (Vlerësim i punës në grupe)

Nxënësit ndahen në katër grupe. Udhëzohen të hartojnë nga 3 pyetje për paragrafin e caktuar: grupi A për paragrafin 1, grupi B për paragrafin 2, grupi C për paragrafin 3 dhe grupi D për paragrafin 4.

Nxënësit bien dakord se si do të përballen grupet. P.sh., grupi A do t'i përgjigjet grupit C dhe anasjellas, ndërsa grupi B do t'i përgjigjet grupit D dhe anasjellas.

Mësuesi siguron vëmendjen e nxënësve gjatë zhvillimit të veprimtarisë dhe i inkurajon vazhdimisht që ata të përgjigjen, pa shqetësimin se mund ta kenë gabim. Nxënësit përfshihen në vlerësimin për hartimin e pyetjeve dhe përgjigjeve të shokëve, dhe vlerësimi i tyre kombinohet me komentet e mësuesit.

PROJEKT

Tema: “Trashëgimia kulturore dhe natyrore shqiptare”

Rezultatet e të nxënit:

- Shpjegon se çfarë është trashëgimia kulturore dhe trashëgimia natyrore.
- Rendit dhe përshkruan vendet e trashëgimisë natyrore shqiptare.
- Rendit dhe përshkruan trashëgiminë kulturore materiale dhe jomateriale shqiptare.

Mësuesi i ka njohur paraprakisht nxënësit me temën dhe rezultatet e të nxënit, për të cilat do të vlerësohen. Nxënësit janë ndarë në dy grupe dhe kanë marrë detyrën: grupi 1 do të kërkojë dhe do të prezantojë me anë të fotove, pamjeve filmike, vizatimeve, informacion për trashëgiminë kulturore natyrore; grupi 2 do të kërkojë dhe do të prezantojë informacion për trashëgiminë kulturore materiale dhe jomateriale. Gjithashtu është përcaktuar drejtuesi i grupit dhe data e realizimit të projektit. Punimet do të ekspozohen në një poster dhe në tryezë. Sipas mundësisë, mund të ftohen edhe prindër.

Vlerësimi

Nxënësi do të vlerësohet për:

- fokusimin te detyra e caktuar,
- prezantimin e rezultateve pa gabime në të shkruar dhe në të folur.

Realizimi i projektit

Pamjet, fotot, vizatimet me përshkrimet përkatëse, tekste këngësh të vjetra vendosen në postera, ndërsa objektet e tjera, si p.sh., gatime tradicionale, veshje vendosen në tryeza. Krijohet mundësia e një videoprojektori për shfaqjen e pamjeve filmike. Nxënësit prezantojnë secili punën e tij, ndërsa mësuesi ndërhyr herë pas here me pyetje, si p.sh.: *Pse e ke zgjedhur këtë? Kush ka pyetje? Ka dikush diçka për të shtuar?* Nxënësit përfshihen në vlerësimin e punës individuale të njëri-tjetrit gjatë prezantimit dhe të punës në grup, duke zgjedhur grupin me prezantimin më të mirë. Në fund të projektit zhvillohet një koktej me produktet e prezantuara nga grupi 2.

PËRFUNDIME DHE REKOMANDIME

Mësimdhënia dhe menaxhimi i klasës është i lidhur ngushtësisht me vlerësimin e nxënësve. Edhe në këtë punim, nëpërmjet modeleve orientuese të prezantuara, vërtetohet më së miri se vlerësimi i nxënësve është strategji mësimore.

Rekomandim 1: Mësuesit e shkollave shqipe në diasporë të planifikojnë seancat mësimore dhe të kryejnë vlerësime efikase, në përshatje të metodës së mësimdhënies.

Rekomandim 2: Mësuesit të njohin e të zbatojnë në praktikë metodat e vlerësimit formues të rekomanduara në këtë punim: të shprehurit me gojë (përgjigjet me gojë, diskutimet, prezantimet), të shprehurit me shkrim (detyrat, projektet), vetëvlerësimi, vlerësimi i njëri-tjetrit.

Bibliografia

1. Masters, G. (2015). *Rethinking formative and summative assessment* Teacher, ACER. Retrieved 27, February 2018: <https://www.teachermagazine.com.au/columnists/geoffmasters/rethinking-formative-and-summative-assessment>
2. Landri, P. e Maccarini, A. M. (Eds.). (2016). *Uno specchio per la valutazione della scuola*. Milano: Franco Angeli.
3. MASR e MASH (2018). *Kurrikula e mësimi plotësues të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë e në mërgatë*.
4. MAS (2022). Udhëzimi nr. 17, datë 05.07.2022, “Për vlerësimin e nxënësve në sistemin arsimor parauniversitar”.
5. Bloom, B.S. (1969). *Some theoretical issues relating to educational evaluation*. In R.W. Taylor (Ed.).
6. *Educational evaluation: New roles, new means: The 68th yearbook of the National Society for the Study of Evaluation* (pp. 26-50). Chicago, IL: University of Chicago Press.
7. Hattie, J. (2003). *Formative and Summative Interpretations of Assessment Information: who says formative assessment matters*, p. 2.
8. IZHA (2018). *Udhëzues për klasat kolektive*
9. [Van Gennip et al., (2010)] Van Gennip, N. A., Segers, M. S., and Tillema, H. H. (2010). *Peer assessment as a collaborative learning activity: The role of interpersonal variables and conceptions*. *Learning and Instruction*, 20(4):280–290.
10. Pellegrini, M. et al. (2020). *L'efficacia della valutazione fra pari sulle performance degli studenti universitari. Evidenze di una overview di meta-analisi= the effectiveness of peer assessment on students' performance in higher education. Evidence of an overview of meta-analyses*. *Form@ re*, 20(1):128–142.
11. Aquario, D. (2009). *La valutazione nella scuola contemporanea*. Padova: Cleup.
12. Broadfoot, P., Weeden, P. & Winter, J. (2002). *Assessment: What's In It For Schools?* (1st ed.). Routledge: <https://doi.org/10.4324/9780203468920>
13. Reineke, R.A. (1998). *Challenging the mind, touching the heart: best assessment practices*. Thousand Oaks, CA, Corwin Oaks.
14. Rama, B. (2019). *Klasat kolektive në shekullin XXI*. Shb. “Emal”, Tiranë.

TEUTA TABAKU

**Risi në mësimdhënien
e gjuhës shqipe**

RISI NË MËSIMDHËNIEN E GJUHËS SHQIPE NË DIASPORË PËRMES TEKNOLOGJISË

(Të nxëniet e bazuar në projekte, në distancë)

Mësimdhënia dhe nxënia në distancë (online) ka variante dhe forma të ndryshme. Ajo përfshin procedura, mënyra apo çdo aktivitet, të cilët përdoren për qëllime mësimore, si: përvetësimi i diturive, shprehive, shkathtësive dhe përpunimit të materialit arsimor.

Mësimdhënia në distancë në mërgatë është një proces që karakterizohet në marrje vendimesh të shpeshta, për të kuptuar e për të vëzhguar nxënësit dhe studentët në procesin e të nxëniet dhe se deri në çfarë niveli duhet të zhvillohet mësimi.

Për të nxëniet në mënyrën më cilësore në mësimdhënien e gjuhës shqipe në diasporë përmes teknologjisë, për një kohë të gjatë e kam zhvilluar mësimdhënien duke u bazuar në projekte, pra, të nxëniet nëpërmjet projekteve, dhe për këtë jam mbështetur tek librat dixhitalë të Qendrës së Botimeve për Diasporën “Mësojmë shqip”, niveli A1, dhe “Mësojmë shqip”, niveli A2.

Të nxënit me projekte është një metodë didaktike, me përdorimin e së cilës nxënësit përfitojnë nga larmia e grupit dhe rrisin shkathtësinë e tyre individuale. Gjithashtu mësojnë të punojnë për zgjidhjen e ushtrimeve, për të qenë krijues për fjalitë e thjeshta pohore, mohore dhe pyetëse, për bashkëpunimin në klasë, për kuptimin dykulturore, për komunikimin dygjuhësor, për rrjedhjen dhe kuptimin e informacionit të projektit.

Gjatë mësimdhënies me librat digjitalë të përmendur më lart, vura re se të nxënit e bazuar në projekte mësimore përmes teknologjisë, në krahasim me metodat tradicionale në klasë, karakterizohet nga marrja e njohurive gjuhësore më të mira, më të shpejta, më përmbajtjesore, me aftësi, shqiptim dhe kuptim më të plotë të fjalëve dhe fjalive. Gjithashtu, duke u bazuar në kurrikulën e të nxënit me projekte, doli që nxënësit e të nxënit në distancë arritën rezultate më të larta në vlerësim nga nxënësit e tjerë në klasë reale, si: në shkrim, lexim, shprehje, art etj.

Të nxënit me projekte në distancë po e aplikoj edhe te studentët, gjë që po tregon se të nxënit e bazuar në projekte është një metodë shumë e mirë dhe rezultative edhe në nivelet e tjera të përgatitjes së studentëve në mësimnxënien e gjuhës shqipe si gjuhë e dytë në mbrojtjen e saj në provimet e organizuara për nivele të ndryshme.

Ky lloj të nxëni në distancë në mërgatë mund të përdoret në kombinim me zhvillimin e leksioneve ose si metodë kryesore e mësimdhënies në çdo vend dhe në çdo kohë, duke përdorur libra digjitalë. Për ta bërë më të larmishme orën e mësimdhënies e të nxënies të bazuar në projekte përmes teknologjisë, kam përdorur edhe librin “Libri i leximeve plotësuese”, niveli A1/A2.

Këta libra digjitalë, me tema, nëntema dhe projekte, janë në harmoni me programin e kurrikulës së përbashkët të hartuar nga Ministritë e Arsimit në Shqipëri dhe në Kosovë; gjithashtu librat janë të përdorshëm, të kuptueshëm, pa shpenzime në

shpërndarje dhe mësuesi e zgjeron ose e zvogëlon temën në mësimdhënie sipas nivelit të nxënësve që ka në klasë reale apo në klasë në distancë.

Organizimi dhe zhvillimi i mësimdhënies dhe nxënies në distancë në diasporë përmes teknologjisë nuk mbaron këtu, pasi çdo ditë zbulohen gjëra të reja që e bëjnë mësimdhënien dhe nxënien më të lehtë. Për këtë mund të eliminojmë mangësitë e arsimit në distancë dhe nevojat për reformimin e tij, perceptimet për mësimdhënien dhe nxënien e gjuhës shqipe dhe sot në distancë, kjo si domosdoshmëri për të ardhmen. Pra, digjitalizimi i librave, materialeve shkollore, platformat digjitale etj. do t'i zgjerojë edhe format e vlerësimit të nxënësve e studentëve, do të përfshihen testet praktike të rezultatit, prezantime, diskutime në gjuhën shqipe; kështu arrihet një vlerësim real i arritjeve të nxënësve dhe studentëve, të cilët edhe gjatë kohës që vlerësohen praktikojnë aftësitë e tyre.

Të gjitha këto na krijojnë bindjen se të nxënit e bazuar në projekte, në distancë është metodë e frytshme për t'u aplikuar në procesin e mësimdhënies së gjuhës amtare në mërgatë, ndaj do të ishte më mirë që me librat digjitalë të punojmë më shumë.

LEFTERI METKAJ

Xhubleta shqiptare

**PLANIFIKIMI I ORËS MËSIMORE, NIVELI I,
“SI MUND TË PUNOJMË DUKE PRAKTIKUAR
GJITHËPËRFSHIRJEN E NXËNËSVE
TË TË TRI GRUPMOSHAVE?”**

Seminari mbarëkombëtar i gjuhës shqipe është një veprimtari e suksesshme me një nivel të lartë profesional dhe didaktik falë dy ministrive tona simotra në Shqipëri dhe në Kosovë, si dhe mësuesve tanë të suksesshëm që punojnë me devotshmëri për fëmijët tanë në mbarë diasporën.

Të hedhësh shkronjat shqipe në letër me fëmijët e bashkëkombësve tanë në diasporë është si të hedhësh farën e drithit në arë. Kjo është një detyrë aktuale që kërkon vëmendje të veçantë dhe të vazhdueshme nga të gjithë. Këtë detyrë po e kryejmë së bashku të nderuar kolegë, me dashuri dhe me vetëmohim, pa kursyer asgjë nga vetja. Po i japim jetë gjuhës sonë amtare, që ajo të jetojë e të përparojë, të zhvillohet si gjuhët e vendeve të tjera të botës.

Kur fillova mësimin e gjuhës shqipe në Athinë, të parat që vendosa në klasë ishin flamuri ynë kombëtar, abetarja, libri ynë i parë i gjuhës shqipe, rilindësit tanë dhe një polifoto (me 100 foto) me ju mësues atdhetarë të gjuhës shqipe në Greqi e në diasporë, të cilën e titullova “Të pandarë për gjuhën shqipe”. Ndoshta në klasën time ju ishit prezent vetëm në foto, por në ndjenja ju kisha

pranë, më jepnit forcë, guxim, krenarinë e gjuhës sonë amtare. Tashmë jam me ju prej 10 vitesh. Udhëtimi ynë së bashku duhet të vazhdojë. Nuk duhet të humbasim kohë, sepse koha kalon dhe misioni ynë kërkon punë e jo formalitete.

Misioni për gjuhën shqipe është mision për kombin. Nuk ka gjë më të bukur sesa t'u mësosh fëmijëve gjuhën shqipe, t'u flasësh për flamurin kuqezi, për dinjitetin e shqiptarëve dhe krenarinë e identitetit kombëtar që është tepër e pasur në trashëgimi kulturore.

Eksperiencat tuaja më të mira më formuan dhe më orientuan të marr iniciativë, të trokas në dyer të panjohura të institucioneve arsimore të shtetit grek dhe të zgjeroj misionin e gjuhës shqipe në Greqi. Sot zhvilloj mësimin e gjuhës shqipe në tri shkolla publike shtetërore greke, ku gjatë vitit shkollor 2023–2024 përfunduan nivelin e parë 63 nxënës.

Le të kontribuojmë së bashku kolegë të nderuar!

Më poshtë do të ndjekim një videodokumentar mbi *Xhubletën shqiptare* dhe më pas zhvillimin e temës mësimore: *Planifikimi i orës mësimore, Niveli I, “Si mund të punojmë duke praktikuar gjithëpërfshirjen e nxënësve të të tri grupmoshave?”*

Atdheu ynë, Shqipëria, pavarësisht territorit të vogël, dallohet si një nga vendet me identitet të pasur natyror e kulturor, si dhe me kryevepra të trashëgimisë kulturore. Për origjinalitetin e vlerave identitare, Shqipëria ka hyrë 8 herë në listën e trashëgimisë kulturore botërore. Po ashtu, ajo ka edhe një larmi dhe pasuri materiale të konsiderueshme të veshjeve popullore për burra dhe gra, të cilat, sipas krahinave të vendit, janë të ndryshme.

Pasurinë e kostumeve popullore ne e studiojmë jo vetëm si trashëgimi kulturore materiale, por edhe si objekt me vlera estetike. Kjo trashëgimi kulturore e identitetit shqiptar herë-herë i kapërcen kufijtë e rëndësisë kombëtare, siç është edhe XHUBLETA SHQIPTARE, që është bërë pjesë e listës së trashëgimisë botërore dhe që prej vitit 2022 është nën mbrojtjen e Organizatës për Edukim, Shkencë dhe Kulturë të Kombeve të Bashkuara (UNESCO).

Veshjet tona popullore janë të shumta e të larmishme, por xhubleta përfaqëson veshjen më të hershme në Shqipëri dhe njëherësh edhe tipologjinë e veshjes më të vjetër në botë. Xhubleta, si veshje tradicionale shqiptare, veshja e lashtë e të bukurës së maleve, është ende e gjallë në kullën malësore shqiptare. Ajo është veshje 4000-vjeçare, është simbol i kryekostumit kombëtar të grave malësore në trojet shqiptare, është thesar i rrallë, është pasuri e rëndësishme për historinë e popullit tonë.

XHUBLETA ËSHTË PAPIRUSI I SHQIPTARËVE. Është më e bukura në botë. Është veshje e këtyre maleve, që kërkund tjetër nuk e gjen. Kërkush tjetër s'mund t'na e marrë. Është e dherave tona, prandaj e kemi ruajtur dhe do ta ruajmë, e kemi amanet. Të na japin tërë botën, nuk e japim. Xhubleta kërkoi strehën e vet, muzeun e vet. Dy mijë vjet para Krishtit, kërkoi besën te Alpet e Shqipërisë dhe ata e deshën, e mbajtën, e zbukuruar, e trashëguan. Kjo veshje me origjinë mijërvjeçare, e përhapur

në atë kohë në të gjithë pellgun e Ballkanit, arriti të mbijetojë vetëm në Alpet e Shqipërisë. Alpet u bënë shtëpia e saj, Malësia e Madhe dhe Dukagjini, Hoti, Kelmendi, Shllaku, Shanaj, Berisha, Rugova, fshatrat e Malit të Zi, pjesë e Alpeve shqiptare, dhe Kosova.

Shqiptarët e veshën xhubletën deri në shekullin XX. Antropologë të ndryshëm kulturorë e kanë konsideruar këtë veshje si një përfaqësuese të rrallë të një qytetërimi prehistorik që ka lënë gjurmë në qendër të Mesdheut. Por gjurmët e këtij qytetërimi do të mbijetonin vetëm në qytetërimin ilir, dhe më pas në kulturën popullore të shqiptarëve, deri në ditët tona, për ta sjellë e për ta risjellë, për ta dashur e për ta përcjellë, për të zbuluar të shkuarën tonë të lashtë dhe të vlerë, si dhe për ta bërë frymëzim brez pas brezi.

Xhubleta është një institucion më vete, e mbajtur gjallë brez pas brezi nga vetë malësoret tona të mrekullueshme, me shtet e pa shtet, me kanun e pa kanun, me akademikë e pa akademikë, me studiues e pa studiues.

XHUBLETA, KJO VESHJE E LASHTË, KA FORMËN E SAJ SPEKTAKOLARE. Gra të bukura e të fisme, heroina të Malësisë e vishnin xhubletën, e cila kishte pamjen e kambanës dhe ngarkohej plot me zbukurime argjendi e brez të rëndë metali. *“Ajo rri vetë në këmbë”, – krenoheshin mjeshtërit që e bënin, – ka ndërtim dhe formë/paraqitje që çdo stilist i madh edhe sot do ta kishte zili. Eeeee tundej toka kur mbi të kalonte një malësore e veshur me xhubletë... dhe çohet deti hava-hava...*” Kështu përshkruhej gruaja e veshur me xhubletë.

Xhubleta peshonte 13-14 kg, por malësoret e vishnin me krenari e dëshirë, pasi nuk është aq e rëndë sa duket. Lëvizja e saj, forma e saj ishte bërë lëkura e tyre. Xhubleta e Dukagjinit është prototipi

më i vjetër, ndërsa xhubleta e Kelmendit është mbajtur nga gratë e ekstremist verior dhe fshatrat shqiptare të Malit të Zi. Xhubleta e Dukagjinit është e ngushtë dhe e shkurtër deri në gju, ndërsa xhubleta e Kelmendit është e gjatë deri tek pulpa e këmbës dhe me shumë dallgëzim prapa. Thuhet prej malësorëve se xhubleta ka qenë e kuqe, por pas vdekjes së Skënderbeut, në shenjë zie për të, u bë e zezë. Në Muzeun e Njeriut në Paris dhe në tablotë e Kol Hidromenos janë përdorur ngjyrat vjollcë dhe vishnje, e kuqe e hapur dhe e zezë.

“Xhubleta është e dherave tona, – shpjegonin të parët tanë, – sepse në këto anë është rritur një dele e veçantë, zasken, që e bënte fijen e gjatë dhe shumë të fortë”. Fija, pasi kalonte në një proces pushëzimi dhe ngjeshjeje, quhej tirk. Punimi i pushëzimit bëhej nga gratë, ndërsa ngjeshja bëhej nga burrat në një mulli zhgumi që lëvizte me forcën e ujit. Pëlhura ngjyrore me lëkurën e drurit të frashërit për ngjyrën e zezë, lulëkuqet e ziera për ngjyrën e kuqe dhe lulen e shegës për ngjyrën e verdhë. Realizimi i këtyre proceseve: krehja e leshit, tjerria e fijeve dhe endja në vegjë, përgatitja e gajtanëve dhe ngjyrosja, ishin ritualet e jetës së tyre sociale. Mblidheshin bashkë të gjitha gratë e fisit dhe të gjithë brezat prej vajzës deri te stërgjyshja, gatuanin lakror dhe këndonin për vajzën e re që do të martohej. Kur fillonte puna në vegjë, vendosnin lule për të ndaluar syrin e keq. Puna fillonte pa gdhirë që të luante mullirin. Hëna duhej të ishte e plotë, që fëmijët të mos lindnin memecë. Gjithçka në këtë rit kërkonte mjeshtëri për t’u pasur zili. Për stilimin e xhubletës dhe të pjesëve të tjera përbërëse nevojiteshin një numër i madh copash dhe rripash prej shajaku, që bashkoheshin me njëra-tjetrën duke fiksuar në të dhe 7-8 rreshta gajtanësh, që sigurisht kërkonin përpikëri, përkushtim dhe shumë kohë. Përveç dhënies së formës si kambanë, duhej siguruar një truall i rrafshët për të qëndisur më pas motivet dhe për të treguar historinë e trashëguar dhe historinë e tyre; për të treguar me dashuri për të gjithë brezat më

të mirën që trashëguan, që ne ta mbajmë pasuri; për të na treguar sa e bukur është origjina jonë dhe si do të jetë e ardhmja.

TEMA: Planifikimi i orës mësimore, niveli I. “*Si mund të punojmë duke praktikuar gjithëpërfshirjen e nxënësve të të tri grupmoshave?*”

Synimi i kësaj njësie mësimore është të përcjellë tek nxënësit njohuritë gjuhësore, duke u mbështetur në fushën e:

- trashëgimisë kulturore,
- historisë,
- gjeografisë,
- identitetit të shqiptarëve.

Gjuha shqipe, trashëgimia jonë kulturore, materiale, natyrore dhe trojet shqiptare janë pjesë e identitetit kombëtar të të gjithë shqiptarëve; gjithashtu është dhe pjesë e identitetit të fëmijëve tanë që lindin dhe rriten jashtë trojeve shqiptare në diasporë, të cilët mësojnë gjuhën shqipe në pikat shkollore që organizojmë ne mësuesit në të gjithë diasporën shqiptare. Prandaj na del si detyrë të përfshijmë sa më shumë fëmijë në këto pika shkollore, sepse ata janë e ardhmja e kombit tonë, e gjuhës dhe e kulturës sonë.

Njohuritë për gjuhën shqipe dhe për trashëgiminë e kulturës sonë kombëtare janë dy vlerat më të mëdha që duhet të njohë e të mësojë nxënësi, si: *edukim gjuhësor* dhe *edukim kombëtar*. Pra, në strukturën dhe në përmbajtjen e lëndës mësimore, këto dy vlera duhet të jenë në unitet me njëra-tjetrën e në baza të qëndrueshme pedagogjike-psikologjike si në formimin gjuhësor, ashtu dhe në formimin identitar.

Për të realizuar me cilësi këto dy vlera në lëndën mësimore, duhet të kemi patjetër parasysh moshën e nxënësve, aftësitë

e tyre; nuk duhet të harrojmë se janë fëmijë që jetojnë në një shtet tjetër dhe duhet t'ua respektojmë këtë të drejtë, duke qenë të kujdesshëm të kombinojmë çfarë na lidh dhe çfarë zakonesh kemi të përbashkëta, të harmonizojmë dashurinë për gjuhën dhe atdheun tonë me vendin ku jetojnë, duke i parë këto në perspektivë që fëmijët tanë të mos ndihen të huaj në këto dy shtete, pra, as në vendlindjen e paraardhësve të tyre që kanë lidhje gjaku e fisnore, por as në vendlindjen e tyre ku banojnë.

- Meqë Kryeministri ynë, z. Edi Rama, vitin 2024 e shpalli si *Viti mbarëkombëtar i Gjuhës Shqipe*, të gjithë duhet të tregojmë një vëmendje më të veçantë këtë vit për gjuhën tonë amtare.

Ashtu si ju dhe shumë mësues të tjerë në Atdhe dhe në diasporë, bëra projekte se çfarë do të bëja diçka më të veçantë në punën me nxënësit dhe më në fund vendosa që çdo muaj të zhvilloja një temë të karakterit gjuhësor e të kulturës shqiptare ku të kontribuoja me pikësynime të qarta në:

- zgjerimin e leksikut gjuhësor,
- forcimin e identitetit shqiptar.

1. Muaji janar

Tema: *Figura të shquara të historisë shqiptare*

Model referimi mora Heroin tonë Kombëtar Gjergj Kastrioti – Skënderbeu, si figura legjendare më e nderuar e kombit tonë, por edhe një personalitet historik shqiptar me rëndësi botërore, ku më 17 janar 2024 u mbushën 556 vite nga amshimi e tij.

2. Muaji shkurt

Tema: *Kosova, pjesë e pandarë e identitetit tim*

Model referimi: 17 Shkurti, përvjetori i 16-të i Pavarësisë së Kosovës.

3. Muaji mars

Tema: *Gjuhë të nënës shqipen e kam*

Model referimi: 7 Mars 1887, hapja e shkollës së parë shqipe në Korçë.

4. Muaji prill

Tema: *Legjendat shqiptare për fëmijë*

Model referimi: 2 prilli – *Dita ndërkombëtare e letërsisë për fëmijë*

Me moton: Lexo jo vetëm sot, por çdo ditë të vitit.

5. Muaji maj

Tema: *Xhubleta, trashëgimi kulturore materiale e shqiptarëve*

Model referimi: Xhubleta shqiptare 4000-vjeçare në listën e Organizatës Botërore të UNESCO-s, tashmë pjesë e pasurisë botërore të njerëzimit.

6. Muaji qershor

Tema: *Krijimi i një albumi fotografik me foto nga aktivitetet dhe veprimtaritë që zhvilluam gjatë vitit shkollor 2023–2024*

Motoja: Albumi me foto të mbetet për çdo nxënës një kujtim simbolik dhe i përhershëm nga pjesëmarrja e tyre në shkollën e gjuhës shqipe.

- Zhvillimi i mësimet me tre grupe brenda një klase kërkon punë parapërgatitore dhe të vazhdueshme për mësuesin në procesin metodik, ku të jenë të paracaktuara mirë:
 - Të ketë objektiva të qartë.
 - Të përdorë burime dhe mënyra të ndryshme.
 - Të demonstrojë materialin para nxënësve.
 - Si do të bëjë lidhjen ndërlëndore.
 - Si do të drejtojë dhe do të menaxhojë punën me nxënës individualë dhe punën me nxënësit në grupe.

ORGANIZIMI I ORËS MËSIMORE

Përmbajtja e tematikave, Niveli I: Njohuri gjuhësore në linjat e historisë, gjeografisë dhe trashëgimisë kulturore shqiptare për të tre grupet.

1. *Grupi i parë*: Punimi i shkronjës Xh, xh, tingulli dhe grafiku i saj.
2. *Grupi i dytë*: Folja dhe zgjedhimi i saj në kohën e tashme.
3. *Grupi i tretë*: Harto dhe ti një tregim për trashëgiminë kulturore - materiale të shqiptarëve.

Rezultatet e të nxënësve: Të njohin xhubletën, veshje 4000-vjeçare e gruas shqiptare në Malësinë e Madhe.

Niveli I

Përparësi i japim pjesës së parë të orës mësimore, ku do të përfshihen të gjithë nxënësit, që do të shërbejë si informacion i përgjithshëm dhe i përbashkët.

BURIMI KRYESOR: Xhubleta, trashëgimi kulturore materiale shqiptare.

QËLLIMI i temës mësimore është që nxënësi:

- Në lëndën mësimore me përcaktim të një shkronje Xh, xh, të njihet njëkohësisht në mënyrë spontane edhe me leksikun, edhe me trashëgiminë kombëtare.
- Të zhvillojë njohuritë gjuhësore dhe kulturore.
- Të ngjallë interesin se gjuha shqipe dhe kultura shqiptare janë pjesë të identitetit kombëtar shqiptar.

- Të njohë kryeveprat e trashëgimisë kulturore shqiptare.
- Të renditë monumentet shqiptare të mbrojtura nga UNESCO.

■ HAPI I PARË

Mësuesja u flet nxënësve për veshjet e shumta popullore shqiptare, u paraqet disa foto, më pas u tregojnë në foto edhe xhubletën. Shkruan në tabelë shkronjën Xh, xh dhe fjalët: *xhubleta*, *xhamadan*, *xhoke*, *opinga me xhufka*. Xhubletën e vizaton në tabelë.

Pyet nxënësit:

- A e ka parë xhubletën dikush nga ju?
- Çfarë dini ju për këtë veshje të gruas malësore?

■ HAPI I DYTË

Mësuesja i fton nxënësit të shohin dokumentarin që ka përgatitur për xhubletën. Para shfaqjes, ajo u shpërndan në banka të gjithë nxënësve tekstin që ka përgatitur për xhubletën dhe i këshillon që të nënvizojnë fjalë dhe shprehje që u pëlqejnë.

Në materialin video që do të shohin, nxënësit do të marrin kompetenca gjuhësore mbi leksikun e veçantë të veshjeve popullore emblematike dhe njohuri mbi trashëgiminë kulturore materiale etnike, që do të shoqërojnë deri në fund të dy orët mësimore.

■ HAPI I TRETË

Pas shfaqjes së dokumentarit, bëhen diskutime me të gjithë klasën duke u drejtuar tre - katër pyetje për debat, si:

- Sa vjeçare është xhubleta?
- Në cilat zona vishej xhubleta?
- Çfarë forme ka xhubleta?
- A është xhubleta trashëgimi e njerëzimit? Pse?

■ HAPI KATËRT

Ndarja e punës në grupe.

- *Grupi i parë:* Studimi i shkronjës dhe i tingullit Xh, xh.
- *Grupi i dytë:* Do të renditë monumentet kulturore që janë në mbrojtje të UNESCO-s.
- *Grupi i tretë:* Do të shkruajë fjalë dhe shprehje të veçanta nga teksti i gatshëm për xhubletën dhe do t'i ndihmojë nxënësit t'i përdorim për të hartuar më lehtë me shkrim një tregim. Do të rrëfejmë një ngjarje tërheqëse për xhubletën.

Tregimi është një vepër e shkurtër në prozë që tregon një ngjarje dhe ka pak personazhe.

Çdo tregim përbëhet nga:

1. **Hyrja** – Paraqet atë që do të ndodhë në vijim.
2. **Zhvillimi** – Shtjellon ngjarjen për të cilën rrëfen tregimi.
3. **Mbyllja** – Jep mesazhin.

- Nxënësit i vendosin tregimit një titull të shkurtër.
- Jap disa të dhëna për kohën dhe vendin ku do të zhvillohet ngjarja.
- Udhëzoj nxënësit të bëjnë kujdes që zhvillimi i ngjarjes të përmbajë të dhëna që kanë lidhje me videoprojektin që pamë për xhubletën.
- Mbyllja duhet të jetë e shkurtër, me disa fjali.

Grupi i dytë dhe grupi i tretë janë në punë të pavarur të paracaktuar, ndërkohë që do të drejtoj grupin e parë.

valische

choke

sch. sch.

ichneve

schupfe

chungel

thuvahir

chepe

scham

schubüte

schamadani

schakutë

Secila nga këto shkronja përfaqëson nga një tingull më vete, por kur i bashkojmë na japin një tingull dhe shkronjë

Ushtrojmë në tabelë:

- 106

Lexojmë dhe shkruajmë fjalë me shkronjën xh, me anë të analizës, duke i ndarë fjalët në rrokje dhe rrokjet në shkronja. P.sh., fjalën *Xhubleta*.

Xhubleta

Xhu-ble-ta

Xh-u-b-l-e-t-a

I orientoj nxënësit në tabelë për të shkruar shkronjën Xh të madhe dhe xh të vogël të dorës, si dhe lidhjen e shkronjës xh në fillim dhe në mes të fjalës me shkronjat e tjera.

Nxënës të ndryshëm, që janë më të vegjël, vijnë në tabelë për të shkruar shkronjën e re që mësuam dhe fjalë që përmbajnë shkronjën e re Xh-xh.

Kujdes të veçantë do të kemi në rastin kur disa nxënës ngatërrojnë gjatë leximit tingullin gj me xh, si p.sh.:

gjirafa me xhirafa,
gyshja me xhyshja,
gjalpi me xhalpi,
gjuha me xhuha etj. ...

Vazhdoj me punën në tekst në faqen 74: Bisedë rreth përmbajtjes së figurës, që i ndihmon nxënësit të lexojnë më lehtë.

Lexojmë titullin e tekstit.

Leximi i tekstit bëhet nga mësuesja, pastaj nga nxënësit.

Ushtrime me gojë dhe shkrim ku aktivizohen të gjithë nxënësit e grupit të parë; mësuesja orienton ecurinë, drejton për njohuritë

gjuhësore në pjesën GRAMATIKË dhe ndihmon nxënës të veçantë.

Punë e pavarur, *Fletore pune* në faqen 44.

Detyrë klase: Në fletore do të ushtrohen të shkruajnë të pavarur shkronjën e re Xh, xh, fjalë dhe fjali të shkurtra me shkronja dore: *xhubleta, xhamadani, xhufka, filxhani, zinxhir, xhuxh* (shkronja xh ndodhet në fillim të fjalës, në mes dhe në fund të fjalës).

Xhubleta është veshje e lashtë ilire.

Xhamadani vija-vija është Kosova, është Shqipëria.

Japim detyrën e shtëpisë.

Detyrë shtëpie: Në faqen 75, shkruani me shkronja dore ushtrimin 3.

Ushtrohu të lexosh bukur me ndihmën e prindërve vjershën: Xhepi i fshehtë i Xhimit.

➤ **Grupi i dytë**

Nxënësit ndërkohë kanë përgatitur listën me emrat e trashëgimisë sonë kulturore materiale që janë në mbrojtje të UNESCO-s, si më poshtë:

1. Butrinti,
2. Gjirokastra,
3. Berati,
4. Pyjet e lashta të ahut, Rajca dhe lumi i Gashit,
5. Iso polifonike,
6. Kodikët e Purpurt të Beratit,
7. Liqeni i Ohrit,
8. Xhubleta.

Tema e re: Njohuri gjuhësore

Zgjedhimi i foljes vizatoj, këndoj në kohën e tashme

Folja tregon një veprim a gjendje të njerëzve, kafshëve etj.

Kohët themelore të foljes janë: *koha e tashme, koha e shkuar dhe koha e ardhme.*

-Dallojmë foljen në kohën e tashme, në fjali dhe në tekst.

Për dallimin e foljeve në kohën e tashme duke u nisur nga koncepti: **Dje, sot, nesër.**

Dje **vizatova**. Sot **vizatoj**. Nesër **do të vizatoj**.

-Mos harroni! Folja në kohën e tashme tregon një veprim që kryhet tani, në kohën kur flasim.

Tani po **vizatoj** xhubletën.

Xhubleta po më **pëlqen** shumë.

Edhe shokët po e **vizatojnë** shumë bukur xhubletën.

U drejtohem nxënësve.

- Mund të më thoni folje në kohën e tashme? *Vizatoj, këndoj, shkruaj, lexoj, recitoj, zbukuroj, vrapoj, luaj, punoj, laj, fshij, rregulloj, gatuaj, ...*

- Krijoni fjali të shkurtër me këto folje të kohës së tashme! P.sh.:

Vizatoj xhubletën e bukur.

Këndoj me çifteli për flamurin.

Shkruaj bukur gjuhën shqipe.

Lexoj legjendën e Rozafës.

Zbukuroj dhomën e vëllait.

Shkruaj tregim për xhubletën.

- Zgjedhijmë foljet *vizatoj* dhe *këndoj*.

Vazhdojmë zgjedhimin e foljeve të rregullta në kohën e tashme, mënyra dëftore, duke dalluar format e ndryshme që merr folja gjatë zgjedhimit.

Unë vizato**j** xhubletën e bukur
Ti vizato**n** xhubletën e bukur
Ai/ajo vizato**n** xhubletën e bukur
Ne vizato**jmë** xhubletën e bukur
Ju vizato**ni** xhubletën e bukur
Ata/ato vizato**jnë** xhubletën e bukur

Unë këndo**j** me çifteli
Ti këndo**n** me çifteli
Ai/ajo këndo**n** me çifteli
Ne këndo**jmë** me çifteli
Ju këndo**ni** me çifteli
Ata/ato këndo**jnë** me çifteli

Nxënësit praktikohen në ushtrime përforcuese me gojë dhe me shkrim në tekst në faqe 171.

Diskutojmë paraprakisht kërkesat dhe mënyrën si do të veprojnë në çdo ushtrim.

Kujdes tregojmë te rregullat drejtshkrimore gjatë të shkruarit.
Fletore pune faqe 90.

Ushtrimi 2. Detyrë klase në fletore
Shkruaj fjalitë në fletore duke ndryshuar foljen sipas vetave.
Bisedë në grup për ndarjen e përvojave me shokët e tjerë, pasi kanë përfunduar detyrën.

Ushtrimi 3. Detyrë shtëpie në fletore
Shkruaj si duhet foljet në kllapa.

➤ **Grupi i tretë**

Pasi kam dhënë udhëzimet se si shkruhet një tregim dhe pasi nxënësit kanë punuar të pavarur në grupe, duke këmbyer ide dhe mendime me njëri-tjetrin për hartimin e tregimit, si dhe me tekstin në faqen 276 e fletoren e punës në faqe 103, tregimi i përfunduar është si më poshtë:

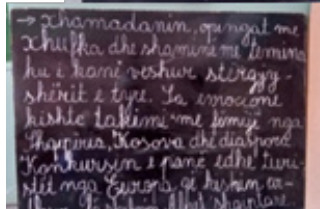
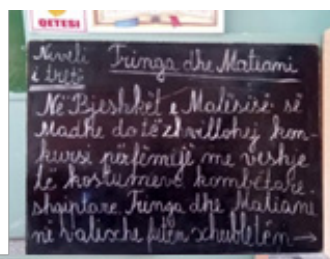
Titulli i tregimit: FESTË NË MALËSINË E MADHE

– **Hyrja:** Bjeshkët e Malësisë së Madhe, këto vende të veshura nga gjelbërimi, kishin festë. Pak më lart kullës malësore shtrihej një livadh i gjerë ku ishte vendosur skena në të cilën do të zhvillohej takimi për fëmijë e ku do të paraqiteshin me kostume popullore shqiptare. Malet e larta, pyjet shekullore, natyra e lulëzuar i jepnin një hijeshi dhe madhështi skenës.

Tringa dhe Matiani, motër e vëlla nga bjeshkët e Mirditës, do të merrnin pjesë në këtë shfaqje. Sa të gëzuar ishin!

– **Zhvillimi:** Tringa futi në valixhe xhubletën e stërgjyshes, brezin e gjerë, shaminë me rruaza dhe çorapet e qëndisura me motive, ndërsa Matiani mori për në shfaqje xhoken e zezë të babit me thekë e me mëngë të gjera, opingat me xhufka dhe plisin e bardhë.

Malësia e Madhe ishte bërë pikë takimi për këtë shfaqje. Sa emocione kishte takimi me fëmijë nga Shqipëria, Kosova dhe diaspora! Dëgjohej muzikë, këngë me çifteli e me klarinetë, valle të traditës trojane, të Kosovës, të Shqipërisë së Mesme e të Jugut.

Sa emocione kishin të gjithë fëmijët kur u ngjitën në skenë! Secili prej tyre ecte krenar gjatë paraqitjes me veshjen tradicionale të krahinës që përfaqësonte. Melodia e fyellit i shoqëronte bashkë me duartrokitjet e vazhdueshme.

Të gjitha kostumet e fëmijëve kishin një bukuri të rrallë, por ajo që u shqua në këtë skenë të veshjeve kombëtare shqiptare ishte xhubleta e Tringës. Xhubleta malësore mahniti jo vetëm vendësit, por edhe disa turistë nga Evropa që kishin ardhur për të vizituar Alpet shqiptare.

Pasi përfundoi paraqitja, fëmijët dorë për dorë ia nisën valles. Kostumet popullore zbukuruan natyrën dhe u dhanë gjallëri bjeshkëve. Fotoreporterët, ndërsa i pyesnin fëmijët rreth shfaqjes, iu bënë edhe fotografi që do të mbahen si një kujtim simbolik.

– **Mbyllja:** Megjithëse fëmijët nuk njiheshin më parë, u takuan dhe u përqaftuar me kënaqësi të madhe sikur të ishin motra dhe vëllezër. Këtë festë Tringa dhe Matiani nuk do ta harrojnë kurrë. Sa të bukur e të gëzuar dukeshin me xhubletë dhe me veshjen e mrekullueshme të krahinës së Malësisë së Madhe!

ANALIZA E ORËVE TË MËSIMIT

Para përfundimit, mësuesi analizon rezultatet e të tre grupeve.

- A u realizuan objektivat?
- Sa aktivë kanë qenë nxënësit? (Vlerësimi bëhet përmes ushtrimeve me gojë, me shkrim, në pjesëmarrjen e tyre gjatë orës mësimore, ku të gjithë nxënësit ishin pjesëmarrës në mënyra të ndryshme.)
- A ishin efikase metodat e përzgjedhura?
- Cilat mjete dhe shprehje i nxitën nxënësit nëpër hapat që kaloi zhvillimi i mësimi?

- A iu krijua mundësia nxënësve të zhvillojnë aftësitë e tyre shprehëse, njohëse, analizuese dhe argumentuese?
- A u shfrytëzua nga nxënësit dhe për nxënësit në mënyrë individuale dhe në grup raporti mësues-nxënës gjatë mësimit?
- A e luajti mësuesi rolin e drejtuesit, menaxherit, lehtësuesit dhe organizuesit?

Shënim. Në fund të orës së mësimit, mësuesi duhet t'i kujtojë nxënësit se këto që po mësohen sot duhen zbatuar në jetë. Ndryshe ai mësues s'ka bërë asgjë dhe ai nxënës s'ka mësuar asgjë.

Kolegë të nderuar! Mos të harrojmë edhe thënien e urtë të rilindësit Naim Frashëri, që asnjëherë nuk e humbet vlerën e saj: *“Mësojini fëmijët tuaj të dinë më shumë se ju, se ata janë për një kohë më tej se koha juaj.”*

nari XVII Mbarëkombë

logji të mësimdhënies së gjuhës s
urës shqiptare në diasporë e në r

Prishtinë, 18-21

ALBANA TAHIRI

GILBERTA HADAJ

Roli i praktikave didaktike

ROLI I PRAKTIKAVE DIDAKTIKE BAZUAR NË SITUATA TË NDRYSHME TË MËSIMDHËNIES DHE TË NXËNIT

*“PËR MËSIMIN PLOTËSUES TË GJUHËS SHQIPE
NË DIASPORË E NË MËRGATË”*

Mësimdhënia bashkëkohore dhe ndërvepruese kërkon një përgatitje të gjithanshme të mësuesit, duke vendosur theksin, jo vetëm si udhëheqës i një ore mësimi, por edhe si përçues vlerash dhe parimesh, përmes metodave dhe risive didaktike.

Në trajtimin e kësaj kumtese do të sjellim, ndërtimin e një strukture funksionale të orës së mësimit, në klasat e mësimit plotësues të gjuhës shqipe në diasporë, si edhe shumëllojshmërinë e risive didaktike si mjete të organizimit, të mendimit dhe të zgjimit të imagjinatës, ku ora e mësimit mund të nisë ndryshe, duke sjellë elemente ndihmëse në mësimin e gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare.

Dihet që larmia e ndërtimit të strukturave të orëve të mësimit varet prej vendit ku zhvillohet mësimi, shkallës së shkollimit, mjeteve teknike që përdoren në përputhje me kompetencat lëndore, duke gërshetuar të gjithë komponentët e programit të integruar, në një fushë specifike siç është mësimi plotësues i gjuhës Shqipe dhe kulturës shqiptare në diasporë e mërgatë.

Metodologjia e këtij punimi bazohet në literaturën e Ministrisë së Arsimit dhe Sportit, si në Kurrikulën e Mësimit Plotësues të Gjuhës Shqipe dhe të Kulturës Shqiptare në Diasporë e në Mërgatë (2018), Strategjinë Kombëtare të Arsimit - Shqipëri (2021-2026), Strategjinë e Arsimit-Kosovë (2022-2026), por edhe në eksperiencia personale shumëvjeçare në fushën e mësimdhënies në arsim.

Qasja metodologjike e këtij punimi është modeli i një ore mësimi mbështetur në kompetencat e të nxënësit, ku interaktiviteti përmes lojërave gjuhësore e me një larmi teknikash dhe strategji didaktike, bëjnë të mundur formimin e kompetencave gjuhësore dhe kulturës të prejardhjes së tyre.

Fjalë kyçe: mësimi plotësues, gjuhë amtare, diasporë e *mërgatë*, kurrikula.

Hyrje

Nuk është hera e parë, që tema të tilla trajtohen në seminarin e përvitshëm rreth mësimit të gjuhës shqipe në diasporë, me shpresën që kemi dhënë e marrë më të mirën në këto seminare, në forcimin e kompetencave akademike, psiko-pedagogjike, menaxheriale, sociale, qytetare e digjitale.

Në trajtimin e kësaj kumtese do të sjellim shumëllojshmërinë e risive didaktike. Ora e mësimit mund të nisë ndryshe, ku si mjet të organizimit të mendimit dhe të zgjimit të imagjinatës, kemi vendosur lojërat didaktike: punën me projekte kombëtare, rajonale e evropiane për t'i treguar të rinjve, që mëmëdhe - atdheu është vendi ynë me një qytetërim të lashtë, është vendi i cili kudo që të shkosh, vetëm ai ta jep ndjesinë e një njeriu me personalitet.

Dihet që larmia e ndërtimit të strukturave të orëve të mësimi varet prej vendit ku zhvillohet mësimi, shkallës së shkollimit, mjeteve teknike që përdoren dhe elementeve të ndryshme që futen në orën e mësimi në përputhje me qëllimet dhe detyrat arsimore pedagogjike e didaktike të çdo lënde ose teme mësimore.

Duke nënvizuar rëndësinë e elementeve ndihmëse për realizimin e orës së mësimi, duke gërshetuar të gjithë komponentët e programit të integruar për mësimin e gjuhës shqipe në diasporë, sjellim modelin e një ore mësimi, në të cilën i gjithë procesi mësimor merr një ritëm tjetër, ndryshe nga tradicionalja, duke sjellë mozaikun e larmishëm të ndërthurjes së risive me tradicionale, gjithmonë të përshkruar nga evokimi i ndjenjës kombëtare.

Ditari ka të trupëzuar tre qëllimet kryesore të kurrikulës si: *shkolla dhe identiteti kombëtar, shkolla dhe integrimi, shkolla dhe kthimi në atdhe.*

Organizimi i orës së mësimi vjen duke pasur parasysh; nivelet sipas kurrikulës I-III, IV-VI, dhe nivelin e tretë VII-IX.

Theksi do të vendoset tek:

- ☐ Mësimi i Gjuhës Shqipe dhe Kulturës Shqiptare në Diasporë e në Mërgatë.
- ☐ Risetë didaktike të teknologjisë, ku kreativiteti dhe ndërveprimi i strategjive e teknikave rrisin cilësinë në mësimdhënie dhe në të nxënë.

Nëpërmjet kësaj ore mësimore bëjmë të mundur që nxënësi të përfitojë:

- ☐ njohuritë, shkathtësitë, vlerat dhe qëndrimet për çdo kompetencë gjuhësore të gjuhës së prejardhjes si: të lexuarit, të shkruarit, të dëgjuarit e të folurit.

- vlerat social - kulturore edukative, etnike e shpirtërore të atdheut.
- përmbushjen e kompetencave kyçe dhe ato të lëndës. (Gjuhës Shqipe dhe Kulturës Shqiptare)

Metodat që do të përdoren gjatë trajnimit: leksion, punë në grupe, punë në çift, sistem rotacion idesh dhe oponente.

Vlerësimi: komente, pyetësori në fund të seminarit.

Kohëzgjatja e trajnimit: 90 min.

Dimë që kurrikula në diasporë përshtatet për të përmbushur nevojat specifike të nxënësve që jetojnë jashtë vendit të tyre të origjinës. Në këtë kontekst, veprimtaritë që sjellim në këtë strukturë ditari janë të ndërtuara sipas kompetencave të kësaj kurrikule. Duhet kuptuar gjithashtu se kur flasim për metoda dhe teknika interaktive të të nxënësve, e rëndësishme është se si mësuesi në bashkëveprim me nxënësit, mund t'i bëjë të tilla ato dhe t'i përdorë për interaktivitetet përmes kombinimeve dhe qëllimeve të qarta mësimore, për të cilat vetë mësuesit gjejnë, zgjedhin e kombinojnë strategji ndërvepruese mësimdhënies dhe të nxënësi.¹ (Tahiri, A. & Hadaj, G. 2022).

Për të kontribuar në mësimdhënien ndërvepruese vlen të ndalemi në veprimtaritë kreative, akullthyes, të cilat vlerësohen si veprimtari shumë funksionale edukative: për gjithë përfshirjen; për rimarrje informacioni; për thellim; për zhvillim e zgjerim konceptesh; për komunikim, atmosferë grupi etj.

¹ (Tahiri, A. & Hadaj, G. 2022) *The Role of the Native Language Curriculum and School in the Language Development of Children* March 2022 DOI:10.54808/IMCIC2022.01.181 https://www.researchgate.net/publication/358934336_The_Role_of_the_Native_Language_Curriculum_and_School_in_the_Language_Development_of_Children.

Tema e orës mësimore: Viti i gjuhës shqipe

Tematikat e prekura në këtë modelim mësimi janë: *identiteti im dhe shqiptarët në hapësirë e kohë*. Punojmë në qendra kompetencash, duke gërshetuar komponentët gjuhësorë: të folurit, të dëgjuarit, të lexuarit, të shkruarit dhe integrimin ndërlëndor, duke formuar klasën multifunksionale.

Mësuesja ka ndërtuar në klasë qendrat e punës së interaktivitetit **përmes lojërave**: *qendra e gjuhës shqipe, qendra e historisë dhe gjeografisë së vendit tonë, qendra e gatimit, qendra e muzikës dhe vizatimit, qendra e identitetit*.

Sipas Piaget (Jean Piaget) çdo gjë që ju i mësoni fëmijës tuaj, nuk është gjë tjetër veçse privimi nga mundësia që ata ta zbulojnë vetë. Qëllimi i edukimit nuk është të rrisë sasinë e njohurive, por të krijojë mundësi që një fëmijë të shpikë dhe zbulojë, të krijojë njerëz që janë të aftë për të bërë gjëra të reja. Mësimi përmes zbulimit dhe eksperimentimit krijon një mjedis ku të gjithë ndihen të inkurajuar të eksplorojnë, të eksperimentojnë dhe të zbulojnë ide të reja vetë.

Vendosim në sfond muzikën e këngës “Në një flamur të pandarë”. Sjellim këngën si element të fuqisë së fjalës, por pa harruar se fjala është ura e zemrës dhe mendjes dhe s’ka si të ndodhë ndryshe kur mësuesja sjell me interpretim, shkrim e muzikë vargjet e këngës “Në një flamur të pandarë” dhe i gjithë procesi mësimor merr një ritëm tjetër, që pa kuptuar gërsheton të gjithë komponentët e programit të integruar për mësimin e gjuhës shqipe në diasporë.

“...Shqiptarë bijtë e shqiponjës... në një flamur të pandarë

ndër shekuj i them botës, përjetësisht jemi shqiptarë... “²

² <https://www.youtube.com/watch?v=iiDCxnsHczo> NE NJE FLAMUR TE PANDARE (E. Arifi ft. K. Tusha ft. S. Kolonja ft. I. Shaqiri ft. N. Nikprelaj).

Ndër breza, historia na ka rritur luftëtarë; Gjithmonë do të jetë Shqipëria sa të ketë dhë e gjak shqiptar...gjithmonë, gjithmonë do të jetë Shqipëria....

*Interaktiviteti **përmes lojërave gjuhësore:** qendra e gjuhës shqipe*

Luajmë së bashku; Të dëgjuarit dhe të folurit (Komunikimi)

Mësimi mund të fillohet edhe me leximin e copëzave letrare nga poetë të ndryshëm, që i kanë kënduar atdheut. *Elementi i orës së mësimt është komunikimi interaktiv*, aftësia për të folur dhe komunikuar në gjuhën shqipe në kontekste të ndryshme, përfshirë situata formale dhe informale. Kënga apo recitimi i vargjeve janë ndihmës në mësimin e gjuhës shqipe, por njëkohësisht të identitetit, historisë dhe gjeografisë së vendit tonë.

Veprimtari: Lëmsi i Artë.

Mësuesja (ka në duar një lëms, ose një top) fillon reciton “..... Qyshë prej Tivarit deri në Prevezë; Gjithkah lëshon djelli vapë e rrezë, Asht toka e jonë, të parët na e kanë lanë, 'Kush mos t'prekasë se desim t'tanë". Kalon lëmsin tek nxënësi i parë, nxënësi nis reciton vargjet e Asdrenit: “I dashur Atdhe, me vite jam larguar, por nuk të kam harruar, se shumë i ëmbël je. Kjo zemra më këndon, për ty, o Shqipëri, por prapë më lëngon, se je në varfëri. Të fala të dërgoj, këndeje ku jam Atdhe, gjithnjë po të kujtoj, se birin tënd më ke.” Nxënësi më pas e kalon lëmsin tek nxënësi tjetër, nxënësi i dytë reciton vargjet e Fatos Arapit “Atdheu është toka e premtuar, ti shkel si një Zot dhe s'e ka ndën këmbë. Atdheu s'ka fjalë, ka sy të trishtuar. vdes dashuria në dashuri që të çmend”. (Fatos Arapi, Atdheu) vazhdon recitimin, nxënësi i tretë: Të fala të dërgoj, këndeje ku jam Atdhe, gjithnjë po të kujtoj, se birin tënd më ke. (Asdreni, I dashur Atdhe). Ose vargjet e poezisë së Gjergj Fishtës “Gjuha shqype” ...Porsi kanga e zogut t'verës, q'i vallzon n'blerim

të prillit; pors i ambli flladi i erës, q'i lmon gjithë e drandofillit; pors i vala e bregut t'detit, pors i gjâma e rrfës zhgjetare, pors i ushtima e një tërmetit, ngjashtu â' gjuha e jonë shqyptare.” E kështu me radhë nxënësit kalojnë topin duke recituar, vargje të ndryshme për atdheun, ose recitojnë tekstin e këngës.

Puna në grupe dyshe, le të analizojmë vargjet e dhëna për të vendosur se cilat i përkasin dialektit gegë dhe cilat dialektit toskë.

Veprimtari: *Fjali udhëzuese (punë në grupe dyshe).* Nxënësit u jepen fisha me fjali. Fjalët nuk janë në rendin e duhur. Mësuesi lexon fjalinë e saktë dhe nxënësit vendosin fjalët në rendin e duhur për të formuar fjali.

Veprimtari: *E vërtetë apo e gabuar (nxënësit ndahen në grupe).* Lexojmë tekstin e disa vargjeve duke vendosur autorin e saktë ose të gabuar, ose ndryshojmë vargjet e poezive ose këngës. Nxënësit duhet të dëgjojnë me kujdes dhe të vendosin për vlefshmërinë e fjalëve në tekst. Nëse është e vërtetë, ata ngrenë gishtin e madh lart, nëse është e gabuar, ulin gishtin e madh poshtë. Grupi që humbet “dënohet” duke sjellë çokollata për grupin tjetër.

Veprimtari: *Vazoja e pyetjeve.* Mësuesja për të krijuar një mënyrë më interesante të të pyeturit harton teza diskutimi dhe i vendos ato në një vazo. Nxënësit dëgjojnë këngën “Në një flamur të pandarë”. I pyesim se cila është pjesa e preferuar nga kënga duke i ftuar të tërheqin nga një pyetje nga vazoja e pyetjeve.

Tezat e pyetjeve, që ndodhen në vazo: A ka një refren të preferuar për ju dhe **përse është** pikërisht kjo pjesë? (Kuptojmë thelbin) Si e përjetoni emocionin në këtë pjesë të këngës? (Realizojmë ndjesinë që zgjon kjo pjesë dhe lidhjen personale të nxënësit me tekstin). **Çfarë mesazhi ju duket se përçjell kjo pjesë e këngës?** (për të reflektuar, analizuar) etj.

Veprimtari: Përgjigju në kohën e duhur ose largohesh nga loja. Nxënësit lexojnë/dëgjojnë poezi ose vargje për atdheun. Pasi është mbaruar me leximin/dëgjimin, për të parë sa të vëmendshëm kanë qenë nxënësit, zhvillojmë një lojë. Loja është mjet i fuqishëm për të reflektuar mbi vlerat kulturore dhe historike të kombit. Nëpërmjet lojës, nxënësit përdorin fjalë nga poezitë për të krijuar një lidhje logjike dhe të ndjeshme, duke e bërë këtë veprimtari një mënyrë të shkëlqyer për të reflektuar në mënyrë kreative mbi mesazhet dhe vlerat që përfaqësojnë poezitë për atdheun.

Për lojën na nevojitet një kohëmatës. Vendosim kohëmatësin (në varësi të moshës së grupit të nxënësve) p.sh. 1 minutë. Nxënësit duhet të thonë fjalë kyçe nga poezitë e dëgjuara / lexuara, por secila fjalë e thënë nga shoku pasardhës të këtë lidhje me ata të paraardhësit në mënyrë që të krijohen fjali. (të cilat mbahen shënim nga një nxënës). Nxënësi që nuk arrin dot ta vazhdojë mendimin në kohën e duhur largohet nga loja. Fitues janë 2 nxënësit që mbeten të fundit. Në fund lexohen të gjitha fjalitë e krijuara gjatë lojës, fituesi shpërblehet. Si fjalë kyçe mund të kemi: “dashuri”, “krenari”, “shpirti”, “liri”, “gjaku”, “flamur” dhe si fjalitë krijuara nga nxënësit mund të jetë “Dashuria për atdheun, shpirtin tonë e ngroh, si ngjyrat e një flamuri që valëvit lirinë”. *Fjalja e dytë ka si fjalë kyçe:* “tradita”, “histori”, “kombi”, “identitet”. “Traditat dhe historia e kombit tonë, janë rrënjët që ushqejnë identitetin tonë kombëtar.” apo “Historia e kombit tonë, frymëzon shpresën për një të ardhme të ndritur dhe të bashkuar” etj.

Gjuhë dhe gramatikë: Të lexuarit dhe shkruarit.

Realizojmë aftësitë për të lexuar dhe shkruar në gjuhën shqipe, duke përfshirë komponentët e shkrimit si drejtshkrim, morfologji, sintaksë.

Veprimtari: Gjeni fjalët e fshehura dhe plotësoni vargjet.

Në vargun me krushq, **atdheu** është _____ i _____

Është një _____ shqipe këtej, një andej _____

Në _____ e kripë e _____ atdheu është zemra.

A	C	E	B	I	Th	O	S	T	K
L	T	P	D	Z	Q	B	K	O	R
Ë	Ç	A	T	Dh	E	U	F	I	U
H	Nj	R	A	K	F	K	Q	H	Sh
A	H	Ë	E	I	P	Ë	U	Y	K
R	M	Ll	R	S	J	D	I	Rr	Xh
K	Y	I	R	Ë	M	E	Z	S	O
X	T	G	N	Y	Gj	K	M	Zh	I

Veprimtari: Gjej fjalët e ngatërruara e plotëso vendet boshe në poezi. (gramatikë + lexim).

Nxënësve u jepet një poezi e shkurtër, p.sh: I dashur Atdhe (Asdreni).

Në këtë poezi mungojnë disa fjalë të cilat janë dhënë në një tabelë në formën e tyre të ngatërruar (shkronjat nuk kanë renditjen e duhur në fjali). Nxënësit, në mënyrë që të arrijnë të lexojnë poezinë duhet më parë të gjejnë fjalët, pra të vendosin shkronjat në rendin e duhur e më pas fjalët e gjetura t'i vendosin në vendin e duhur në tekst dhe në fund ta lexojnë poezinë me intonacionin e duhur.

Plotëso vargjet e poezisë pasi ke gjetur fjalët e ngatërruara.

I dashur Atdhe Me vite jam larguar, i dashur Atdhe, por nuk të kam harruar, se shumë i ëmbël je. Kjo zemra më këndon për ty, o Shqipëri, por prapë më lëngon, se je në varfëri. Të fala të dërgoj, këndeje ku jam Atdhe, gjithnjë po të kujtoj, se birin tënd më ke.	I _____ Atdhe Me vite jam _____, i dashur _____, por nuk të kam _____, se _____ i ëmbël je. Kjo _____ më këndon për ty, o _____, por prapë më lëngon, se je në _____. Të fala të dërgoj, këndeje ku jam Atdhe, _____ po të kujtoj, se _____ tënd më ke.
--	---

Fjalët e ngatërruara

arrlgu	Larguar
deah	Atdhe
dsrauh	
aurrah	
eazmr	
mëush	
ëphrisiq	
rirvëfa	
ibnir	
gëihnjtj	

Veprimtari: Shkruaj ngjyrat e flamurit.

Nxënësve u tregohen figura me flamuj të ndryshëm, padyshim të vendeve ku ata jetojnë, por futur mes tyre dhe flamurin e Shqipërisë, Kosovës, Maqedonisë së Veriut, etj. Duke parë flamujt, nxënësit duhet të plotësojnë shkronjat që mungojnë

për të shkruar ngjyrat e flamujve. Më pas nxënësit ftohen të vizatojnë flamurin i cili bashkon gjithë shqiptarët kudo që ndodhen nëpër botë. Veprimtaria jo vetëm që i njeh nxënësit me identitetin vizual të vendeve shqiptare, por gjithashtu i inkurajon ata të mendojnë për një identitet të përbashkët kombëtar dhe të shprehin kreativitetin se si mund të shikohet ky identitet nëpërmjet simbolit të një flamuri të përbashkët.

Ngjyrat e flamurit të Kosovës janë: b __, e __e__dh__ dhe e __a__ __ë.

Ngjyrat e flamurit të Shqipërisë janë: e __ u __ dhe e z __ z __.

Ngjyrat e flamurit të Maqedonisë së Veriut janë: e k __ e dhe e __ e __ __ë.

Veprimtari: Kutia e emocioneve (lojë individuale, por dhe në çift).
Punë në çift, mësuesi paraqet para nxënësve foto, piktura ose vë në dukje elementë nga vidioklipi, si veshjen, kërcimin, veglat muzikore, pamjet nga treva të ndryshme të Shqipërisë. Kërkohet nga nxënësit që për çdo foto, të shkruajnë nga tre mbiemra - në skeda të caktuara të cilat mbajnë numrat 1,2,3 në përkatësi me çdo njëren nga pamjet që përzgjedh. Mbiemrat duhet të shprehin

ndjenja që përjetojnë ata, duke përdorur një fjalë për secilin emocion, si për shembull: “dashuri”, “emocion”, “inat”, fisnikëri, etj.

Më pas mësuesi kërkon që skedat të hidhen në kutinë e emocioneve.

Pasi të kenë hedhur skedat në kuti, mësuesi fton pjesëmarrësit të marrin në kuti nga një skedë dhe me fjalët që janë shkruar në të, të shkruajnë nga një fjali me anën e së cilës të shprehin ndjenja sikur i përjetojnë vetë ato emocione: “Jam i emocionuar..., Jam ndjerë keq..., Kam mall për..., etj.

Qëllimi i lojës është të shprehen me fjalë për tema të ndryshme duke vlerësuar dhe karakterizuar situata apo persona, si dhe të shprehin ndjenja të caktuara në lidhje me problemin për të cilin u kërkohet të shprehen.

Punë individuale si detyrë. Ndërtoni një tekst të shkurtër, duke përdorur fjali të thjeshta (niveli i ulët) dhe fjali të përbëra. Mendoni për ndjenjat dhe emocionet që ju lindin kur kujtoni gjyshërit në vendlindje. Shkruani në letër emocionet tuaja. Ndjenjat mund të jenë të shumta dhe të ndryshme si: nostalgji, lumturi, melankoli, respekt, etj. Kjo veprimtari jo vetëm që identifikon emocionet, por inkurajon nxënësit të shkruajnë një letër në të cilën ata shprehin emocionet dhe kreativitetin, por gjithashtu ndihmon dhe në rritjen e ndërgjegjësimit dhe vlerësimit të lidhjeve familjare dhe kulturore.

*Interaktiviteti **përmes lojërave**; Qendra e historisë dhe gjeografisë.* Disa veprimtari hulumtuese: *Të lidhur me gjithë botën.* Për të zhvilluar lojën mësuesja përgatit harta të fotokopjuara për çdo grup nxënësish. Një fotokopje të hartës politike të botës e vendos në mur tek qendra e gjeografisë dhe historisë. Nxënësit ndahen në grupe duke punuar me hartën, ku caktojnë shtetet ku kanë emigruar të afërmit e tyre. Ata listojnë emrat e shteteve në një fletë letre, ku inkurajohen që të flasin për njerëzit e afërm të cilët kanë emigruar nga vendi i origjinës që janë trojet shqiptare në

vende të ndryshme të botës. Grupet vendosin të gjitha qytetet e përmendura nga shokët mbi hartën e Shqipërisë duke formuar kështu një pazëll (puzzle). Më pas grupeve të punës iu kërkohet të thonë disa veçori që ata dinë për qytetet e zgjedhura. Këto veçori kanë të bëjnë me gjuhën, klimën, ushqimet, muzikën, veshjen, monumentet, etj. Nxënësit në grup prezantojnë punën dhe mendimet e tyre para klasës. Diskutohet dhe shkëmbehen informacione mes grupeve (interaktiviteti). Duke ndjekur këto hapa, nxënësit do të kenë një eksperiencë të pasur mësimore që do t'i ndihmojë të kuptojnë dhe të vlerësojnë më mirë ndryshimin kulturor të vendit të origjinës. Ata zhvillojnë aftësitë e tyre hulumtuese dhe prezantuese. Përveç kësaj, është një mënyrë e shkëlqyer për t'i inkurajuar ata të ndihen më të lidhur me botën dhe me historinë e tyre familjare.

Veprimtari: *Udhëtim në kohë.* Nxënësit krijojnë një udhëtim imagjinar në kohë në një periudhë të caktuar historike ku do të përshkruajnë përvojat e tyre, duke u bazuar në faktet historike. Në fillim nxënësit ndahen në grupe dhe çdo grup përzgjedh periudhën historike për të udhëtuar, si p.sh. periudha e Skënderbeut, periudha e Rilindjes, etj. Nxënësit hulumtojnë rreth periudhës së zgjedhur, duke u përqendruar në faktet historike, kulturën, figurat historike, ushqimet, veshjet, arkitekturën, traditat kulturore të asaj kohe. Çdo grup prezanton historinë e tij para klasës, duke i vendosur një titull, p.sh. grupi i parë “Një ditë në Oborrin e Skënderbeut”, grupi i dytë “Takim me Ismail Qemalin”, etj. Për të ilustruar udhëtimin e tyre, ata mund të përdorin materiale vizuale, si postera ose prezantime në PowerPoint. Këto veprimtari do të ndihmojnë për ta bërë mësimin më argëtues dhe do të përfshijnë nxënësit në mënyrë aktive në procesin e mësimin të historisë dhe gjeografisë.

Veprimtari: *Ekskursion i virtual.* Mësuesja vë në ndihmë teknologjinë, për të bërë ekskursionet virtuale në vende të ndryshme të trojeve shqiptare, si historike ashtu dhe gjeografike.

Nxënësit mund t'i eksplorojnë virtualisht këto vende dhe pas ekskursionit, çdo nxënës shkruan një ditar, "Ditari i ekskursionit". Aty ai përshkruan përvojën e tij gjatë ekskursionit virtual, duke përfshirë atë që ka mësuar dhe çfarë i ka bërë përshtypje më shumë, duke e ndarë më pas këtë informacion me klasën. Nxënësit diskutojnë përvojën nga ekskursioni virtual dhe reflektojnë mbi atë që kanë mësuar dhe si kjo ka ndikuar në kuptimin e tyre për historinë dhe kulturën shqiptare. Veprimtaria na bën më të ndjeshëm, më të lidhur me trashëgiminë tonë dhe na ndihmon të forcojmë komponentë si: të vepruarit, të menduarit, të shprehurit, të socializuarit.

Interaktiviteti përmes lojërave. Qendra e gatimit.

Veprimtari: *Njihemi me kulinarinë e Shqipërisë.* Nxënësve u shpërndahet nga një fletë me hartën e trojeve të Shqipërisë, disa figura me gatime tradicionale të zonave të ndryshme. Ata do të mësojnë rreth gatimeve tradicionale të zonave të ndryshme të Shqipërisë duke i vendosur figurat e gatimeve në hartën e Shqipërisë. Mësuesja diskuton me nxënësit dhe verifikon vendosjen e tyre, duke korrigjuar dhe duke shpjeguar gatimet përkatëse për çdo zonë.

Mësuesja prezanton disa nga gatimet tradicionale të zonave të ndryshme të Shqipërisë, duke përfshirë: fli, pite me spinaq, tavë kosi, trahana, bakllava, lakror, specia të mbushur, etj. Në fund të punimit, nxënësit mund të krijojnë një poster të përbashkët që tregon hartën e Shqipërisë me gatimet tradicionale të vendosura në zonat përkatëse. Kjo veprimtari do të ndihmojë nxënësit të njohin dhe të vlerësojnë diversitetin kulinar të vendit të tyre dhe të forcojnë aftësitë e tyre të njohjes gjeografike. Gjithashtu nxënësit forcojnë aftësitë e të menduarit, aftësitë shprehëse, aftësitë sociale, forcojnë njohuritë kulturore, aftësohen në të menduarin kritik ku mësimi bëhet më argëtues dhe angazhon nxënësit në mënyrë aktive në procesin e mësimi.

Veprimtari: *Modelimi me prindërit në qendrën e gatimit.*

A mund të bëjmë, një supë si mami, pite ose byrek si nëna, lokja? etj. Përfshijmë edhe prindërit në procesin e mësimi duke krijuar një ambient të ngrohtë dhe bashkëpunues në qendrën e gatimit. Nxënësit do të mësojnë të përgatisin gatime tradicionale shqiptare si: supë, pite ose byrek, etj. duke imituar prindërit e tyre.

Veprimtaria do të bënte të mundur socializmin midis të rriturve dhe njëkohësisht do të rriste dëshirën për t'i çuar fëmijët tek ora e të mësuarit të gjuhës shqipe, ku përveç mësimi ka dhe socializim dhe argëtim në gjuhën e prejardhjes. Produkti në fund është padyshim edhe dokumentimi i procesit të gatimit me fotografi dhe video për të krijuar kujtime. Nxënësit krijojnë një album të gatimit me fotografi, receta dhe përshkrime të përvojës së tyre.

Modelimi me prindërit

Interaktiviteti përmes lojërave; Qendra e muzikës dhe vizatimit.

Veprimtari: *Udhëtim në muzikën e shqipeve.* Duke përfshirë prindërit në aktivitete të ndryshme interaktive krijojmë një ambient argëtues dhe mësimor. Nxënësit dhe prindërit përfshihen në lojëra muzikore. Ndahen në grupe të vogla për të marrë pjesë në lojërat e ndryshme si demonstrimi dhe mësimi i valleve sipas trevave shqiptare. Formohen dy grupe, por prindërit duhet të përziën (kjo për të përmirësuar bashkëpunimin dhe interaktivitetin e prindërve). Mësuesja përzgjedh një valle të njohur tradicionale shqiptare. Grupet duhet të përpilojnë emrin e valles dhe trevën ku është e njohur vallja, më pas duhet ta luajnë këtë pjesë të valles, duke shfaqur njohuritë e tyre mbi vallet dhe trevat shqiptare. Padyshim përfshirja e prindërve në aktivitete rrit bashkëpunimin dhe ndihmon në ruajtjen e

traditave. Nxënësit mësojnë për kulturën dhe historinë e valleve tradicionale shqiptare duke i praktikuar dhe përjetuar ato. Aktiviteti lidh në mënyrë të shkëlqyer gjeneratat dhe promovon trashëgiminë kulturore dhe muzikore të Shqipërisë në mënyrë argëtuese dhe edukative.

Integrimi ndërdisiplinor. Në integrimin ndërlëndor mund të realizojmë projekte duke përfshirë jo vetëm nxënësit, por edhe prindërit duke integruar mësimin e gjuhës Shqipe në kontekstin e kulturës e historisë shqiptare. *Ndër disiplinat* bëjnë të mundur kreativitetin e nxënësit duke krijuar projekte artistike që reflektojnë kulturën dhe identitetin shqiptar. Këtu përfshihen vizatime, piktura, skulptura, apo krijimtari të tjera që shfaqin trashëgiminë kulturore. Këto veprimtari ndihmojnë në krijimin e një mjedisi mësimor të pasur dhe të arrirë për nxënësit e diasporës shqiptare, duke promovuar dhe ruajtur kulturën dhe gjuhën e tyre nëpërmjet një ndërveprimi të ngushtë ndërdisiplinor/ndërlëndor.

LITERATURA

- I. Kurrikula e Mësimi Plotësues të gjuhës Shqipe dhe të Kulturës Shqiptare në Diasporë e në Mërgatë (2018).
<https://arsimi.gov.al/wp-content/uploads/2018/11/Kurrikula-e-perbashket-e-mesimit-plotesues-te-gjuhes-shqipe-dhe-kultures-shqiptare-ne-diaspore.pdf>.
- II. Strategjia Kombëtare e Arsimit-Shqipëri (2021-2026).
<https://arsimi.gov.al/wp-content/uploads/2021/05/Draft-Strategjia-per-Arsimin-2021-2026.pdf>.
- III. Strategjia e Arsimit-Kosovë (2022-2026)
<https://masht.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/10/03-Strategjia-e-Arsimit-2022-2026-Alb-Web.pdf>.
- IV. Tahiri, A., “Mësimi i gjuhës Shqipe në shkollë përmes risive dhe ndryshimeve kurrikulare” Ombra gvg, Tiranë, 2012.
- V. Tahiri, A. & Hadaj, G. 2022) The Role of the Native Language Curriculum and School in the Language Development of Children March 2022DOI:10.54808/IMCIC2022.01.181https://www.researchgate.net/publication/358934336_The_Role_of_the_Native_Language_Curriculum_and_School_in_the_Language_Development_of_Children.
- VI. <https://www.youtube.com/watch?v=iiDCxnsHczoNE> NJE FLAMUR TE PANDARE (E. Arifi ft. K. Tusha ft. S. Kolonja ft. I. Shaqiri ft. N. Nikprelaj).

MERITA AVDYLI

Pema familjare

PEMA FAMILJARE KRIJOJMË KUJTME, NDËRTOJMË LIDHJE

Në këtë seminar interaktiv, bazuar në librin dygjuhësh **“Eja Dea”**, fëmijët, prindërit dhe mësuesit bashkëpunuan për të eksploruar konceptin e rrënjëve familjare dhe identitetit kulturor. Tema **“Pema familjare - krijojmë kujtime, ndërtojmë lidhje”** u ofroi fëmijëve një mundësi unike për të shprehur veten në mënyrë krijuese, duke krijuar pemët e tyre familjare.

Ky aktivitet kishte për qëllim të forconte rëndësinë e kuptimit të origjinës dhe rrënjëve familjare që lidhin brezat. Kjo veprimtari bashkëpunuese ndihmoi në zhvillimin e ndjenjës së krenarisë kulturore dhe përkatësisë tek fëmijët, duke forcuar njëkohësisht marrëdhëniet prind-fëmijë.

Diskutimi i trungut familjar:

1. Ofron mundësi për biseda kuptimplote ndërmjet prindërve dhe fëmijëve.
2. Inkurajon komunikimin e hapur dhe lehtëson përcjelljen e historive, vlerave dhe traditave familjare nga një brez në tjetrin duke forcuar lidhje familjare.
3. Kontribuon në ndjenjën e tyre të identitetit dhe i ndihmon ata të kuptojnë vendin e tyre brenda rrjetit të tyre më të gjerë familjar.

Eksplorimi i pemës familjare i ndihmon fëmijët të mbajnë lidhje me trashëgiminë e tyre kulturore dhe të kuptojnë rrënjët e tyre, edhe nëse janë fizikisht të largët nga vendi i origjinës së familjes së tyre.

- **Objektivat dhe temat kyçe.**
- **Rëndësia e eksplorimit të Pemës familjare.**
- **Angazhimi i prindërve dhe mësuesve.**

Objektivat dhe temat kyçe

- **Zhvillimi i komunikimit në gjuhën amtare:** Aktiviteti inkurajoi fëmijët që të angazhohen me prindërit dhe mësuesit në gjuhën e tyre amtare, duke promovuar përdorimin e saj nëpërmjet bisedave kuptimplota.
- **Kuptimi i trashëgimisë:** Përmes krijimit të Pemëve familjare, fëmijët mësuan për rrënjët dhe historinë e tyre familjare, duke i ndihmuar të lidhen me identitetin e tyre edhe kur janë fizikisht larg vendit të tyre.
- **Forcimi i lidhjeve familjare:** Seminari promovoi transmetimin e vlerave, traditave dhe historive nga një brez në tjetrin. Gjithashtu risolli rëndësinë e librave për fëmijë nga autorë shqiptarë për të analizuar dhe kuptuar më gjerë kështu identitetin Shqiptar.

Rëndësia e eksplorimit të Pemës familjare

Diskutimi për Pemën familjare krijoi mundësi për dialogë kuptimplotë, duke i lejuar fëmijët të bëjnë pyetje për trashëgiminë e tyre dhe duke u inkurajuar një ndjenjë kurioziteti rreth historisë së familjes së tyre.

Lidhja kulturore & Formimi i identitetit

Eksplorimi i pemës familjare ndihmoi fëmijët të ruajnë një lidhje me trashëgiminë e tyre kulturore, duke i lejuar ata të kuptojnë rëndësinë e thellë të rrënjëve të tyre, veçanërisht për ata që jetojnë larg vendit të origjinës.

Kuptimi i vendit të dikujt brenda rrjetit familjar kontribuon në një ndjenjë më të fortë të identitetit dhe përkatësisë, duke i bërë fëmijët më të vetëdijshëm dhe krenarë për trashëgiminë e tyre.

Dialogu familjar: Pyetje që lidhin brezat

Në workshop, të gjithë pjesëmarrësit—prindër, fëmijë dhe mësues—morën pjesë aktivisht duke diskutuar pyetjet. Ishte interesante të dëgjoheshin perspektivat e ndryshme dhe ngjashmëritë, sidomos për rëndësinë e ruajtjes së lidhjeve familjare dhe kulturore. Ky dialog krijoi një hapësirë të vlefshme për ndarje dhe mësim nga njëri-tjetri.

- 1. Pse mendoni se është e rëndësishme të përfshihen prindërit në aktivitetet edukative të fëmijëve të tyre?**
- 2. Çfarë përfitimesh keni vënë re tek nxënësit tuaj kur prindërit janë të përfshirë në projekte shkollore?**
- 3. Si mund të integrohen aktivitetet që forcojnë lidhjet familjare në kurrikulën e përditshme të shkollës?**
- 4. Çfarë metode keni përdorur për të inkurajuar bashkëpunimin midis prindërve dhe fëmijëve?**
- 5. Si mendoni se përvoja e të jetuarit jashtë atdheut ka ndikuar në vlerat dhe ritualet tuaja kulturore/familjare?**

1
2

SEMINARI XVII MBARËKOMBËTAR ME MËSUESIT E Gjuhës
SHQIPE DHE TË KULTURËS SHIPTARE NË DIASPORË
Hotel "Sirius", Prishtinë, 18-21 korrik 2024

*"Metodologji të mësimit në gjuhën
shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë e në mërgatë"*

Tema: "Pema ime familjare"

Krijojmë kujtime, ndërtojmë lidhje -
Merita Avdyli (Salla 2) 19/07/2024 në 1.00 pm - 2.00 pm

1.00 - 1.10 pm - Mirëseardhje dhe Prezantime

1.10 - 1.15 pm - Përmbledhje e shkurtër e temës

1.15 - 1.25 pm - Prezantimi teorik

1.25 - 1.40 pm - Aktivitete praktike

1.40 - 1.50 pm - Bashkëpunimi:
Fëmijë - Prind - Mësues

1.50 - 1.55 pm - Diskutim dhe pyetje

1.55 - 2.00 pm - Evaluation,
Perfundim

FALEMINDERIT!

LINDITA BUDINI

Rëndësia e materialeve autentike

RËNDËSIA E MATERIALEVE AUTENTIKE DHE PROJEKTIMI I TYRE NË MËSIMDHËNIEN E GJUHËS SHQIPE

Hyrje

Kur flasim për rëndësinë e materialeve të përdorura në ambientin ku mësohet gjuha shqipe, të gjithë kemi në mendje librin e kursit që përdorim. Është e pranuar përgjithësisht se shumica mësuesve të gjuhës janë “besnikë” të përdorimit të librave të kursit, i cili konsiderohet si zemra ose boshti i materialeve të përdorura përgjatë një ore mësimi. Si rrjedhim, shkrimtarëve të materialeve u duhet të konsiderojnë kontekstet e mësimdhënies dhe të konsultohen me mësuesit me qëllim që në libra të sugjerohen shumëllojshmëri praktikash mësimore dhe gjuhësore që libri i kursit të fitojë besimin jo vetëm të mësuesit por edhe të nxënësit. Por a është vetëm kjo?

Ky prezantim ka si qëllim të japë praktika mësimore që kombinojnë materialet e krijuara në librin e kursit duke i plotësuar me materiale autentike/origjinale nga bota ku jetojmë. Të tilla materiale siç janë librat e rekomanduar, kartat, këngët, filmat, lojërat, interneti ose telefonat jo vetëm rrisin interesin e nxënësve për të mësuar, por i ndihmojnë ata që të përfshihen në situata interaktive, ku praktikohen dhe përmirësohen mjeshtëritë e gjuhës në nivelin e një folësi vendas. Kështu vetë mësuesi në

aftësinë e tij/saj për të planifikuar, por edhe nxënësi, bëhen një burim materialesh që përmirësojnë, zhvillojnë dhe pasurojnë në mënyrë efektive një orë mësimi rreth kurrikulës mësimore të planifikuar nga institucionet më të larta.

1. Libri i kursit¹

Kompleti i librave të kursit në mësimin e një gjuhe zakonisht përmban librin e studentit, librin e ushtrimeve, materiale dëgjimi ose materiale të tjera që shtëpia botuese dhuron për nxënësin ose mësuesin. Ky komplet që ofron materialet bazë për mësimin e një lënde, në rastin tonë në mësimin e gjuhës shqipe është krijuar në mënyrë të tillë që të mund të shërbejë si i vetmi libër që nxënësit domosdoshmërisht përdorin gjatë një kursi. Një libër i tillë zakonisht përfshin shpjegime dhe ushtrime, ku praktikohet gramatika, fjalët e reja, shqiptimi, leximi, të shkruarit, të dëgjuarit dhe të folurit. Libri i kursit mund të jetë global kur nuk është shkruar vetëm për nxënësit e një kulture të caktuar ose vendi, duke synuar të përdoret nga çdo klasë nxënësish në nivel dhe grupmosha të specifikuara kudo në botë.

Kur një mësuese e pyetën se çfarë e bën një libër kursi shumë të mirë, ajo u përgjigj: “Libri më i mirë është ai që më kursen kohën që të mos kërkoj materiale shtesë për orën e mësimin, d.m.th. një fletushkë, një gazetë, një libër, një lojë, një video, një këngë, apo dhe një ushtrim plotësues në gramatikë, pra çdo gjë tjetër që paraqet, informon, ndihmon në mësimin e gjuhës”. Po gjithashtu, diku kam lexuar, një mësues që nuk sjell asgjë prej këtyre materialeve shtesë në një orë mësimi është konsideruar si një mësues me stil të varfër mësimdhënie.

Më poshtë kemi disa prej sugjerimeve të disa mësuesve të pyetur për të emëruar librin e kursit me një metaforë, ose ta krahasojmë me një send apo fenomen.² Një libër kursi është...

¹ Materials Development in Language Teaching Second Edition by Brian Tomlinson (2011).

² Detyrë e marrë nga “Materials Evaluation and Design for Language Teaching” McGrath I. (2002), faqe 8.

një recetë, një libër i shenjtë, një supermarket, një busull, një kuti e ndihmës së shpejtë, një trampolinë, një patericë. Çfarë është libri i kursit për ju ? Pse?

2. Materialet autentike

Pavarësisht faktit që librat e kursit shërbejnë si burim informimi dhe referimi për programin mësimor, ndihet e nevojshme që të sillen në klasë materiale të tjera shtesë, të cilat do të plotësojnë aspekte të ndryshme të mësimdhënies gjatë procesit mësimor dhe do të përmirësojnë aftësitë komunikuese të nxënësve. Materialet autentike, të cilat përherë të parë janë përdorur nga Henry Sweet³, mësues dhe shkrimtar i shekullit të 19-të, janë tekste të shkruara ose të dëgjura, të pandryshuara ose të papërpunuara në gjuhën që mësohet me nivele gjuhësore të një folësi vendas. Sipas Hedge (2014) këto materiale nuk janë të dezignuara për nxënësit dhe rrjedhimisht nuk përmbajnë aspekte ose struktura të thjeshtësuara të gjuhës, pasi kanë si qëllim të aftësojnë nxënësin të përdorë gjuhën autentike në botën reale.

Maley and Tomilson (2017) diskutojnë se në librat e kursit gjuha në dialogë, tekste apo dhe gramatikë është projektuar në mënyrë të thjeshtësuar me qëllim që të ndihmojë nxënësin të fokusohet dhe të përvetësojë struktura të veçanta të gjuhës, gjë e cila bie ndesh me qëllimin që gjuha e huaj mësohet për t'u komunikuar jashtë mureve të klasës. Të mësuarit e një gjuhe nuk është vetëm të mësosh alfabetin, kuptimin, rregullat gramatikore dhe renditjen e fjalëve, por është edhe të mësosh sjelljen e shoqërisë dhe zakonet e saj kulturore.

Burimet e materialeve autentike që mund të përdoren në klasë janë të pafundme sidomos në kohën e sotme që interneti dhe teknologjia janë kaq të përdorshme si nga mësuesi dhe nga nxënësi. Gebhard (1996), i klasifikon materialet autentike në tre kategori:

³Kërkim në Google.

1. Materiale autentike të shtypura siç janë manualët udhëzuese, artikujt, revistat, librat, menutë dhe gazetët, të cilat ndihmojnë në rritjen e aftësive të leximit dhe pasurimin e fjalorit.

2. Materiale vizuale autentike si grafikët, tabelat, piktura, fotografi, figura, skema, diagrame. Nxënësit duke parë mund të mësojnë kulturën e synuar, traditat, qëndrimet, artin, dallimet psikologjike dhe sociale gjithashtu.

3. Materiale autentike dëgjimore dhe vizuale të cilat shërbejnë për të zhvilluar aftësitë e të dëgjuarit dhe të shqiptimit. Të tilla janë shfaqjet televizive, lajmet televizive/radiofonike, filmat, këngët, librat audio, Interneti, etj.

Si rrjedhim këto materiale u përkasin aspekteve të ndryshme komunikuese në fushën e arsimimit, biznesit, sportit, shkencës, letërsisë, artit dhe të jetës së përditshme në familje, shkollë ose punë.

Studiuesit argumentojnë se përdorimi i materialeve autentike ndihmon për të kapërcyer hendekun si një urë lidhëse midis njohurive të marra në klasë dhe atyre të marra në ngjarjet e botës reale. Ekspozimi i nxënësve me gjuhën reale nëpërmjet materialeve autentike me përmbajtje kulturore, sociale apo dhe politike shton motivimin e tyre për të mësuar dhe për të mbajtur një qëndrim pozitiv ndaj kësaj gjuhe dhe sidomos kur gjuha që po mësojnë është gjuha e trashëgueshme. McKiernan (2013) në studimin e tij sjell një arsye të ngritur nga Sweet (1899) dhe Carter (1998) përse duhet të kemi materiale të tilla në klasë:

“... nëse mësuesit dëshirojnë të përmbushin detyrën e tyre për të pasur nxënës të gjuhës që komunikojnë me kompetencë në gjuhën e tyre të synuar, materialet autentike janë thelbësore, pasi ato paraqesin në mënyrë të përshtatshme çdo veçori gjuhësore dhe i ekspozojnë nxënësit në ligjërime real, me të gjitha tiparet / strukturat e saj. Nëse disa aspekte të gjuhës nuk përdoren në klasë, ato mbeten të panjohura për nxënësit duke i lënë ata të papërgatitur në përdorimin e gjuhës autentike.”

Për të shpjeguar më thjeshtë, le të marrim rastin kur në një kafene nuk na vjen porosia e duhur. Besoj që është një situatë ku të gjithë jemi gjendur të paktën një herë. Na është dashur të diskutojmë me kamerierin për të marrë porosinë tonë, pasi ajo porosi e sjellë mund të jetë e dëmshme për shëndetin ose mund të ketë një çmim tjetër. Nëpër libra zakonisht jepet një dialog i thjeshtë ku klienti pasi ka dhënë porosinë, kamerieri i sjell pikërisht atë që është porositur. Gilmore (2004) e quan gjuhën e sjellë në librat e kursit si gjuhë artificiale pasi situatat të cilat diskutohen në dialogë janë të shkurtra, çështjeve u mungojnë gjuha reale si pasthirmat, fjalët që shprehin kureshtje, fjalët që krijojnë hapësira hezitimi ose për t'u menduar, nuk kanë dendësi fjalori, ngjyrimë intonacioni të zërave ose kanë gjithmonë një zgjidhje pozitive ku nuk të lënë hapësira për të kundërshtuar ose debatuar siç ndodh konkretisht në gjuhën reale.

3. Rëndësia e materialeve autentike

Përdorimi i materialeve autentike në mësimin e gjuhëve të huaja krijon dhe stimulon një mjedis natyror që nxënësit të arrijnë të flasin, dëgjojnë madje dhe të shkruajnë në përputhje me specifikat kombëtare dhe kulturore të vendit. Studiuesit e gjuhës dhe linguistët theksojnë faktin se me ndihmën e materialeve autentike mësuesi zhvillon personalitetin e nxënësit duke e përshtatur me kulturën e gjuhës së mësuar. Por në anën tjetër jo çdo gjë që lexojmë, dëgjojmë dhe shikojmë duhet sjellë në klasë. Berardo⁴ (2006) në studimin e tij sjell Nuttall (1996), e cila duke shpjeguar lidhjen e nxënësit me materialin që lexohet diskuton tre kriteret kryesore gjatë përzgjedhjes së teksteve që do të përdoren në klasë: përshtatshmërinë, shfrytëzueshmërinë dhe lexueshmërinë. Përshtatshmëria e përmbajtjes mund të konsiderohet si kriteri më i rëndësishëm nga të tre, pasi materiali i leximit duhet t'u interesojë nxënësve, t'i motivojë si

⁴ The Use of Authentic materials in the Teaching of Reading Vol. 6, No. 2, September 2006.

dhe të jetë i përshtatshëm për nevojat e tyre. Shfrytëzueshmëria i referohet mënyrës se si teksti mund të përdoret për të zhvilluar kompetencën e nxënësve si lexues. Një tekst që nuk mund të shfrytëzohet për qëllimet e mësimdhënies nuk ka asnjë vlerë përdorimi në klasë. Vetëm për shkak se është në shqip nuk do të thotë se mund të jetë i dobishëm. Ndërsa lexueshmëria përdoret për të përshkruar kombinimin e vështirësisë strukturore dhe leksikore të një teksti, si dhe duke iu referuar sasisë së fjalorit të ri dhe çdo forme të re gramatikore të pranishme. Duke u bazuar në këto kritere, përzgjedhja e materialit duhet të jetë në nivelin e duhur për studentët e duhur.

Po ashtu dhe Tomilson (2011) thekson se mësuesit në përpjekjet e tyre për të sjellë materiale nga bota reale, duhet të kenë disa parime dhe kritere reale në përzgjedhjen e materialeve. Këto materiale duhet të ndihmojnë nxënësit që të ndihen të qetë, të motivuar, të zhvillojnë vetëbesimin, aftësitë komunikuese, dhe të rrisin potencialin e njohurive dhe pavarësinë në të mësuarin e gjuhës dhe kulturës. Pavarësisht se qëllimi i këtyre materialeve është përdorimi i lirë i gjuhës dhe marrja e informacionit, sigurisht, që nuk duhet harruar se përzgjedhja e tyre duhet të përshtatet kryesisht me interesat e nxënësve, talentet, stilet e tyre të të mësuarit ose me qëndrimet dhe ndjenjat e tyre kundrejt materialit të sjellë.

Studimet kanë treguar që materialet autentike ndikojnë pozitivisht në motivimin e nxënësve. Në një nga vëzhgimet e bëra nga Peacock (1997 me 20 nxënës koreanë që mësonin gjuhën angleze në nivel fillestar u pa se materialet autentike rritën motivimin në mënyrë të konsiderueshme në krahasim me tekstet shkollore.

Grafiku i parë tregon se vetëm pas ditës së 8-të të studimit nxënësit ndihen të motivuar për të kaluar më shumë kohë me detyra të dhëna nga materialet autentike. Ndoshta, kjo tregon që nxënësve u duhet kohë për t'u përshtatur me idenë e panjohur të përdorimit të materialeve jashtë librit të kursit.

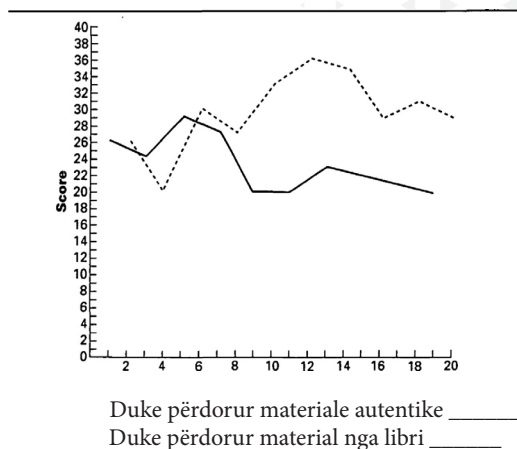

Figura 1. Sjellja e nxënësve gjatë detyrës së dhënë

Ndërsa grafiku i dytë tregon një ndryshim të qartë në sjelljen e nxënësve sipas llojit të materialit. Edhe pse duket qartë se vetëm pas ditës së tetë nxënësit përshtaten me detyrën, por kjo është koha kur ata ndihen më të motivuar nga përdorimi i materialeve autentike dhe sigurisht që japin rezultate më të larta.

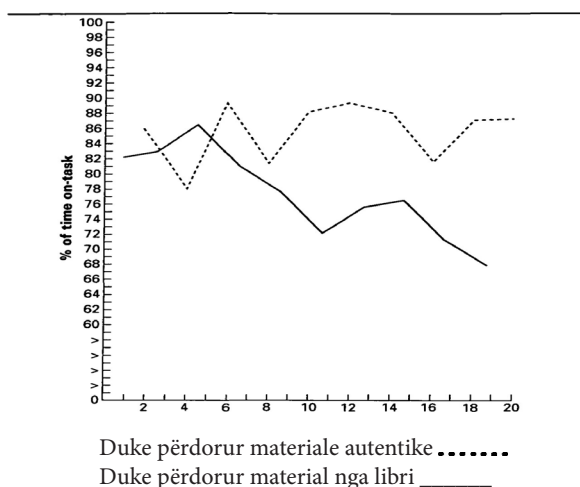

Figura 2. Motivimi e nxënësve gjatë detyrës së dhënë

4. Përdorimi i materialeve autentike në kursin e gjuhës shqipe

Praktika e përdorimit të materialeve autentike nuk është një risi në klasat tona që do të thotë se metodologjia apo strategjia e mësuesve në kurset e gjuhës shqipe e ka patur gjithmonë të nevojshme të përshtatë nevojat e nxënësve me materiale të ndryshme të mbledhura nga bota reale. Në qoftë se do t'ju bëhen këto pyetje jam e sigurt se shumica e tyre (madje të gjitha) do kenë një përgjigje pozitive prej jush.

1. A keni përdorur ndonjëherë ndonjë video në orën e mësimit të gjuhës shqipe?
2. A i keni këshilluar ndonjëherë studentët tuaj që të shikojnë ndonjë program televiziv?
3. A keni përdorur ndonjëherë gazeta ose revista për të dhënë mësim?
4. A keni përdorur ndonjëherë filma në mësimin tuaj për të angazhuar studentët tuaj?
5. A keni përdorur ndonjëherë një menu për të praktikuar aftësitë komunikuese të nxënësve?
6. A mendoni se përdorimi i materialeve autentike ka ndonjë efektet në aftësitë gjuhësore të nxënësve?
7. A preferoni të përdorni materiale autentike në orët e mësimit të gjuhës shqipe?
8. A do të përfshini materiale autentike në strategjinë ose stilin tuaj të mësimdhënies?

Mësimi i gjuhës shqipe në diasporë jo vetëm që ka si qëllim ruajtjen e gjuhës së trashëgueshme dhe të kulturës, por tani konsiderohet nga nxënësit si gjuhë e dytë ose e tretë dhe si rezultat mësuesi dhe nxënësi synojnë që prej mësimit të gjuhës sonë të arrijnë të njëjtat kompetenca komunikuese si në mësimin e gjuhëve të tjera.

Sipas vëzhgimeve në kurset ku më është dashur të jap mësim, materialet autentike jepen kryesisht në kohën kur duhet të përgatitim aktivitete për festa të ndryshme. Deri këtu çdo gjë është në rregull, pasi festat janë një mundësi e mirë ku bëhet e mundur trashëgimi i kulturës dhe historisë së atdheut tonë tek brezat e ardhshëm. Ashtu siç është përmendur dhe më lart, një prej qëllimeve kryesore të përdorimit të materialeve autentike është njohja e nxënësve me kulturën, traditat dhe historinë e gjuhës së mësuar. Gjëja e dytë që më bie në sy në këtë kohë është se kurset janë më të frekuentuara me nxënës në krahasim me ditët e tjera të mëimit. Dhe jo vetëm kaq, ditën e programit vihet re dhe një pjesëmarrje aktive dhe me interes të lartë të prindërve. Pyetja ime është e thjeshtë: a mund të bëhet përdorimi i materialeve autentike stil ose strategji në kurset tona? Arsyeja përse ngre këtë pyetje dhe jam e bindur se mësues të tjerë janë dakord me mua, është se nxënësit kanë nevojë të motivohen ndërsa janë të përfshirë në kursin e gjuhës shqipe. Përveçse mësojnë ata shprehin talentet e tyre: dikush luan një vegël muzikore, dikush këndon, dikush merr pjesë në grupin teatral ose të valles, madje dhe dikush ekspozon pikturat ose fotografitë me temë “Shqipëria jonë”. Të gjitha këto aktivitete në formën e projekteve do të sjellin frekuentim më të rregullt në kurset tona. Pra, duke krijuar një ambient natyror të gjuhës dhe duke stimuluar të mësuarit me materiale që janë në interesin e të nxënit, nxënësit inkurajohen të mbajnë një qëndrim pozitiv dhe motivohen për të arrirë kompetenca komunikuese të larta.

Në tabelën e mëposhtme jam përpjekur të mbledh disa materiale autentike, kryesisht nga media dhe interneti, pasi teknologjia e lehtëson më shumë sjelljen e materialeve autentike në klasat ku japim mësim. Në kolonën e tretë të tabelës kam bërë disa sugjerime si të përdorim këto materiale.

Përralla	https://www.youtube.com/results?search_query=perralla+per+femije+shqip https://perrallashqip.wordpress.com/2018/08/05/perrallat-me-te-bukura-shqip/	Bisedë: - Mendo për një minutë. - Çfarë mësojmë? - Luaj në role një pjesë të përrallës.
Këngë	https://www.google.com/search?q=kenge+pwr+femije+ne+shqip https://www.youtube.com/@FestivaliMb_iKengesPerFemijSh https://teksteshqip.com/kenge-per-femije/teksti/1868360	Aktivitete: - Sfond muzikor në lojë. - Plotësojmë fjalën që mungon. - Vendosim strofat në rendin e duhur. - Krijë një histori me tituj këngësh.
Vjersha	https://www.portalishkollor.al/argetim/vjersha-per-femijet-e-arsimit-fillor	- Recitojmë - Luajmë pingpong me vargjet.
Gjëgjëza	https://infokosova.net/gjegjeza/	- Lexojmë - Krijojmë
Tregime	https://letersishqip.com/migjeni/krijime-letrare/luli-i-vocer https://letersishqip.com/migjeni/krijime-letrare/zoti-te-dhashte	- Lexojmë - Ritregojmë - Bëjmë pyetje - Bëjmë konkurs - Bisedojmë - Shkruajmë
E-libra	https://www.librariaime.al/product/gaqo-bushaka-cufoja-dhe-bubi-kacurrel-e-book-part-1/ https://books.flossk.org/2020/10/23/aventurat-e-pinokut/#dearflip-df_322/7/ https://books.flossk.org/2020/10/23/liza-ne-boten-e-cudinave/	- Lexojmë - Ritregojmë - Bëjmë pyetje - Bëjmë konkurs - Bisedojmë
Filma	https://www.youtube.com/watch?v=UnowPg5VKk&list=PL9kB8tfuRaZz5-dV8EkdcU5goolT7RsiG&index=2 https://www.youtube.com/watch?v=SHJWcY6Nvpg	- Bisedë rreth filmave. - Mësojmë historinë. - Galeria e fotove filmike. - Krijojmë role. - Diskutojmë rreth situatave.

Historia e popullit shqiptar	https://drive.google.com/file/d/1veYU_6wUumjp6II9JWkM4kM0_s3Qj2PH/view	- Lexime - Fakte - Konkurs - Lojëra kujtese
Programe televizive/ Lajme / Kronika sportive/	https://www.youtube.com/watch?v=H-5tT7tAOMc Mbasdite me Rudinën https://www.youtube.com/watch?v=0-IDHc9AvWU Po sikur.. me Valbona Selimllari	Bisedë: - Çfarë thotë secili folës? - Me cilin prej tyre je dakord? - Po ti si mendon?
Artikuj nga gazetat	https://diasporashqiptare.al/tag/gazeta-diasporashqiptare/	- Lexo titullin dhe mundohu të imagjinosh rreth çfarë ngjarje është artikulli. - Përgatit lajme të shpejta. - Gjej përgjigjen për pyetjen që ke në kartë? - Kuiz.
Dokumentar	https://www.youtube.com/watch?v=F6yuaOJU_Ss https://www.youtube.com/watch?v=45c2B8CvTo4	-Pesë fakte shkencore.
Video frymëzuese pa fjalë	https://www.youtube.com/watch?v=NSN_ClxmB5I	- Cili është mesazhi ose inkurajimi që merr nga kjo video? - Shkruaj një mesazh për dikë që po kalon në një situatë të tillë.
Figura / fotografi	Kërkojmë në Google – Ikona - Foto qytetesh, - Foto me situata të ndryshme	-Krijojmë gjëëgjëza. Vizatojmë dhe përshkruajmë.

Tabela 1. Materiale autentike dhe sugjerime mbi përdorimin e tyre

Për shkak të nivelit të vështirësisë që këto materiale kanë në fjalor edhe në struktura gramatikore, por dhe për të rritur interesimin e nxënësve që të kryejnë detyrën e dhënë, mësuesve shpesh u duhet të parapërgatitin disa ushtrime. Qëllimi nuk është që të japim mësim këto materiale, por si t'i drejtojmë nxënësit që ata të marrin prej këtyre materialeve aspekte dhe elementë gjuhësorë që u duhet në komunikimin e përditshëm.

**Praktikat e përdorimit të disa prej tyre i zhvilluam në punëtorinë e seminarit.*

5. Konkluzione dhe sugjerime

Imagjinoni një klasë ku nxënësit nuk kanë interes, nuk shprehin entuziazëm në ardhjen e tyre, nuk bëjnë detyrat dhe madje nuk sjellin as librat me vete. Në një moment u kërkohet të punojnë në një projekt brenda një afati të caktuar. Tani, imagjinoni këta nxënës duke marrë situatën në kontroll, duke “përthithur” materialin dhe duke ndarë detyrat. Thjesht papritur ata bëhen nxënësit që punojnë me intensitet të arrijnë çdo objektiv me sukses.

Sjellja e materialeve autentike në klasat tona, qoftë në formën e projekteve ose, dhe në përdorim personal sipas nivelit të nxënësve i motivon ata për të vazhduar të përmirësojnë kompetencat gjuhësore në çdo aspekt komunikimi. Nxënësit do mësojnë të komunikojnë gjuhën shqipe si një folës vendas, do të njohin kulturën, traditat, jetën dhe historinë e Shqipërisë, pasi ata vijnë nga familje shqiptare.

Për përgatitjen e këtij prezantimi kryesisht jam bazuar në libra, artikuj dhe website që tregojnë për gjetjen, përshtatjen dhe rëndësinë e përdorimit të materialeve autentike në mësimin e gjuhës angleze në vende të ndryshme. Kështu, do të ishte shumë e nevojshme që studime të tilla nuk do mungonin të kryheshin dhe në ambientet ku mësohet gjuha shqipe në diasporë. Sa më të

shumta të jenë kontaktet e shkrimtarëve të librave me gjuhëtarët, studiuesit, mësuesit madje dhe me nxënësit, aq më shumë do të përmirësohet cilësia e librave të kursit dhe do të pasurohet metodologjia e mësimdhënies.

Referencat

Petro R., Kumnova - Pozhegu S., Pepivani N., et al. (2021), *Gjuha Shqipe dhe kultura shqiptare Niveli 1*, Shtëpia Botuese Dukagjini dhe Albas.

Gashi N., Salihu A., Gashi-Ramadani Sh., et al.(2020), “*Kurrikula e Mësimi plotësues të Gjuhës Shqipe dhe të Kulturës Shqiptare në Diasporë e në Mërgatë*”, (2020), Shtëpia Botuese Blendi, Prishtinë.

Berardo S. (2006). *The Use of Authentic Materials in the Teaching of Reading*. The Reading Matrix. Vol. 6, No. 2.

Dornyei Z. (2001). *Motivational Strategies in the Language Classroom*, Cambridge University Press.

Gebhard, J. G. (1996). *Teaching English as a foreign language: A teacher self-development and methodology*. Ann Arbor: Michigan University Press.

Gilmore, A. (2019). Materials and authenticity in language teaching. In S. Walsh& S. Mann (eds.) *Routledge Handbook of English Language Teacher Education*. Abingdon, Oxon: Routledge, 299-318.

Gilmore A. (2007). *Authentic materials and authenticity in foreign language learning*. *Language Teaching*. 40. 97 - 118. 10.1017/S0261444807004144.

Gilmore A. (2004). *A comparison of textbook and authentic interactions* *ELT Journal*, Volume 58, Issue 4, October 2004, Pages 363-374, <https://doi.org/10.1093/elt/58.4.363>.

Hadfield J. And Dornyei Z. (20014). *Motivational Learning*, New York Routledge.

Harmer J. (2007), *The Practice of English Language Teaching*, 4th Edition, Pearson.

Hedge T. (2014), *Teaching and Learning in the language classroom*, Oxford University Press. Common European Framework of Reference for Language: Learning Teaching Assessment. 2001, European Council.

Amal K. & Mohammed A. (2023). *Authenticity in the Language Classroom and its Effect on ELF Learners' Language Proficiency*. 10.37745/bje.2013/vol11n17887.

Maley A. and Tomlinson B. (2017). *Authenticity in Materials Development for Language Learning*. Cambridge Scholars Publishing.

Masita A. (2017). *Authentic Material and Interactive Activities in EFL Classroom*: Academic Journal of English Language and Education. 1. 115. 10.29240/ef.v1i2.289.

Matthew Peacock, *The effect of authentic materials on the motivation of EFL learners*, *ELT Journal*, Volume 51, Issue 2, April 1997, Pages 144-156, <https://doi.org/10.1093/elt/51.2.144>.

McGrath I., (2006). *Material Evaluation and Design for Language Teaching*, Edinburgh University Press.

Tomlinson B. (2013) *Developing Materials for Language Teaching*, Second Edition, Bloomsbury, London.

Tomlinson B. (2012). *Materials development for language learning and teaching*. Language Teaching. 45. 10.1017/S0261444811000528.

Tomlinson B. at al. (2011). *Materials Development in Language Teaching*. 2nd ed. Cambridge University Press.

ETLEVA MANÇE

Digjitalizimi dhe heterogjeniteti

DIGJITALIZIMI DHE HETEROGJENITETI TASKCARDS

<https://www.taskcards.de/#/board/5a66869e-bc1c-4ddd-97d0-76575396180c/view>

NEXHAT MALOKU

**Bashkëpunimi me institucionet
arsimore dhe mësuesit zviceranë**

BASHKËPUNIMI ME INSTITUCIONET ARSIMORE DHE MËSUESIT ZVICERANË FAKTOR I RËNDËSISHËM I NJOHJES SË MËSIMIT PLOTËSUES TË GJUHËS SHQIPE

*Shembuj bashkëpunimi përgjatë viteve.
Si mund të forcohet ky bashkëpunim?*

Bashkëpunimi me institucionet arsimore të vendit pritës për mësimin plotësues të gjuhës shqipe është i një rëndësie të veçantë. Kjo ka të bëjë jo vetëm me çështje elementare siç janë shfrytëzimi i klasave ku mbahet mësimi, apo përdorimi i materialeve mësimore, por para së gjithash është çështja e njohjes së institucionit apo shoqatës që organizon mësimin në gjuhën shqipe. Pa një njohje zyrtare nga ana e shtetit pritës nuk mund të ketë një mësim kualitativ e gjithashtu nuk mund të merren në shfrytëzim klasat e përshtatshme ku do të mbahej mësimi.

Njohja nga ana e shtetit pritës është hapi i parë i domosdoshëm për të funksionuar si duhet mësimi në gjuhën shqipe. Por pas njohjes janë shumë punë të tjera të cilat janë të lidhura ngushtë me të drejtat dhe përgjegjësitë që ka subjekti i njohur nga vendi pritës. Vendet pritëse, siç është Zvicra, kanë një rregullore për mësimin në gjuhën e prejardhjes, e cila i rregullon të drejtat dhe përgjegjësitë për të gjitha ato subjekte që duan të organizojnë mësimin në gjuhën e prejardhjes. Zvicra që një kohë të gjatë ua

mundëson jo vetëm ambasadave të vendeve të ndryshme që të bëjnë kërkesën për njohje, por edhe shoqatave të ndryshme, natyrisht njihen ato subjekte të cilat i plotësojnë kriteret e përcaktuara me rregullore. Lidhja e Arsimitarëve dhe Prindërve Shqiptarë “Naim Frashëri”, Zvicër, është e njohur zyrtarisht si bartëse e organizimit të mësimit plotësues në gjuhën shqipe, që nga viti 1994. Gjatë këtyre tri dekadave shoqata jonë ka zhvilluar një bashkëpunim të frytshëm me institucionet arsimore nëpër kantonet e konfederatës helvetike dhe ka arritur që të jetë një institucion i besueshëm e i respektuar. Përpos korrespondencës së shumtë e të vazhdueshme është arritur që të realizohen projekte të ndryshme të cilat kanë pasur një ndikim pozitiv jo vetëm në Zvicër, por edhe më gjerë. Natyrisht për të kultivuar një bashkëpunim të suksesshëm janë të domosdoshme disa parakushte, si: njohja e gjuhës së vendit pritës në një nivel shumë të kënaqshëm, përgatitja profesionale, njohja e thellë e sistemit shkollor të vendit pritës, kompetencat didaktike etj., të cilat ndikojnë drejtpërdrejt në arritjen e objektivave.

Pikërisht duke pasur parasysh rëndësinë e veçantë që ka bashkëpunimi me institucionet e vendit pritës, me shoqatat apo mësuesit, në **kurrikulën e mësimit plotësues të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë e në mërgatë**, është theksuar rëndësia që ka bashkëpunimi ku ndër të tjera theksohet: “Të mësuarit në mjedise shumëkulturore e shumëgjuhëshe kërkon dhe mundëson ndërveprim të vlerave dhe të kulturave në përputhje me standardet e shkollës moderne dhe të shoqërisë së sotme globale. Pra, kjo kurrikul ka rol të veçantë në ndërtimin e kompetencës ndërkulturore të nxënësit.

-në bashkëpunimin dhe komunikimin profesional në nivel të grupimeve ose organizimeve profesionale brenda qytetit, regjionit (kantonit) ose shtetit ku punon (formimi dhe zhvillimi i *këshillave të mësuesve* apo i organizimeve të ngjashme profesionale);

-në bashkëpunimin me shkollën dhe mësuesit e vendit mikpritës dhe me autoritetet (subjektet) e tjera në interes të vendit (*posaçërisht*

me institucionet zyrtare nga fusha e shkollës, interkulturës, integritetit, emigracionit etj.), me interes të theksuar në zhvillimin e kompetencës ndërkulturore.” Kurrikula, faqe 44.

Gjithashtu edhe në **Planin mësimor kornizë** të Drejtorisë së Arsimit të kantonit të Cyrihut është shprehur qartë se sa i rëndësishëm është bashkëpunimi i të gjitha subjekteve të pranuar nga pala zvicerane me institucionet arsimore në kantonet ku organizohet mësimi në shumë gjuhë të ndryshme (vetëm në kantonin e Cyrihut momentalisht janë të njohura 31 subjekte).

Bashkëpunimi mes mësuesve të GJKA-së dhe shkollës lokale

“Mësuesve të shkollës fillore dhe atyre të mësimi të GJKA-së (shkurtesa për Gjuhën dhe Kulturën e Atdheut) u rekomandohet që të kërkojnë kontakt të dyanshëm. Një mënyrë e arsyeshme është që drejtoritë e shkollave t’i ftojnë mësuesit e GJKA-së në konferencat shkollore për të trajtuar temat me interes të dyanshëm. Ata mund t’i ftojnë mësuesit e GJKA-së edhe herë pas here, për shembull një herë në vit, në një takim për shkëmbim mendimesh. Qëllimi i një takimi të tillë mund të jetë njohja me njëri-tjetrin, shkëmbimi i njohurive dhe përvojave ose për t’i biseduar shqetësimet e përbashkëta.

Mësimi i GJKA-së është një shërbim në kuadër të shkollës fillore. Është e arsyeshme që mësuesit e GJKA-së të marrin pjesë në aktivitetet e shkollës dhe në proceset e zhvillimit të shkollave. Veçanërisht shkollat me një përqindje të lartë të fëmijëve shumëgjuhësh përfitojnë nga bashkëpunimi i institucionalizuar. Kjo do të thotë përkrahje e përbashkët për secilin nga fëmijët, realizim i projekteve mësimore shumëgjuhëshe dhe ndërkulturore ose për t’i informuar dhe këshilluar prindërit bashkërisht. Jo vetëm mësuesit e klasave të rregullta, por edhe mësuesit lëndorë të shkollës fillore, si për shembull, mësuesit e gjermanishtes si gjuhë e dytë (GjsGJD) mund të përfitojnë nga ky bashkëpunim. Mësuesit e GJKA-së të cilët janë të

kualifikuar përkatësisht, punojnë me sukses në përkthimin dhe ndërmjetësimin ndërkulturor. Është shumë e arsyeshme që mësuesit e GJKA-së të marrin pjesë tek vlerësimet që kanë të bëjnë me nxënësit, të cilëve u japin mësim: tek vlerësimet në të mësuar, tek bisedat përcaktuese shkollore, tek vendimet mbi shkollimin e mëtejshëm.

Zyra e arsimit fillor i rekomandon shkollat me përqindje të lartë të fëmijëve dy-ose shumëgjuhësh, që mësimin e GJKA-së ta shohin si pjesë të përkrahjes gjuhësore dhe ta integrojnë në programin e shkollës lokale.

Drejtoria e Arsimit e kantonit të Cyrihut ka nxjerrë një Rregullore për mësimin në GJKA, nëpërmjet së cilës përcaktohen të drejtat dhe përgjegjësitë e bartësve të mësimin plotësues.” Faqe 35-36.

Në kuadër të kësaj paraqitjeje do të shpërfaq shkurtimisht disa aktivitete të realizuara gjatë punës sime prej më se tri dekadash në kantonin e Cyrihut. Për secilin prej këtyre aktiviteteve kam një dokumentacion të plotë. Jam i vetëdijshëm se mësuesit e pranishëm në seminar nuk i kanë të njëjtat rrethana (disa i kanë më të mira e disa më të vështira) në vendet ku punojnë si ne që i kemi në Zvicër, por shpresoj se paraqitja e këtyre aktiviteteve do t'i inkurajojë ata të provojnë në ambientet ku veprojnë që të zhvillojnë një bashkëpunim më të ngushtë me institucionet apo mësuesit vendorë, ngase kjo është një dobi e shumëfishtë për mësimin në gjuhën shqipe.

Njohja e Lidhjes së Arsimitarëve dhe Prindërve Shqiptarë (LAPSH) “Naim Frashëri” për kantonin e Cyrihut nga Drejtoria e Arsimit e kantonit të Cyrihut

LAPSH-i gjatë vitit shkollor 1994-1995 shtroi kërkesë për njohjen zyrtare si bartëse e mësimin plotësues në gjuhën shqipe në kantonin e Cyrihut. Kërkesa u shqyrtua nga Drejtoria e Arsimit e kantonit të Cyrihut dhe më 4 prill 1995 na u dha përgjigjja pozitive.

Njohja e LAPSH-it krijoi mundësi të reja për vazhdimin më të suksesshëm të veprimtarisë së saj arsimore. U bë e mundur marrja e klasave në objektet shkollore, bartja e notës në dëftesën e shkollës publike, përfaqësimi i LAPSH-it në komisione të ndryshme organizative e pedagogjike.

Filloi një bashkëpunim me institucionet arsimore dhe mësuesit zviceranë në shkollat ku mbahej mësimi në gjuhën shqipe.

Fletëparaqitja për regjistrimin e nxënësve në mësimin e gjuhës shqipe filloi të shpërndahet nga mësuesit zviceranë të klasave të rregullta.

Në vitin shkollor 1998-1999 në kantonin e Cyrihut mësimin e ndiqnin 932 nxënës, me të cilët punonin 18 mësuese e mësues.

Shembuj të bashkëpunimit me mësuesit zviceranë

Viti 1995 “HSK – Pilotprojekt Limmattal”

Në kuadër të këtij projekti u zhvillua një bashkëpunim i ngushtë mes mësuesve shqiptarë dhe atyre zviceranë.

Mësuesit shqiptarë u punësuan në kuadër të Entit shkollor të qytetit të Cyrihut për orët që i mbanin. Mësuesit përpos që mbanin mësim ishin të obliguar të bënë vizita në orët mësimore tek mësuesit zviceranë dhe gjithashtu edhe mësuesit zviceranë vizitonin mësuesit shqiptarë.

Veçori tjetër ishte organizimi i mëimit të gjuhës shqipe në kopshtin parashkollor, ku edukatorja shqiptare një orë mësimore punonte me mësuesen zvicerane me tërë grupin e fëmijëve, kurse orën tjetër i merrte vetëm fëmijët shqiptarë dhe zhvillonte me ta të njëjtën temë të cilën fëmijët një orë më parë e kishin bërë me tërë grupin.

Mësimi ishte i integruar në orarin e rregullt mësimor, pra orët mbaheshin prej orës 10:00-12:00 ose pasdite prej orës 13:45-15:20.

Ky projekt vazhdon edhe sot me sukses, me disa ndryshime të vogla.

Organizimi i mësimi në “Klasat e veçanta plus” për fëmijët refugjatë gjatë kohës së luftës në Kosovë

Gjatë vitit 1998 dhe 1999 në Zvicër u vendosën një numër i madh i familjeve shqiptare të cilat ishin dëbuar me dhunë nga ushtria e forcat policore serbe.

Shkollat zvicerane u gjendën para një situatë të vështirë dhe kërkuan përkrahjen tonë. Kështu filloi projekti “**Klasat e veçanta plus**” në të cilat punonin dy mësimdhënës, njëri shqiptar e tjetri zviceran, të cilët u punësuan nga institucionet arsimore zvicerane. Mësimi mbahej në dy gjuhë, shqip dhe gjermanisht. Qëllimi ishte që nëse fëmijët do të ktheheshin në Kosovë të kishin mundësinë më të lehtë për të vazhduar shkollimin, apo e kundërta nëse do të vendoseshin për më gjatë në Zvicër do të vazhdonin më vonë mësimin në klasat e rregullta.

Pas përfundimit të luftës në Kosovë shumica e këtyre nxënësve u kthyen bashkë me prindërit.

Bashkëpunimi me mësuesit zviceranë gjatë kësaj periudhe (1999 – 2002)

Përgatitje e përbashkët e njësive tematike.

Aktivitete të ndryshme rekreative.

Përkrahje profesionale nga Drejtoria e Arsimit dhe SHLP e Cyrihut.

Mbështetje për fëmijët e traumatizuar.

Projekti pati jehonë edhe në shtypin vendas.

Projekti u zbatua edhe në kantone të tjera të Zvicrës.

U organizua kursi i gjuhës shqipe për mësuesit zviceranë.

Projekti “Në hap me kohën” 2000–2008

Rezultat i një bashkëpunimi shumë të suksesshëm me institucionet zvicerane ishte projekti “Në hap me kohën” i cili u realizua në komunat Gjilan, Viti dhe Dardanë (Kamenicë).

Qëllimi i këtij projekti ishte që të përkrahen fëmijët e kthyer nga Zvicra në Kosovë pas përfundimit të luftës. U zhvilluan aktivitete të ndryshme, si:

Seminare dyjavore të organizuara me mësuesit e shkollave të këtyre komunave ku morën pjesë mbi 1700 mësime të mësuara.

U realizuan 41 projekte të vogla në fushën e infrastrukturës në shkollat e këtyre komunave.

U aftësua një grup i multiplikatorëve shqiptarë, i cili e vazhdoi punën pas përfundimit të projektit.

U organizuan kurse të gjuhës gjermane për nxënësit e kthyer nga shtetet gjermanishtfolëse.

Projekti u përkrah financiarisht nga institucionet zvicerane.

Në realizimin e projektit përpos docentëve shqiptarë morën pjesë edhe profesorët e Shkollës së Lartë Pedagogjike të Cyrihut.

Vizita e kryetares së shkollave të qytetit të Cyrihut zonjës Monika Weber në Prishtinë, në vitin 2003

Për t'u njohur më afër me situatën e pasluftës në Kosovë dhe gjendjen e arsimit në Kosovë, një grup i udhëheqësve të shkollave të Cyrihut shfaqti dëshirën që të bënin një vizitë në Kosovë. Për të realizuar sa më mirë qëndrimin e tyre në Kosovë bashkëpunova me përfaqësuesit e atëhershëm të Ministrisë së Arsimit, të cilët e mbështetën këtë vizitë të përfaqësuesve zviceranë. Bashkë me zonjën Monika Weber ishin edhe drejtorët e disa rrethëve të shkollave të Cyrihut dhe përfaqësues të Entit të Shkollave të Cyrihut. Pas bisedave në Ministrinë e Arsimit, grupi vizitoi edhe shkollën "Meto Bajraktari" në Prishtinë, ku u takua edhe me nxënësit të cilët ishin kthyer nga Zvicra dhe kishin ndjekur mësimin plotësues në gjuhën shqipe. Përfaqësuesit zviceranë nga bisedat që zhvilluan me një numër të nxënësve të cilët kishin ndjekur mësimin plotësues në gjuhën shqipe, në Zvicër, u bindën për dobinë që ka mësimi plotësues dhe pasi u kthyen në Cyrih vazhduan me përkrahjen e mësimin në gjuhën shqipe. Enti Shkollor i Cyrihut

për disa vjet përkrahu financiarisht organizimin e kursit të gjuhës gjermane për nxënësit e kthyer nga Zvicra.

Projekti pilot “Të gjithë nxënësit në GJKA”

Në shkollën Limmat A në Cyrih, prej vitit 1989 deri në vitin 2001 u zhvillua një projekt në të cilin përpos mundësisë që u jepej nxënësve të ciklit të lartë për ta ndërruar nivelin brenda vitit shkollor, ishte edhe përfshirja e të gjithë nxënësve në mësimin plotësues. Gjatë kësaj periudhe u organizua mësimi në gjuhën shqipe, italiane, turke, portugeze, gjermanishte, zvicerane etj.

Mësimi ishte i integruar në orarin e rregullt mësimor. Të gjithë nxënësit në një pasdite të caktuar (edhe nxënësit zviceranë) shkonin në mësimin plotësues. Për çdo vit shkollor punohej në një projekt të përbashkët në të cilin merrnin pjesë të gjitha kurset. Gjatë vitit shkollor 1998–1999 u zhvillua projekti “Shkruajmë poezi në gjuhën amtare” në të cilin morën pjesë nxënësit nga 10 gjuhë të ndryshme, ku grupi i nxënësve shqiptarë ishte më i madhi. Në përfundim të projektit u botua një libër me poezi në dhjetë gjuhë të ndryshme, të cilat ishin të përkthyer edhe në gjermanisht.

U organizua një mbledhje letrare në të cilën morën pjesë të gjithë mësuesit e shkollës, prindërit e përfaqësues të qarkut shkollor. Projekti pati jehonë edhe në shtypin vendor.

Projekti “Paraqitja e një tregimi në klasat e rregullta”

Qëllimi i projektit: Nxënësit e nacionaliteteve të tjera të dëgjojnë një tregim në gjuhën shqipe dhe të mësojnë disa fjalë përshëndetëse në këtë gjuhë.

Të krijohet vetëdija tek nxënësit që secila gjuhë ka rëndësinë e vet dhe mundësinë për të shprehur mendime të bukura.

Shumë nxënës në një gjuhë të huaj mësojnë fillimisht fjalët e karakterit fyes.

Nxënësit kanë dëgjuar një tregim në gjuhën shqipe. Fjalët kyçe janë shënuar në tabelë të shoqëruara me figurën përkatëse. Nxënësit janë përpjekur që në bazë të fjalëve kyçe dhe figurave të tregojnë se çfarë kanë kuptuar nga tregimi.

Librat Princesha Ardita, Ujku i vogël, Osterlepuri etj., kanë qenë shumë të përshtatshëm për këtë projekt, ngase përpos tekstit shqip kanë pasur edhe tekstin në gjermanisht.

Në mënyrë që të lexohen sa më shumë libra të tillë, viteve të fundit janë përkthyer mjaft tregime.

Aktiviteti “Nata e tregimit”

Për çdo vit shkollor në kantonin e Cyrihut gjatë muajit nëntor zhvillohet ky aktivitet. Shkollat merren vesh paraprakisht se për cilën temë do të rrëfejnë tregime atë mbrëmje. Marrin pjesë të gjithë nxënësit e shkollës dhe gjithashtu edhe prindërit. Nëpër klasa mësuesit zviceranë dhe mësuesit e mësimit plotësues rrëfejnë tregime në gjuhën e tyre amtare për grupet e fëmijëve dhe të prindërve.

Në fund organizohet një aperitiv me ushqime të ndryshme të cilat i sjellin prindërit. Mësuesit e gjuhës shqipe i njoftojnë prindërit mbi mundësinë e lajmërimit të fëmijëve të tyre në mësimin shqip.

Aktiviteti “Dëshira për të lexuar”

Në shkollën “Aemtlar A” në Cyrih, çdo vit shkollor për dy javë zhvillohen aktivitete plotësuese në fushën e leximit. Janë të obliguar të marrin pjesë të gjithë nxënësit sipas gjuhëve.

Në mëngjes, prej orës 8:15, përmes megafonit ftohen nxënësit të vijnë në bibliotekë për të dëgjuar një tregim në gjuhën e tyre amtare.

Qëllimi i aktivitetit është që nxënësit të motivohen që të lexojnë sa më shumë edhe në gjuhën e tyre amtare.

Njëkohësisht prindërit njoftohen për mundësinë e dërgimit të

fëmijëve të tyre në mësimin plotësues.

Për këtë shkollë dhe për disa shkolla të tjera përgjatë viteve kam blerë libra të përshtatshëm në Kosovë dhe tani shfrytëzohen nga nxënësit në bibliotekat shkollore.

Projekti “Detektivët gjuhësorë”

Ky projekt është realizuar në një numër të madh shkollash në kantonin e Cyrihut gjatë periudhës 2018–2020. Projekti është inicuar nga Drejtoria e Arsimit e kantonit të Cyrihut. Janë përzgjedhur shkollat të cilat kanë pasur një numër të madh të nxënësve, të cilët për gjuhë amtare kanë pasur një gjuhë tjetër. Përveç meje në cilësinë e mësuesit të gjuhës shqipe (si një nga grupet me numër më të madh të nxënësve) kanë marrë pjesë edhe mësuesja e italishtes, portugalishtes, turqishtes, frëngjishtes etj., pavarësisht nga fakti se cilat gjuhë janë përfaqësuar në shkolla.

Rrjedha e projektit: nxënësit të grupuar sipas gjuhës amtare kanë marrë një set me rreth 40 figura në bazë të të cilave është dashur të krijojnë një tregim. Për këtë kanë patur një orë kohë. Ata i kanë ngjitur figurat në një pllakat të madhe sipas rrjedhës së tregimit, të cilin e kanë sajuar vetë. Në orën e dytë të gjithë nxënësit e grupeve të ndryshme gjuhësore janë grumbulluar në një sallë të madhe dhe kanë paraqitur tregimet e tyre.

Nxënësit kanë arritur që nëpërmjet figurave të paraqesin tregime nga më të ndryshmet në të cilat është shpërfaqur aftësia e tyre krijuese. Shumica e nxënësve që kanë marrë pjesë në këtë projekt nuk kanë qenë të përfshirë në mësimin plotësues të gjuhës shqipe. Kjo ka ndikuar që një numër i tyre të lajmërohen për të marrë pjesë në mësimin shqip.

Projekti “Prezantimi gjuhës dhe muzikës shqipe në shkollën tonë”

Në shkollën “Rietli” në Niedergllat, në qershor të vitit 2023, nxënësit shqiptarë janë prezantuar para nxënësve të shkollës,

në pushimin e orës 10:00, me një valle të shoqëruar me këngë në gjuhën shqip. Gjatë një muaji ata kanë prezantuar elemente të ndryshme gjuhësore të gjuhës shqipe në klasat e tyre. Të pranishëm përpos nxënësve e mësuesve kanë qenë edhe prindërit, të cilët kanë sjellë ushqime tradicionale për të gjithë nxënësit. Kanë vallëzuar të gjithë. Qëllimi i këtij projekti ishte njohja e gjuhëve dhe kulturave të ndryshme.

Qëndrimet studimore të mësuesve zviceranë në Kosovë, Shqipëri e Maqedoninë e Veriut

Në kuadër të bashkëpunimit me mësuesit zviceranë, veçanërisht në cilësinë e përkthyesit në bisedat e shumta që mësuesit zviceranë i organizonin me prindërit shqiptarë, kisha vërejtur se një numër i tyre dinin pak për prejardhjen e nxënësve shqiptarë, të cilët i kishin në klasat e tyre. Kështu më lindi ideja që të organizoja qëndrimet studimore të tyre në trojet shqiptare. Prej vitit 2003 e deri më tash, viset shqiptare i kanë vizituar mbi 250 mësuese e mësues zviceranë. Qëllimi: njohja me vendin e prejardhjes së nxënësve të tyre. Është projektuar një program specifik studimor me vizita në vendet historike si dhe me biseda me përfaqësues të institucioneve arsimore në shtetet tona. Gjithashtu janë bërë vizita nëpër shkolla ku mësuesit zviceranë kanë pasur mundësinë të përjetojnë se si zhvillohet një orë mësimi në shkollat tona. Mësuesit zviceranë janë njohur me rëndësinë e mësimin plotësues në gjuhën shqipe dhe kanë ndikuar tek prindërit shqiptarë që t'i lajmërojnë fëmijët e tyre në mësimin shqip.

Qëndrimet studimore të mësuesve nga Kosova në Zvicër

Në mënyrë që edhe mësuesit nga Kosova të marrin përvoja për mësimdhënien në shkollat zvicerane janë organizuar disa vizita studimore të mësuesve nga Kosova në Zvicër. Qëllimi i këtij projekti ka qenë që përpos vizitave në orët mësimore të mësuesve

zviceranë, mësuesit shqiptarë të njihen edhe me migracionin shqiptar në Zvicër dhe me organizimin e mësimit plotësues në gjuhën shqipe. Gjatë këtyre vizitave janë zhvilluar edhe biseda në institucionet arsimore zvicerane.

Veçori tjetër e këtij projekti ka qenë qëndrimi i mësuesve nga Kosova tek familjet e mësuesve zviceranë.

Qëndrimet studimore të studentëve të SHLP të Cyrihut në Kosovë

Prej vitit 2003 e deri më tani, në kuadër të arsimimit të tyre për mësues/e, në Kosovë kanë qëndruar për dy javë rreth 430 studente e studentë të SHLP të Cyrihut. **Qëllimi:** përgatitja e tyre sa më e mirë për të dhënë mësim në klasat ku ka nxënës të nacionaliteteve të ndryshme. Studentët përpos bisedave në institucionet arsimore, kanë bërë edhe vizita në vende historike e kulturore. Gjatë një jave ata kanë qëndruar në familjet shqiptare dhe bashkë me fëmijët e atyre familjeve kanë shkuar në shkollë. Secili grup ka kaluar tepër bukur në këtë qëndrim studimor. Paraprakisht ata kanë marrë njohuri mbi gjuhën, kulturën e historinë shqiptare. Gjithashtu një aspekt tjetër i rëndësishëm ka qenë informimi i tyre lidhur me mësimin plotësues në gjuhën shqipe. Tani të gjithë këta ish-studentë janë mësues/e në shkolla të ndryshme të kantonit të Cyrihut dhe përkrahin mësimin plotësues në gjuhën shqipe në shkollat ku punojnë.

Projekte të rëndësishme në bashkëpunim me SHLP të Cyrihut

Bashkëpunimi me Shkollën e Lartë Pedagogjike të Cyrihut ka një histori të gjatë. Në kuadër të këtij bashkëpunimi janë realizuar seminare të ndryshme për mësuesit shqiptarë e po ashtu janë përgatitur materiale të ndryshme didaktike për mësimin plotësues. Ky bashkëpunim është zhvilluar jo vetëm në Cyrih, por edhe me MASHTI-n e Republikës së Kosovës. Fryt i këtij

bashkëpunimi është projekti i teksteve për mësimin plotësues në mërgatë, i udhëhequr nga dr. Basil Schader, Arif Demolli dhe Nuhi Gashi e në të cilin kanë marrë pjesë edhe mësues nga mërgata. Në kuadër të këtij projekti u botuan 18 fletoret tematike për mësimin plotësues në gjuhën shqipe.

Një projekt tjetër shumë i rëndësishëm i udhëhequr nga dr. Basil Schader, i cili është një përkrahës shumë i çmuar i mësimin plotësues në gjuhën shqipe, është botimi i shtatë teksteve didaktike për mësimin në gjuhën e prejardhjes. Këto tekste didaktike janë botuar në pesë gjuhë të ndryshme dhe përdoren jo vetëm në Zvicër por edhe në shtete të tjera perëndimore. Këto materiale didaktike i kam përkthyer në gjuhën shqipe, të cilat janë shtypur pastaj në Kosovë dhe janë shpërndarë falas për mësuesit e diasporës në seminarin e Shkodrës. Këto materiale dhe materiale të tjera didaktike shumë të përshtatshme për mësimin plotësues në gjuhën shqipe gjenden në faqen e ueb-it: www.myheritagelanguage.com/sq

Materiale të tjera të cilat mund t'i shfrytëzojnë mësuesit gjenden në faqen e ueb-it: www.ipe-textbooks.phzh.ch/

Iniciativa “Shoqëria e interesit gjuhët e para”

Është një bashkim i mbi 50 institucioneve dhe mbi 70 personave me gjuhë të ndryshme nga fusha e arsimit dhe shkencës. Është formuar në Cyrih, në shtator të vitit 2007. LAPSH “Naim Frashëri” është anëtar aktiv i kësaj iniciative.

Qëllimi themelor i saj është që Zvicra të përkrahë nxënësit në gjuhën e tyre të parë dhe të marrë përsipër financimin e të gjitha kurseve, të cilat janë të njohura nga institucionet arsimore zvicerane, si dhe të mbikëqyrë procesin mësimor.

LAPSH “Naim Frashëri” ka paraqitur disa herë projekte tek institucionet zvicerane për ta financuar mësimin plotësues në gjuhën shqipe, por pa sukses. Institucionet zvicerane kanë financuar herë pas here seminare për mësimdhënësit shqiptarë.

Në kantonin e Gjenevës LAPSH-i financohet çdo vit shkollor me një buxhet të caktuar me të cilin bëhet pagesa e mësimdhënësve. Edhe në qytetin e Cyrihut (siç u theksua më lart) financohet një projekt që përmban edhe pagesën e mësimdhënësve për orët të cilat ata zhvillojnë.

Në të gjitha kantonet e tjera prindërit janë ata që paguajnë kontributet për fëmijët e tyre, të cilët i dërgojnë në shkollën shqipe.

Realizimi i qëllimeve të kësaj iniciative do të ishte me rëndësi të veçantë për organizimin kualitativ të mësimit plotësues të gjuhëve të ndryshme.

Mësimi plotësues në gjuhën shqipe në mediat zvicerane

Gazetat dhe revistat e njohura zvicerane përgjatë viteve kanë botuar artikuj lidhur me mësimin plotësues në gjuhën shqipe. Revistat e gazetat si Bildungspolitik, Schulblatt, Tages Anzeiger, PH Akzente etj., si dhe programet e ndryshme televizive kanë paraqitur punën që bëhet në shkollën shqipe dhe kështu kanë kontribuar në njohjen e mësimit plotësues në gjuhën shqipe. Mësimi plotësues në gjuhën shqipe është prezantuar edhe në televizionet zvicerane. Informimi sa më i shpeshtë i publikut zviceran për punën që bëhet në mësimin plotësues ka rëndësi të madhe për sa i përket njohjes së mësimi plotësues në përgjithësi dhe rëndësisë që ka ai për fëmijët me sfond migrimi.

Prezantime në shkollat dhe universitetet zvicerane: temat arsimi, historia, kultura shqiptare në vendin e prejardhjes dhe në Zvicër

Mësuesit zviceranë përgjatë këtyre tri dekadave kanë shprehur, herë pas here, kërkesën për t'u njohur më shumë lidhur me historinë, arsimin dhe kulturën shqiptare, për arsye se në klasat e tyre kanë vazhdimisht një numër nxënësish shqiptarë.

Në kantone të ndryshme kam mbajtur me dhjetëra herë referate për këto tema të cilat kanë qenë me interes të dyanshëm.

Në ShLP, tema e ndërkulturës është pjesë përbërëse e arsimimit për mësimdhënës. Të gjitha këto prezantime ndikojnë tek mësuesit zviceranë që të kenë më shumë njohuri mbi gjuhën, kulturën dhe historinë e popullit shqiptar. Kështu ata kanë mundësinë t'i përkrahin edhe më mirë nxënësit e shumtë shqiptarë në shkollat ku japin mësim.

Ide për bashkëpunim me mësuesit e vendit pritës

Mësuesit shqiptarë prezantohen tek drejtorja e shkollës dhe tek mësuesit e vendit pritës. Plotësojnë një formular ku janë të shënuara të dhënat e mësuesit dhe atë nëpërmjet nxënësit/es ia përcjellin kujdestarit të klasës /të shkollës së rregullt. Kujdestari e plotëson formularin dhe nëpërmjet nxënësit ia kthen mësuesit/es të gjuhës shqipe.

Analizojnë kalendarin për vitin aktual shkollor dhe shohin se në cilat aktivitete mund të marrin pjesë.

Shprehin gatishmërinë për të përkthyer në bisedat që mësuesit zhvillojnë me prindërit shqiptarë (parakusht për këtë është njohja shumë e mirë e gjuhës së vendit pritës).

Arsyetojnë tek mësuesit e vendit pritës vlerësimin që kanë bërë për nxënësit shqiptarë për sa i përket kompetencave të tyre të arritura në mësimin plotësues të gjuhës shqipe.

Përfundime

Nëpërmjet bashkëpunimit, mësuesit shqiptarë njihen me mësuesit e vendit pritës. Ata tregojnë aftësitë e tyre pedagogjike dhe përvojat e punës me nxënës.

Bashkëpunimi i mësuesve shqiptarë me ata të vendit pritës ka ndikim pozitiv edhe tek prindërit shqiptarë, ngase kur

mësuesit e vendit pritës u thonë atyre se mësimi plotësues është i rëndësishëm për fëmijët e tyre, ata janë më të gatshëm t'i dërgojnë ata në mësimin shqip.

Nëpërmjet bashkëpunimit mësimi plotësues bëhet më i njohur në kolektivin e shkollës.

Ekziston mundësia që shkolla të marrë përsipër pagesën e mësimdhënësit për dy orë mësimi në javë.

Bashkëpunimi me mësuesit e vendit pritës ndikon edhe në pasjen e kushteve më të mira për mësimin shqip në shkollat publike, ngase mund të merren klasa të cilat i plotësojnë më mirë kushtet për mbajtjen e mësimin plotësues.

Bashkëpunimi rreth përmbajtjeve mësimore është i një rëndësie të veçantë. Mësuesit e vendit pritës dhe ata shqiptarë informojnë njëri-tjetrin për përmbajtjet mësimore, të cilat i zhvillojnë me nxënësit e tyre. Kështu bëhet e mundur që nxënësit në të njëjtën kohë të mësojnë një përmbajtje mësimore në të dy gjuhët, çfarë ndikon shumë pozitivisht në të nxënët e tyre. Metoda e krahasimit u shërben nxënësve për t'i dalluar aspektet e ndryshme gjuhësore. Bashkëpunimi ndikon edhe në vlerësimin e drejtë të notës që marrin nxënësit në mësimin shqip, ku mësuesi/ja me fakte arsyeton vlerësimin që ka bërë për nxënësin duke u bazuar në zotërimin e kompetencave që ai/ajo i ka arritur.

Bashkëpunimi ndikon edhe në përkrahjen e nxënësve të rinj shqiptarë. Ka raste kur mësuesit e vendit pritës duan të dinë gjendjen gjuhësore të nxënësit shqiptar dhe për këtë mësuesit shqiptarë janë ata që më së miri mund të bëjnë një vlerësim të tillë. Në Zvicër ka një material specifik për këtë çështje, i cili është i përkthyer në disa gjuhë ndër to edhe në gjuhën shqipe dhe mund të shkarkohet nga kushdo që është i interesuar (www.eskon.ch)

Bashkëpunimi ndikon edhe në pasurimin e bibliotekave shkollore me literaturë shqipe. Shkollat kanë një buxhet për blerjen e librave në gjuhë të ndryshme dhe pasurimi i bibliotekave me libra të përshtatshëm në shqip ndikon pozitivisht në motivimin e nxënësve për të lexuar.

Në kuadër të seminareve obliguese që mbajnë mësuesit e vendit pritës ekziston mundësia që edhe mësuesit shqiptarë të marrin pjesë dhe gjithashtu edhe të paraqiten me tema të ndryshme, si p.sh. dallimet gjuhësore mes shqipes e gjermanishtes, gabimet tipike që i bëjnë nxënësit etj.

Nxënësit përfitojnë

Në aktivitetet e përbashkëta nxënësit shqiptarë kanë rastin që të paraqesin para nxënësve të vendit pritës Atdheun e tyre, historinë e kulturën shqiptare.

Nxënësit e vendit pritës mësojnë se fëmijët me sfond migrimi kanë një gjuhë plotësuese, të cilën e zotërojnë dhe sikurse gjuha e tyre amtare edhe ajo ka pasuritë e saj shprehëse, e jo vetëm leksikun me fjalë fyese të cilat i kanë dëgjuar.

Nxënësit përjetojnë se edhe gjuha e tyre amtare vlerësohet nga ana e mësuesve dhe nxënësve të vendit pritës.

Nxënësit i forcojnë kompetencat e tyre ndërkulturore dhe e pasurojnë portofolin e tyre me përmbajtje të reja nga fusha e ndërkulturës.

NEGJMIQE REÇICA

**PËRVOJAT
E BASHKËPUNIMIT**

PËRVOJAT E BASHKËPUNIMIT MES MËSIMDHËNËSVE TË GJUHËS SHQIPE DHE TË KULTURËS SHQIPTARE, DHE MËSIMDHËNËSVE TË VENDIT PRITËS

Bashkëpunimi ndërmjet mësuesve të gjuhës shqipe dhe mësuesve gjermanë: Perspektiva dhe përvoja nga këndi i një mësueseje me përvojë në sistemin gjerman

Si mësuese me përvojë të gjatë në mësimdhënie, e formuar fillimisht në Universitetin e Prishtinës dhe më pas me një karrierë të zgjeruar në sistemin arsimor gjerman, përgjatë viteve kam pasur mundësinë të bashkëpunoj ngushtë me kolegët gjermanë, duke përfituar nga qasjet pedagogjike dhe praktikat inovative që përdoren në shkollat e tyre. Kjo përvojë ndërkulturore më ka pajisur me aftësi për të zhvilluar metoda mësimore që i ndihmojnë nxënësit shqiptarë në diasporë të ruajnë gjuhën dhe identitetin e tyre kulturor, ndërkohë që përvetësojnë gjuhën dhe kulturën e vendit pritës. Pra, kam pasur kënaqësinë të zhvilloj një karrierë të gjatë si mësuese e gjuhës shqipe dhe e gjuhës gjermane, duke qenë pjesë e dy kulturave dhe sistemeve arsimore të ndryshme.

Përvoja ime unike në sistemin arsimor gjerman dhe bashkëpunimi i drejtpërdrejtë me kolegët gjermanë më

kanë dhënë një këndvështrim të thellë për mundësitë që bashkëpunimi ndërkulturor ofron në formimin arsimor dhe kulturor të nxënësve shqiptarë në diasporë. Në këtë udhëtim, kam parë se si bashkëpunimi ndërmjet mësuesve shqiptarë dhe gjermanë, pavarësisht sfidave të natyrshme, krijon një urë të fortë që ndihmon jo vetëm në integrimin e nxënësve, por edhe në ruajtjen e identitetit të tyre kulturor.

Në fokusin tim qëndron krijimi i një mjedisi mësimor gjithëpërfshirës që adreson sfidat gjuhësore dhe kulturore të nxënësve me dy gjuhësi. Punimi im shkencor në Universitetin e Dortmundit mbi rëndësinë e mësimdhënies në gjuhën e prejardhjes është një reflektim i përkushtimit tim për të ruajtur dhe për të promovuar gjuhën dhe kulturën shqiptare, duke kontribuar në edukimin e brezave të rinj shqiptarë në diasporë.

Bashkëpunimi: Sfida dhe mundësi

- **Rëndësia e bashkëpunimit:** në kontekstin gjuhësor dhe krijimin i mjedisit gjithëpërfshirës dhe mbështetës për nxënësit.
- **Të mësuarit nga njëri-tjetri:** promovon zhvillimin profesional dhe përmirëson cilësinë e mësimdhënies.
- **Qëllimet e përbashkëta të të nxënit:** në arritjen optimale të aftësive në të dyja gjuhët.
- **Zhvillimi i metodave inovative të mësimdhënies:** për grupet e veçanta të nxënësve dy apo shumëgjuhësh.
- **Përmirësimi i cilësisë së mësimdhënies:** bazuar në përvojat profesionale të të dy grupeve të mësuesve.
- **Tejkalimi i pengesave:** mundësia e zgjidhjeve të përbashkëta përkundër dallimeve kulturore dhe gjuhësore.
- **Promovimi i mirëkuptimit ndërkulturor:** përmes bashkëpunimit, kuptohen më mirë dallimet kulturore.

Shkëmbimi i praktikave të mirëfillta

- **Bashkëpunimi me kolegët e vendit pritës:** çdo mësues sjell përvoja dhe qasje të ndryshme.
- **Pjesëmarrja në konferenca dhe seminare:** ofron një platformë për shkëmbimin e ideve dhe prezantimin e projekteve të suksesshme.
- **Ndërmjetësimi i kulturave:** ndihmon në njohjen dhe respektimin e kulturave të ndryshme, forcon ndjenjën e komunitetit dhe zvogëlon paragjykimet.
- **Integrimi i standardeve dhe metodave lokale:** ndihmon në një përmirësim të ndjeshëm të cilësisë së mësimdhënies.
- **Ngritja e standardeve arsimore:** ndihmon në një përgatitje më të mirë të nxënësve për kërkesat e tregut global dhe në rezultate më të larta arsimore.
- **Përmirësimi i cilësisë së mësimdhënies:** përmes trajnimit të vazhdueshëm dhe profesional.

Rëndësia e bashkëpunimit ndërkulturor dhe ndërgjuhësor

Në përvojën time, bashkëpunimi ndërkulturor dhe ndërgjuhësor është thelbësor për arritjen e një qëllimi të dyfishtë: ruajtjen e identitetit kulturor të nxënësve dhe integrimin e tyre në shoqërinë e vendit pritës. Mësimi i gjuhës shqipe në diasporë luan një rol vendimtar për ruajtjen e trashëgimisë kulturore, ndërsa bashkëpunimi me mësuesit gjermanë ndihmon në integrimin e qasjeve arsimore moderne dhe në zhvillimin e kompetencave që i përgatisin nxënësit për një të ardhme globale. Ky bashkëpunim nuk është vetëm teknik, por një dialog mes kulturave, një shkëmbim vlerash dhe perspektivash që i ndihmon nxënësit të kuptojnë dhe të respektojnë trashëgiminë e tyre, ndërsa përvetësojnë aftësitë e nevojshme për t'u integruar plotësisht në shoqërinë gjermane.

Fakte dhe përvoja

- **Integrimi i elementeve kulturore:** zhvillon kompetencat gjuhësore dhe kulturore.
- **Përvojat personale si mësuese e shkollës gjermane:** ofrojnë njohuri për nevojat dhe sfidat e nxënësve.
- **Sfidat e mësimdhënies së dyfishtë:** integrimi i elementeve kulturore dhe metodat e mësimdhënies në të dy kontekstet.

Sfidat e bashkëpunimit ndërmjet mësuesve të gjuhës shqipe dhe mësuesve gjermanë

- **Vështirësitë/barriera gjuhësore:** diferenca gjuhësore.
- **Diferencat kulturore:** keqkuptime dhe sfida.
- **Integrimi i metodave:** kërkon kohë dhe përpjekje të konsiderueshme.
- **Mbështetja institucionale:** pengon përpjekjet për bashkëpunim dhe inovacion.
- **Opsionet e kufizuara të kontaktit:** hapësira e kufizuar kohore.
- **Vështirësitë në organizimin e takimeve:** koordinimi i njëkohshëm.
- **Koha e ndryshme e mësimdhënies:** orari i ndryshëm mësimor.

Një nga aspektet më të vështira të këtij bashkëpunimi janë dallimet gjuhësore dhe kulturore, të cilat shpesh mund të krijojnë bariera në komunikim dhe në mirëkuptim. Nga përvoja ime, një sfidë e rëndësishme është edhe mungesa e mbështetjes institucionale dhe mungesa e një orari të përshtatshëm për takime të rregullta. Mësimet e gjuhës shqipe zakonisht zhvillohen pasdite, kur mundësitë për të bashkëpunuar drejtpërdrejt me kolegët gjermanë janë të kufizuara. Për më tepër, mësuesit e gjuhës së trashëgimisë shpesh përballen me kufizime të ndryshme organizative që vështirësojnë realizimin e aktiviteteve të përbashkëta dhe zbatimin e praktikave të përbashkëta mësimore.

Mundësitë dhe përfitimet e bashkëpunimit

Përparësitë/Përfitimet

- **Përmirësimi i cilësisë së mësimdhënies:** përmes trajnimeve të përbashkëta.
- **Ngritja e standardeve arsimore:** përmes integritit të standardeve.
- **Diversiteti kulturor:** pasuron përvojën e nxënësve dhe të mësuesve.
- **Zhvillimi profesional:** përfitimi nga trajnimet dhe seminarët e përbashkëta.

Mangësitë

- **Kostoja e lartë:** për organizimin e trajnimeve dhe seminareve të përbashkëta.
- **Koha e nevojshme:** sfidë për mësuesit e ngarkuar me detyra të shumta.
- **Rezistenca ndaj ndryshimeve:** jo të gjithë mësimdhënësit janë të gatshëm për ndryshime.

Edhe pse sfidat janë të mëdha, përfitimet që sjell bashkëpunimi ndërmjet mësuesve shqiptarë dhe gjermanë janë të pakrahasueshme. Ky bashkëpunim lejon shkëmbimin e metodave të ndryshme mësimore dhe integrimin e praktikave që vijnë nga dy kultura arsimore të pasura. Praktikrat mësimore në shkollat gjermane, të fokusuara në mësimin praktik dhe të bazuara në projekte, ofrojnë mundësi të jashtëzakonshme për të përmirësuar cilësinë e mësimdhënies së gjuhës shqipe, duke i motivuar nxënësit dhe duke rritur angazhimin e tyre. Në përvojën time, përfshirja e metodave gjermane të vlerësimit, të cilat janë të fokusuara në kompetencat praktike, ka pasur një ndikim pozitiv në mënyrën e vlerësimit të njohurive dhe të zhvillimit gjuhësor të nxënësve shqiptarë.

Një tjetër përfitim i rëndësishëm i këtij bashkëpunimi është promovimi i ndërgjegjësimit kulturor. Aktivitetet e përbashkëta kulturore, si festimet e ditës së gjuhës amtare apo të festave kombëtare, kanë pasur një ndikim të thellë në forcimin e ndjenjës së përkatësisë tek nxënësit shqiptarë, teksa njëkohësisht ndihmojnë edhe nxënësit gjermanë dhe kolegët e tyre të familjarizohen më shumë me kulturën shqiptare.

Strategjitë për tejkalimin e vështirësive në bashkëpunim

- **Përdorimi i mjeteve dixhitale** të komunikimit: mundëson shkëmbim të rregullt.
- **Takime të planifikuara për koordinim:** nxitin koordinimin e përmbajtjes së mësimin dhe objektivave mësimorë.
- **Shembull: Komunikimi me e-mail** lehtëson bashkëpunimin.

Përvoja ime ka treguar se për të arritur sukses në këtë bashkëpunim, është e nevojshme që të përdoren strategji të mirëfillta për kapërcimin e sfidave. Një nga strategjitë kryesore që ka rezultuar efektive është përdorimi i platformave digjitale për të lehtësuar komunikimin dhe shkëmbimin e materialeve mësimore me kolegët gjermanë. Kjo qasje mundëson komunikim të vazhdueshëm, pavarësisht kufizimeve të kohës dhe të hapësirës, duke ruajtur vazhdimësinë e bashkëpunimit edhe kur takimet e drejtpërdrejta nuk janë të mundshme. Gjithashtu, organizimi i takimeve të planifikuara në mënyrë të rregullt ka qenë një mënyrë efektive për të përafruar qëllimet mësimore dhe për të diskutuar mbi metodat më të mira që mund të aplikohen. Takimet e strukturuar ofrojnë një mundësi të vlefshme për mësuesit e të dyja gjuhëve në mënyrë që të ndajnë përvojat e tyre dhe të zhvillojnë një metodologji të përbashkët që plotëson nevojat e nxënësve shumëgjuhësh.

Përfundim dhe reflektim mbi të ardhmen

Përvoja ime e gjatë dhe unike në sistemin arsimor gjerman më ka bindur se bashkëpunimi ndërmjet mësuesve të gjuhës së trashëgimisë dhe mësuesve të vendit pritës është i domosdoshëm për të krijuar një arsimim shumëgjuhësh dhe shumëkulturore që i ndihmon nxënësit shqiptarë në diasporë të ruajnë identitetin e tyre kulturor, ndërsa përvetësojnë kompetencat që i përgatisin për sfidat e një bote të globalizuar.

Bashkëpunimi ndërkulturore ndërmjet dy grupeve të mësuesve përmirëson cilësinë e mësimdhënies dhe ndërton ura që pasurojnë njohuritë dhe përvojat e të gjithë pjesëmarrësve. Me angazhimin tonë për të ndarë dijet dhe praktikat më të mira, jo vetëm që ndihmojmë nxënësit tanë, por krijojmë një themel të fortë për bashkëjetesën ndërmjet kulturave dhe për një të ardhme më të ndritur për komunitetin shqiptar në diasporë.

Në këtë kontekst, dëshiroj të theksoj tre mësimet të rëndësishme që duhet t'i mbajmë mend:

1. Dituria është çelësi i së ardhmes.
2. Bashkëpunimi dhe ndarja e dijes na forcojnë.
3. Kureshtja dhe pasioni për mësimnxënie janë thelbësore.

MILENA SELIMI

**“JAM SHQIPTAR”
PROJEKT I QBD-SË**

JAM SHQIPTAR PROJEKT I QENDRËS SË BOTIMEVE PËR DIASPORËN

Udhërrëfyesit e qyteteve

Një lumë që rrjedh dhe gjen dritare plot diell ku projektohen fjalë, emocione, histori, njerëz, imazhe.

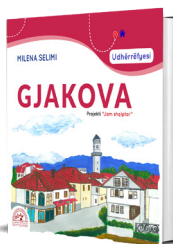
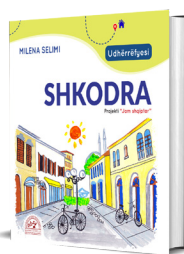
Historia e një qyteti jeton në fjalë, emocione, histori, njerëz, imazhe. Disa e vizitojnë për monumentet, ka nga ata që shkojnë në zbulime gjeografike, të tjerë që mbërrijnë për të takuar njerëzit e dashur. Por ka edhe nga ata që shkojnë për ta zbuluar duke ecur lagje më lagje, duke prekur historinë, njerëzit, qytetin.

1. Kureshtja dhe habia janë dhuratat më të bukura për njeriun. E para e ka shtyrë drejt udhëtimeve, e dyta të tregojë për to. Nëse jeta e njeriut është si anije në det atëherë vendlindja është limani i tij. Njeriu dhe vendlindja janë bashkudhëtarë: Afër dhe larg njëri – tjetrit.
 - Ju uroj të gjeni shtëpinë shqiptare!
 - Zbuloni shtigje lëvizjesh dhe shëtitjesh!
 - Zbuloni miq e shokë të rinj!
 - Zbuloni malin, detin, liqenin, kodrat, ullishtat, qengjat e kecat në kullota!

- Zbuloni një herë të vetme lindjen dhe perëndimin e diellit, në qytetin e të parëve, të gjyshit, stërgjyshit, nënës e babait!

Le të shkruajnë në këtë libërth dhe të mbajnë shënimet që në formën e një ditari–kujtesë mund ta rikthejnë pastaj në vendet ku jetojnë, si drita e farit, që në këto kohë të pasigurta duhet të shkojë drejt arsimit dhe kulturës; investimet më të rëndësishme të njerëzimit.

QBD ka realizuar botimin e gjashtë udhërrëfyesve për qytetet si: Gjirokastra, Berati, Shkodra, Gjakova, Prizreni dhe Prishtina.

I gjeni online në faqen web: (<https://qbd.gov.al/libra-per-femije-ne-diaspore/>).

Do të vazhdojmë me qytetet e tjera: Tirana, Vlora, Kruja, Durrësi.

Qytetet janë përzgjedhur si:

gjurmë të diversitetit kulturor,
historik,
gjeografik,
social,
ekonomik.

2. Sfida më e madhe mbetet qasja e rrëfimit. Kush do ta tregojë qytetin? Do të jetë si një përrallë, tregim, apo një lëndë mësimi? Mbetet një ftesë për lexuesin për të udhëtuar së bashku në një qytet të panjohur, e kështu hap pas hapi për çdo qytet krijova një personazh që flet, këndon e qesh duke hyrë në të gjitha qoshkat e qytetit:
 - Gjirokastra – Guri;
 - Shkodra – Biçikleta, (dyrrotaku);
 - Berati – Dritarja;
 - Prizreni – Lumi Lumbardh;
 - Prishtina – Hyjnesha në fron;
3. Ky personazh pastaj u vendos të mos sugjerojë ndonjë itinerar, por të tregojë qytetin në tërësi duke ndaluar në disa linja kryesore:

Qyteti si Kujtesë historie

Duke u nisur nga origjina e qytetit, legjendat e gojëdhënat, apo ndryshe rrëfimet nga gjyshet, udhërrëfyesi tregon se si u ndërtuan shtëpitë në Gjirokastrë, Berat, Gjakovë, apo Krujë dhe sesi vazhdojnë të jetojnë edhe sot.

Qyteti si Gjuhë që gjallon

Qytetet që i vijnë rrotull kështjellës së vet siç i sillen dhe historisë së tij shumëshekullore, të magjepsin me mprehtësinë e ngrohtë dhe me pleksjen monumentale të kulturave, zakoneve dhe vlerave natyrore, ku ata që e kanë lënë një herë, siç thotë **Ismail Kadare**, “**rikthehen për të njohur më mirë vetveten**”.

Qyteti si Gjurmë identiteti

Gjenden gjithmonë shtigje të vockla që do t'i udhëheqin lexuesit nëpër qendrën e qytetit, duke iu treguar histori dhe legjenda të së shkuarës dhe duke i ftuar të mbajnë gjithmonë një laps pranë për të zgjidhur enigma, për të skicuar një vizatim ose për të mbajtur shënime. Çdo shteg është i ndarë në kapituj të shkurtër, secili kushtuar një monumenti ose një vendi përgjatë rrugëtimit.

Qyteti si Lëvizje kulturash

Hapësira që do të tregojë disa përralla të lashta të qytetit nga mitet, apo gojëdhënat duke filluar nga veprat e artit të ekspozuara në muze, galeri dhe objekte kulti. Në këtë lëvizje shekullore flasim edhe për promovimin e njohurive për Qytetin duke zhvilluar ndërgjegjësimin për pasurinë e trashëgimisë së tij unike arkeologjike dhe historike në botë.

Dëgjuar për ta ndërsa rrugëtohet në shtëpitë e poetëve, shkrimtarëve, rilindësve, piktorëve e muzikantëve, figurave të Pavarësisë, etj. Pak i njohim potencialet kulturore e historike të qytetit.

Qendrat kulturore dhe muzeore do të sjellin një botë të tërë për t'u zbuluar. Banesat karakteristike dhe historia e tyre me një personalitet (sipas qyteteve) na tregojnë se në kulturë periferia humbet kuptimin e fjalës, sepse është thjesht një fakt kulture, i cili kthehet në një pasuri, një mjet komunikimi e njohjeje reciproke.

Qyteti si Shkëmbim idesh

Personalitete, udhëtarë, studiues, vendas apo të huaj që kanë lënë gjurmët e shkrimit për qytetin, herë tjetër duke kontribuar në arkitekturë, kulturë, apo arte të ndryshme.

4. Si mund të përdoren këto materiale në orët e mësimi të gjuhës shqipe në Diasporë?

Gjuha është një organ frymues dhe pjesë e vetes.

- Ky udhërrëfyes do të forcojë dijet në gjuhën shqipe; Nxënie e fjalëve të reja në gjuhën shqipe;
- Do të jetë një mik i çmuar gjatë vizitës në Shqipëri;
- Një udhërrëfyes unik; Fëmijëve sigurisht që nuk u pëlqen të dëgjojnë vetëm për stilet arkitekturore dhe datat e ndërtimeve.
- Informacionet e këtij udhërrëfyesi i ngjajnë një labirinti, që hap shumë dyer të tjera.

Çelësi për të mbajtur gjallë kureshtjen dhe habinë?

Çelësi është gjithmonë i njëjtë: Aftësia për të intriguar, stimuluar dhe tërhequr vëmendjen e fëmijëve, mes mitit dhe legendës, pa humbur lojën dhe habinë.

Krijojmë kujtime;

Ndërveprojmë me informacione;

Rrëfejmë vendet kryesore për të parë dhe çfarë të bëjmë;

Tregojmë vende historike, lagje për t'u eksploruar, muze historish, udhëtime ditore, harta, kënde lojërash dhe ushqime për t'u provuar.

Por ky udhërrëfyes është edhe një libër aktivitetesth.

- Me lojëra dhe enigma;
- Me kërkime fjalësh, labirinte shprehjesh;
- Me ditarin rreth udhëtimit;
- Me vizatimet e kujtimeve;

Fëmijët në diasporë do të ndiejnë aromën, ngjyrat, **qytetet e Shqipërisë dhe Kosovës. Do të kultivohet ndjenja e krenarisë për identitetin kombëtar shqiptar në diasporë, duke i njohur fëmijët dhe të rriturit me pasurinë tonë trashëgimore.**

5. Si realizohet rrëfimi?

Udhërrëfyesi na tregon imazhet plot dritë, ngjyra dhe gëzim të piktorit Bertrand Shijaku, piktor, regjisor i filmit të animuar dhe një nga emrat me kontribut të vyer kombëtar e ndërkombëtar në fushën e animacionit.

Filli lidhës midis tekstit dhe imazhit shihet nga sytë e një fëmije kurioz:

Me linja dhe ngjyra shumë të thjeshta;

Zgjidhen raportet qytet/objekt/ njeri;

Objektet kanë dy sy, një hundë dhe një gojë, sikur e treguar nga një fëmijë;

Guri, Lumi, Dritarja, Biçikleta etj. janë të stilizuara;

Ia vlen që një fëmijë të mësojë duke qarë atë që mund të mësojë duke qeshur?

Xhani Rodari

6. Përse rrëfejmë qytetet?

Fëmijët e këtij udhërrëfyesi jetojnë në qytetet, shtetet, kontinentet ku ata kanë lindur. Me gjuhë e me kultura të ndryshme nga Shqipëria. Shtëpia na mbledh me familjen, të dashurit, na afron me njerëzit.

Ideja jonë e të gjithë stafit realizues të projektit është dhe mbetet krijimi i shtëpisë Tjetër.

Një tokë e madhe e dashur, që quhet Shqipëri, e cila i pret krahëhapur në katër stinët e vitit.

Rrëfejmë qytetet për të udhëtuar në shtëpinë e prindërve, gjyshërve dhe stërgjyshërve.

Ky projekt, i cili mbetet realizimi i parë në këtë fushë, në këto përmasa unike, një udhërrëfyes historik, gjeografik, kulturor, gjuhësor, gastronomik, etnografik, arkitekturor, me gojëdhëna, legjenda dhe rrëfenja për të shkuarën, të sotmen dhe të ardhmen.

7. Falë këtij udhërrëfyesi, ata ndihen si në Shtëpi. Sepse ajo që nuk gabon gjatë udhëtimit dhe përfundimit të tij është dashuria. Ajo është e pranishme edhe në nisje edhe në kthim. Vendlindja nuk Zgjidhet ajo Ndodhet. Duhet nisur udha që të lind tregimi.

Ky udhërrëfyes u hartua dhe po zbatohet në një bashkëpunim të ngushtë me stafin profesional të QBD-së dhe në konsulencën shkencore nga antropologu, studiuesi dhe pedagogu, dr. Rigels Halili. Me referime të studiuesve të arkitekturës si Piro Thomo, Emin Riza, Ali Muka, apo Hamdi Bushati për studimin “Shkodra dhe Motet”, kronikanit turk Evlija Çelebi, udhëtares së jashtëzakonshme, antropologes dhe studiuses, Edith Durham,

që gjeti Evropën e harruar në Shqipëri, apo jam ndalur në studimet e prof. Zija Shkodrës dhe Rexhep Dizdarit për qytetin e Shkodrës, si dhe disa rrëfime nga aktori Bekim Fehmiu për qytetin e Prizrenit etj. Një vend të rëndësishëm në mbledhjen e informacionit kanë zënë edhe vetë rrëfimet nga njerëzit që e njohin qytetin, kanë jetuar, ose kanë dëgjuar të thëna e të pathëna për to.

**MIRADIJE BERISHAJ
EVA PALOKA**

**ORË MËSIMORE ME NXËNËS
NGA VENDE DHE SISTEME
ARSIMORE TË NDRYSHME**

ORGANIZIMI I NJË ORE MËSIMORE ME NXËNËS QË VIJNË NGA VENDE DHE SISTEME TË NDRYSHME ARSIMORE NË DIASPORË

*Unë kurrë nuk i mësoj nxënësit e mi.
Unë vetëm përpiqem të siguroj kushtet në të cilat
ata mund të mësojnë.*

Ajnshtajni

*Shenja më e madhe e suksesit për një mësues është kur thuhet:
Nxënësit po punojnë sikur unë të mos ekzistoj.*

Maria Montessori

Me këto dy shprehje do deshëm të nisim e të tregojmë përvojën tonë të mrekullueshme, si kolege, në një orë të përbashkët mësimi mbajtur në Vjenë me nxënësit shqiptarë të lindur e të rritur në Austri dhe Greqi, pra nxënës që vijnë nga vende dhe sisteme të ndryshme arsimore. Ora e mësimit kishte për temë figurën e Skënderbeut. Grupi ynë i përbashkët përbëhej prej rreth 50 nxënës nga moshë 7-15 vjeç, që ishin kryesisht në klasat 1, 2, 3, 4 fillore, pra sipas asaj që kuptohet kemi të bëjmë me nxënës të moshave dhe niveleve të ndryshme që përfshihen në klasa heterogjene. Mësimdhënia në këto klasa është përshtatja sipas gjendjes, nivelit, aftësive, gatishmërive dhe mënyrave të të

mësuarit të nxënësit duke filluar nga parapërgatitja, planifikimi dhe realizimi përmes metodave dhe teknikave mësimore e deri tek bashkëpunimi me grupet e manovrueshme brenda orës së mësimi, por edhe jashtë saj (vizita në muze). Kjo orë mësimi synoi t'u përgjigjet nevojave, dëshirave, aftësive dhe shkathtësive të të gjithë nxënësve sipas niveleve të tyre, klasa 1, 2, 3, 4. Procesi i të nxënit tek fëmijët u krye në mënyra dhe rregulla të ndryshme, kjo solli që mësimdhënia e diferencuar të lidhet ngushtë me të mësuarin bashkëpunues. Gjithashtu si mësimdhënëse ne udhëhoqëm dhe mbështetëm të gjithë nxënësit, duke i nxitur, respektuar dhe motivuar, por dhe duke pranuar ndryshimet mes tyre. Dëgjimi me vëmendje dhe ndihma e dhënë gjatë detyrave praktike i dha përparësi pavarësisë së tyre, por dhe arritjes me sukses të çdo objektivi të vënë që në fillim të orës. Zotërimi nga ana e mësueseve, i një game të gjerë kompetencash didaktike dhe profesionale, siguruan një proces mësimor efektiv dhe të strukturuar duke përmbushur në këtë mënyrë edhe nevojat individuale të nxënësve. Siç u përmend, nxënësit janë të klasave 1, 2, 3, 4. Për të gjitha klasat u zgjodh e njëjta temë e përbashkët: figura e Heroit Kombëtar. Për nevojat e kësaj ore, për nxënësit e klasës së 1-rë u sajua një temë e re me një tekst të ri, shkronja S s. Përbri shkronjës, një foto e Gjergj Kastriotit. Teksti i krijuar kishte si personazh dialogu vetë nxënësin. U vu re një entuziazëm kur ata lexonin emrat e tyre, por dhe të mësueses së tyre (në këtë rast të Miradijes). Për klasën e 2-të u zgjodh tema: Guri i Skënderbeut. Klasa e 3-të kishte temën: Porosia e fundit e Skënderbeut dhe për klasën e 4-të tema: Të njohim dhe të flasim për figurën e Skënderbeut. U përdorën burime dhe materiale didaktike si: postera, tekste shkollore, piktura, pazëll, foto, informacione për Skënderbeun. Metodologjia dhe veprimtaritë e nxënësve: Stuhi mendimi, punë në grup, krijim, punë individuale, lexim, dramatizim në role, pesëvargësh etj. Fjalët kyçe: Skënderbe, trim, Perandori Osmane, Krujë, flamur, porosi, kryetrim, shpatë e fortë etj. Objektivi i kësaj ore: Nxënësi duhet jo vetëm të njihet

me figurën e Skënderbeut, por dhe të flasë për të, të përshkruajë fizikun e tij, të lexojë rrjedhshëm e me kuptim, të krijojë dhe të futet në diskutim, duke iu përgjigjur pyetjeve jo vetëm të tekstit, por edhe pyetjeve të reja që do dalin gjatë orës. Lidhja me fushat e tjera: Gjuhët dhe komunikimi, arti, historia, gjeografia etj.

Kompetencat kryesore që u përfshinë në orën e përbashkët ishin:

- 1- kompetenca profesionale;
- 2- kompetenca metodologjike dhe ajo didaktike;
- 3- kompetenca për përfshirje dhe diversitet;
- 4- kompetenca sociale dhe ndërpersonale;
- 5- kompetenca diagnostikuese dhe ajo bashkëpunuese;
- 6- kompetenca e vlerësimit.

1-2 - janë njohuritë dhe shkathtësitë që zotëron mësuesi gjatë orës së mësimit. Ai e organizon orën në mënyrë shkencore duke përdorur metodologji dhe didaktikë bashkëkohore dhe i vendos vetes standarde të larta pune. Mësuesi e sheh nxënësin si partner, e respekton, dhe i jep hapësirë të plotë ndërveprimi. Nxënësi motivohet dhe bëhet i sigurt në mendime e shprehje. 3- diversiteti dhe përfshirja i referohen praktikave që synojnë krijimin e një atmosfere ku të gjithë nxënësit, pavarësisht nga vijnë, pavarësisht moshës ndihen të barabartë dhe të vlerësuar, duke iu dhënë mundësinë të aktivizohen të gjithë. Përfshirja që u bëhet i bën më të përkushtuar, me përgjegjës, më të qetë, më krijues. 4- kompetenca sociale është sjellja e fëmijës në ndërveprim me fëmijë të tjerë, faktor kryesor në arritjen e kësaj kompetence është aftësia e nxënësve për të komunikuar, pavarësia, shëndeti i mirë mendor, mjedisi i duhur (klasa) të cilat ndikojnë dhe ndihmojnë që nxënësi të zhvillojë aftësi të forta gjuhësore, besim për të arritur suksesin. 5- aftësia e mësuesit për të identifikuar dhe vlerësuar nevojat dhe mundësitë individuale të nxënësit për të përmirësuar procesin e të mësuarit dhe për të arritur potencialin e tij maksimal përfshihen në kompetencat diagnostikuese ndërsa ato bashkëpunuese i shohim mes

kolegësh, nxënësish, me prindër, me specialistë. Çdo kompetencë të shfaqur e konkretizojmë me foto nga procesi mësimor, ora e mbajtur në Vjenë. 6- vlerësimi i fotove të pazëllit të plotësuar nga nxënësit e Greqisë dhe ata të Vjenës, shprehjet e shkruara në libër për nxënës të ndryshëm, motivimi me shprehje që bën mësuesi për çdo arritje të nxënësit, si: Të lumtë! Shumë mirë! Je i mrekullueshëm! Ke për t'u bërë një piktor i mirë! Vazhdo kështu! Sot më kënaqe! etj. Procesi i të nxënës dhe arritja e të gjitha objektivave të vëna në orën e përbashkët u përmbush dhe me vizitën në Muzeun Botëror të Armëve në Vjenë ku si krenari kombëtare atje ndriçojnë shpata dhe përkrenarja e Skënderbeut. Ky muze shërbeu dhe si mjedis didaktik që nxiti dijen kurrikulare. Sipas specialistëve procesi i të nxënës stimulohet përmes vizitave të qëllimta muzeale, të planifikuara dhe të parapërgatitura që më parë nga mësuesit. Vizita në muze përcolli tek nxënësit një fuqi potenciale informuese, edukuese, nxitëse dhe njëkohësisht estetike. Gjithçka që u mësua një orë më parë, u kurorëzua me këtë vizitë. Mësimi tradicional brenda mjedisit të një klase u gërshetua me atë çka dhuron mjedisi i një muzeu. Bota është një libër. Ata të cilët nuk udhëtojnë lexojnë vetëm një faqe. Ky udhëtim, dhe këtu nuk flitet për itinerarin Selanik–Vjenë, por për krejt udhëtimin didaktik–mësimor, vërtetoi se nxënësit ato ditë ishin të lumtur, dhe më kreativë sepse ndërrimi i vendbanimit dhe njohja e kulturave të reja ndikuan thjesht e natyrshëm në shikimin e gjërave nga një perspektivë tjetër, shtuan dëshirën të ritakohen, krijuan miqësi të reja.

ORNELA RADOVICKA

MËSIMI I ARBËRISHTES

**MËSIMI I ARBËRISHTES NË NGULIMET
ARBËRESHE NË SHTETIN ITALIAN
*Binjakëzimi me një shkollë në diasporë***

Arbëreshët janë vëllezër me shqiptarët, por ata janë edhe pjesë e një kulture “ndryshe” nga ajo e botës shqiptare.

Kush janë arbëreshët, dhe ku qëndron ndryshimi mes shqiptarëve të sotëm?

Arbëreshë të Italisë janë emigrantë politikë dhe ekonomikë shqipfolës, ardhur nga gadishulli shqipfolës nga fillimet e shekullit XIV – XV e deri me emigrimin e fundit të Vila Badessa 1743. Ruajnë një gjuhë arkaike të lashtë, jetojnë 600 vjet larg prej territorit nga të cilët u larguan dhe si të tillë ata jo që nuk “janë ngrirë” në shekullin XIV, por edhe kanë “evoluar” në gjuhë dhe kulturë.

Në Itali janë gjithsej 52 ngulime arbëreshe përqendruar në shtatë rajone të Italisë, që janë: Kalabria, me numrin më të madh të tyre, Basilicata, Puglia, Camapagna, Molise, Abruzzo, dhe Sicilia.

Arbëreshët janë të një besimi ndryshe nga besimi që karakterizon shqiptarët e sotëm. Ata kanë kishën e tyre arbëreshe me kulturën bizantine, sipas ritit të Kostandinopojës,

përmbledhur në dy diogjeza të mëdha; Ungra dhe Hora e arbëreshëve. Nga pikëpamja juridike Arbëreshët e ritit Bizantin janë nën juridiksionin e Papës së Romës dhe pikërisht për këtë veçori ata janë edhe një popull unik në rruzull.

Arbëreshët kanë një kulturë 600-vjeçare në territorin italian. Ky popull i mençur, i butë por edhe i fortë i ka dhënë një kontribut të pashlyer shtetit italian si: në bashkimin e tij, në formimin e shtetit dhe deri në krijimin e kushtetutës. Shumë arbëreshë u përfshinë në këto ngjarje historike duke dhënë një kontribut të shkëlqyer.

Arbëreshët në kulturën e tyre ruajnë simbolet e identiteti si: shqiponjën dykrenare, kostumin e grave,(ndërsa burrat nuk kanë trashëguar kostumin e tyre), ritin, folklorin, gjuhën, ku mund të gjejmë shumë fjalë në arbërisht të cilat nuk janë as fjalë që përdorim në shqipen standarde, por nuk janë as huazime rajonale, as italianizma, pikërisht për këtë të fundit ata përbëjnë edhe një pasuri për fjalorin arbërisht.

Arbëreshët tutelohen (mbrohen) nga shteti italian nëpërmjet një ligji që quhet 488\99, një ligj që jep mundësinë të mësohet gjuha arbëreshe, por të studiohet në formën fakoltative dhe jo të detyrueshme.

Kjo gjë e ka penalizuar studimin e gjuhës arbërore në shkolla.

- **A kanë arbëreshët një gjuhë të përbashkët. A janë gati arbëreshët për të mësuar gjuhën në bankat e shkollës?**

Arbëreshët konsiderojnë gjuhën e tyre, “arbërishten”, e cila nuk është gjuha shqipe standard.

Kë quajnë arbëreshët “arbërishte”?

Arbërishte quajnë komunikimin e tyre, të folmen lokale, afërsisht të 52 ngulime të përcjellë gojariht nga prindi tek fëmija

për rreth 600 vjet. Arbërishtja e tyre, ndryshon disi nga një krahinë në tjetrën, por që në biseda të thjeshta arbëreshët mund të merren vesh mirë me njeri tjetrin.

Midis akademikëve dhe popullit arbëresh ka pasur gjithmonë kontraste, për sa i përket konceptit të formulimit të arbërishtes si “Dialekt” apo konsideruar si një “Gjuhë” në kuptimin e plotë të fjalës.

Përplasje kanë pasur edhe për sa i përket unifikimit të saj.

Midis botës akademike dhe asaj arbëreshe qëndrojnë këto **mospërputhje, paradokse dhe kontradikta** mes asaj që duan arbëreshet dhe atë që ofrojnë institucionet akademike.

- 1- Katedra e gjuhës dhe kulturës arbëreshe në Itali mbështet botën arbëreshe, por nuk është e qartë pozicioni i saj me **arbërishten**, sepse shpesh vjen e konsideruar variant ose ndryshe dialekt i gjuhës shqipe, ndërsa populli arbëresh e konsideron arbërishten e tij **gjuhë** në plot kuptimin e saj.

Kjo situatë midis botës akademike dhe arbëreshëve paraqet shpesh herë kontraste dhe paradoks.

- 2- Ligji 482\99 tutelon arbëreshët, me **termin arbëresh** të shtatë krahinat të karakterit historik me gjuhën minoritare “arbëreshe”, ndërsa katedrat e gjuhës dhe kulturës arbëreshe në Kalabri, Sicili, Napoli e gjetkë flasin ende me **termin “gjuhë shqipe”**, duke konsideruar faktin se termi “gjuha shqipe” nuk është e mbrojtur nga ky ligj. Pra **shteti të tutelon, (të mbron)** e të njeh fonde vetëm nëpërmjet ligjin 482\99, nëse ti do t’iu mësosh fëmijëve “arbërishten” dhe jo gjuhën e sotme shqipe standard!
- 3- Akademikët shpesh kanë hedhur idenë për krijimin e një gjuhë të përbashkët të shqipes së shqiptarëve të Shqipërisë, Kosovës dhe trevave të saj. Disa nga akademikët kanë

shkuar edhe më tej, kanë hedhur idenë e një gjuhe Pan – shqiptare. Të gjitha këto tentativa jo vetëm falimentuan, por gjetën një kundërshtim të fortë midis arbëreshëve dhe akademikëve që ende nuk është zgjidhur.

Për arbëreshët, gjuha e sotme standarde shqipe nuk i përket botës arbëreshe dhe se ata kërkojnë të folmen e tyre, si dhe krijimin e një gjuhe të unifikuar një “Koine” Nazionale të botës arbëreshe në shtetin italian. Me sa duket edhe bota akademike kohët e fundit po shkon drejt kësaj linje.

- 4- Katedrat në Kalabri, apo në Napoli, për vite me radhë janë marrë më tepër me studime e doktoratura nga studentë shqiptarë, pedagogë për kërkime shkencore, e nga këto katedra kanë dalë mësues ku mësohej **gjuha shqipe**, por që ligji 482\99 kërkon mësues që të njohin **gjuhën arbërishte**. Kështu, **nuk gjenden më katedra të mirëfillta për mësimin e gjuhës arbërishte ku të “fabrikohen” mësues për gjuhën dhe kulturën arbëreshe.**

Çfarë ofrohet sot për sot **për** mësimin e arbërishtes?

Le të prekim disi Kalabrinë, meqenëse popullsia më e madhe është e përqendruar atje.

Sot për sot për mësimin e gjuhës arbëreshe në Kalabri janë në qarkullim dy tekste “Alfabetizzazione” në dy volume publikuar në vitin 2000, si edhe teksti “Arbërisht? Përse jo?” **Kurs i shkurtër në gjuhën shqipe (?)**, botuar në 2022-2023. Të dyja tekstet deri diku kanë pasur mbështetjen e katedrave. Dy volumet “Alfabetizzazione” u realizuan nga shefi i katedrës së gjuhës dhe letërsisë në Napoli profesor Italo Fortino, ndërsa “Arbërisht? Përse jo?” është mbështetur nga Universiteti i Kozensës me drejtuesin e katedrës së gjuhës dhe kulturës arbëreshe.

Mësimi i gjuhës sot tek arbëreshët has një vështirësi shumë të madhe duke pasur parasysh:

- 1- Ligji iu ofron arbëreshëve mësimin e gjuhës arbëreshe (edhe pse në formë jo të detyrueshme), por nga ana e akademikëve akoma nuk është sanksionuar se cila formë e arbërishtes do të studiohet në shkolla. Ashtu si përmenda më sipër nuk është arritur njehsimi i arbërishtes(!) Vetëm në Kalabri janë afërsisht mbi 30 të folme lokale \ dialekte?
- 2- Rai në Itali nëpërmjet organit të saj “Gazzetës ufficiale” në muajin maj dha mundësinë e përdorimit të arbërishtes në gazetari si edhe në radiofoni.

Lind pyetja: se në cilën arbërishte do të flitet, dhe cilën formë do të përdorë për si “sottotioli” e në përkthim të emisioneve? Nuk mund të vendosen nëntitujt në arbërishten lokale sepse nuk është e mundur të realizohen 52 të folme duke konsideruar që janë 52 ngulime? Pra mungon gjuha e unifikuar.

- 3- Si mund të mësohet në kurrikulat shkollore arbërishtja (kujdes, thamë se arbërishtja nuk është gjuha shqipe standarde), kur akademikët me katedrat e tyre nuk kanë realizuar produktet gjuhësore si fonetikë, morfologji, sintaksë etj.

Kanë kaluar mbi tre dekada dhe gjuha arbëreshe është lakuar dhe stërlakuar, është abuzuar mbi të, është mistifikuar ndaj saj, kanë përfituar shumë në emrin e saj, kjo është e turpshme, por është akoma më e turpshme që po kalon koha, dhe arbërishtja është në tehun e thikës së asimilimit, ku asgjë nuk po bëhet nga institucionet, nga politikat shkollore, si edhe akademike për unifikimin e saj.

A ekziston ndonjë mundësi apo ndonjë model që arbëreshët duhet të ndjekin për unifikimin e gjuhës?

- Ekziston një model. Një unifikim i gjuhës ekziston, dhe flasim për unifikimin e gjuhës që bëri kisha bizantine në 1968 për përkthimin e liturgjisë nga greqishtja e Kostandinopojës në gjuhën arbëreshe. Këtë vepër Koliqi e quajti një akt sa të vështirë aq edhe madhështor, por që funksionoi shumë mirë dhe funksionon ende sot.

Me ligjin që na ofrohet, me autonominë që gëzojnë shkollat, dhe me kushtet që kemi, çfarë mund të bëjmë sot për sot për gjuhën?

Nëse një ligj fakoltativ ekziston, autonominë e shkollës e kemi, na duhet një tekst i mirë.

Siç thamë edhe më sipër kemi në dispozicion **dy volume në arbërisht**, ku në një farë forme është trajtuar një gjuhë e unifikuar, sepse janë përpiluar nga Katedra e gjuhës Shqipe në Napoli dhe njerëz kompetent të arbërishtes.

Bota arbëreshe ka një mori studimesh. Janë individë, shoqata të ndryshme që nuk pushojnë së reshturi kërkimet mbi kulturën e tyre. Problemi është se shprehen vetëm në italisht.

Shumë pak poetë dhe shkrimtarë shkruajnë në arbërisht.

Ajo që i mungon sot botës arbëreshe është gjuha e shkruar dhe kontingjenti i mësuesve.

Kemi shumë pak instrumente që ofrohen sot për sot, por diçka me to mund të bëhet për mësimin e gjuhës arbëreshe në shkollë, me qëllim që arbërishtja mos të humbasë.

Dy volume të Alfabetizzazioni të cilat funksionojnë si një gjuhë e unifikuar, edhe pse me disa mangësi, mund të realizojnë si hap të parë fillimin e mësimin të gjuhës arbëreshe, dalëngadalë të përmirësohen, por problemi është që të fillohet. Vitet shkojnë dhe nuk rikuperojmë.

Dua të shtoj disa rreshta tek Dy volumet “Alfabetizzazioni”, për eksperiencën vetjake.

Jam pjesëtare e Qendrës mbi kërkimet për gjuhën dhe kulturën arbëreshe, themeluar nga At Bellusci që nga viti 1991.

Ishte viti 1994 kur në Kozencë mbledheshin në këtë Qendër shqiptarë e arbëreshë ku i ndihmonim për mësimin e gjuhës nëpërmjet kurseve, por ndihmoheshin edhe arbëreshë për diplomat universitare mbi kulturën arbëreshe, falë edhe një biblioteke të pasur, themeluar po nga At Bellusci.

Ishte viti 2001 kur përdorëm për herë të parë dy Volumet e Alfabetizzationit. Si fillim pikën e hapëm në Kozencë pastaj në Frasnitë, pranë Bibliotekës “A. Bellusci”.

Kishim krijuar dy grupe fëmijësh.

Njëri grup me fëmijë arbëreshë dhe tjetri me fëmijët e diasporës nga Shqipëria.

Ishin në dispozicion dy abetare të përdoruara nga Shqipëria për gjuhën shqipe.

Kursi ishte dy herë në javë.

Gjatë këtyre viteve shumë fëmijë emigrantë dhe Arbëreshë nisën të shkruanin dhe të lexonin shqip, si edhe të kuptonin njëri tjetrin. Vumë re se bota shqiptare dhe ajo arbëreshe ndihmoheshin shumë me njëra tjetrën, në shkëmbimin e gjuhës. Ishte pikërisht kjo eksperiencë që më shtyu në një projekt të tillë midis fëmijëve arbëreshë dhe të diasporës.

Përse vij në këtë seminar?

Kisha tentuar të bëja një binjakëzim me shkollat e Shqipërisë me një klasë arbëreshe, por nuk u realizua.

Këtë vit nga LShKM, Lidhja e Shkrimtarëve, Krijuesve dhe Poetëve në Mërgatë vijnë dhe kryejnë orën letrare tek Arbëreshët. Ishte një manifestim i shkëlqyer. Arbëreshët recitonin poezitë e tyre arbërisht, ndërsa emigrantët nëpër diasporë në gjuhën shqipe. Aty vura re një shkëmbim vëllazëror, por edhe me dëshirën për të bashkëvepruar për gjuhën, fjalët poetike. Midis

tyre vura re që ishte një alkimi e ngrohtë, ishte dëshira për t'u shprehur në gjuhën e tyre.

Kjo më bëri që të merrnim iniciativën së bashku për binjakëzimin e shkollave në diasporë me arbëreshët e Italisë.

Në këtë seminar vij me një plan konkret.

Piano di cooperazione con la “scuola arbëreshe” – Lungro

Prof.ing. Gianfranco Maletta

(dirigente ist. Arbëreshe Lungro)

Dhe dirigjentit të një shkolle në Zvicër mësuesit Vaxhid Seidiu.

Tematika: Pasurimi i leksikut në gjuhën shqipe. Atje ku nuk arrihet me arbërishten të zëvendësohet me gjuhën shqipe, dhe atje ku arbëreshët kanë arritur të ruajnë fjalë që në gjuhën shqipe nuk arrihet, të mbliidhen dhe në fund fëmijët të krijojnë një fjalor arbërisht shqip.

Në vija të përgjithshme në Italisht e Shqip plani i këtij kooperimi\ bashkëpunimi

Incontro dei docenti con i genitori arbëresh in Italia per inizio attività.

- mësuesit takim me prindërit arbëreshë në Itali për të filluar aktivitetin.
Incontro dei docenti con i genitori shqiptarë in svizzera per inizio attività.
- takimi i mësuesve me prindërit shqiptar në Zvicër për fillimin e aktivitetit.

Situata në Kalabri

- alunni coinvolti a Lungro\Kalabri: Nxënësit e përfshirë në Ungra Kalabri.

In questa prima fase iniziare con la scuola primaria di Lungro perché oltre il 60% degli alunni parla l'arbereshe.

Classe 2 (età alunni di 7 anni)	n° 13 parlano arbereshe: n°9 (69%)
Klasa 2 (nxënës mosha 7 vjeç)	n° 13 flasin arbërisht: n°9 (69%)
Classe 3 (età alunni di 8 anni)	n° 7 parlano arbereshe : n°5 (71%)
Klasa 3 (nxënësit 8 vjeç)	n° 7 flasin arbërisht: n°5 (71%)
Classe 4 (età alunni di 9 anni)	n° 16 parlano arbereshe : n°11 (69%)
Klasa 4 (nxënësit mosha 9 vjeç)	n° 16 flasin arbërisht: n°11 (69%)

Elenco dei maestri arbëresh (lista e mësuesve arbëreshë)

In questa prima fase iniziare con la scuola primaria di lungro perché tutti i docenti parlano l'arbereshe.

Në këtë fazë të parë fillojmë me shkollën fillore ungra sepse të gjithë mësuesit flasin arbërisht.

Docenti (arbereshe) che sanno parlare la lingua arbereshe-mësuesit (arbëreshë) që mund të flasin gjuhën arbëreshe

Classe 2 docenti : n° 3 maestre	; klasa 2 : n° 3 mësuesit
Classe 3 docenti : n° 3 maestre	; klasa 3 : n. 3 mësuesit
Classe 4 docenti : n° 3 maestre	; klasa 4 : n. 3 mësuesit

Organizzazione di corsi di lingua shqip-arb`risht per insegnanti-organizimi i kurseve të gjuhës shqip-arbërisht për mësues

- Formazione degli insegnanti – (trajnimi i mësuesve)

Classe 2 docenti : n° 3 maestre	; klasa 2 : n° 3 mësuesit
Classe 3 docenti : n° 3 maestre	; klasa 3 : n. 3 mësuesit
Classe 4 docenti : n° 3 maestre	; klasa 4 : n. 3 mësuesit

Faza Preliminare \ paraprake

Dopo la formazione dei docenti è utile impostare le prime lezioni per verificare l'interesse dei bambini italiani e svizzeri per rimodulare la programmazione finale curriculare da ottobre 2024 a maggio 2025.

N° 2 incontri mensili delle classi con : google meet o skype.

Takimi mujor ndërmjet klasave arbëreshe dhe diasporës.

Tematika: Të pasurojmë leksikun. Me fjalët e mësuara të zhvillojnë çdo muaj 1 orë të përbashkët artistike. Poezi, rrëfime, pjesë teatrale, etj.

Fjalët që kanë grumbulluar t'i regjistrojnë dhe në fund të vitit të krijojnë një fjalor arbërisht-shqip.

Gemellaggio:

• binjakëzimi:

Mese di aprile-maggio 2025 per 7 giorni alunni arbereshe ospitano a casa alunni shqiptar.

Mese di aprile-maggio 2025 per 7 giorni docenti arbereshe ospitano a casa docenti shqiptar.

Muaji prill-maj 2025 për 4-7 ditë mësuesit arbëreshë presin mësuesit shqip në shtëpi.

Muajin prill-maj 2025 për 4-7 ditë nxënësi arbëreshë presin nxënësit shqiptarë në shtëpi.

Mese di novembre 2025 per 7 giorni alunni shqiptar ospitano a casa in Svizzera alunni arbereshe.

Mese di novembre-dicembre 2025 per 4-6 giorni docenti shqiptar ospitano a casa in Svizzera docenti arbereshe.

Në muajin nëntor-dhjetor 2025 për 4-6 ditë nxënësit shqiptarë presin nxënësit arbëreshë në shtëpi, në Zvicër.

Në muajin nëntor-dhjetor 2025 për 4-6 ditë mësuesit shqiptar presin mësuesit arbëreshë në Zvicër.

Materiale didattico

Scuola di Lungro fornisce agli studenti shqiptar due volumi del alfabetizzazione.

Arbërisht përse jo?

Vocabolario arbereshe-italiano di Emanuele Giordano (pdf)
fjalor arbëresh – italisht nga Emanuele Giordano (pdf).

Scuola della svizzera fornisce agli studenti arbereshe con materiale didattico.

Materiali didattici

Shkolla e ungrës furnizon me material nxënësit e shkollës në Zvicër me materialin didaktik që janë në dispozicion:

Alfabetizzazione.

Arbërisht përse jo?

Fjalori arbërisht shqip në pdf të Emanuele Giordano

Visita delegazione insegnanti scuola di lungro in svizzera ed incontro con alunni e docenti shqiptarë;

- vizitë e delegacionit të mësimdhënësve të shkollës Lungro në Zvicër dhe takim me studentët dhe mësuesit shqiptarë.

Java e Gjuhës dhe kulturës arbëreshe.

Visita delegazione insegnanti scuole svizzere a Lungro ed incontro con alunni e docenti italiani;

- vizitë e delegacionit të mësuesve të shkollave zviceriane, takim me studentë dhe mësues italianë; Shkëmbimi: **Java e gjuhës dhe kulturës arbëreshe.**

Corso formazione docenti italiani da parte di docenti esperti shqiptar (ospiti a Lungro, o via on line);

- kurs trajnimi për mësimdhënësit italiane nga mësues ekspert shqiptar (mysafirë në Lungro ose në rrjet);

Programi i përpiluar nga Qendra albanologjike mbi gjuhën dhe kulturën arbëreshe në Frascineto themeluar nga A. Bellusci.

Drejtoresha e Qendrës Ornella Radovicka ornelaradovicka3@gmail.com

Grupi përpilues në kërkimet dhe hartimin e këtij plani
ing. Tommaso Ferrari, anëtarë i Qendrës Albanologjike A.
Bellusci.

E-mail : tummasi@tiscali.it

Drejtor i Bibliotekës Avv Tommaso Bellusci.

Sekretar Emanuele Rosanova.

Mbështesin këtë Projekt

Qendra albanologjike mbi gjuhën dhe kulturën arbëreshe në
Frascineto themeluar nga A. Bellusci.

Biblioteca Internazionale “A. Bellusci”.

Fondacioni Demetrio Crucciti mbi ruajtjen dhe kulturën
arbëreshe.

Associazioni Vorea me Presidente Lucia Martino.

Istisuti Lungro me Presidentin Prof.ing. Gianfranco Maletta.

Z. Vaxhid Sejdiu Koordinator i gjuhës shqipe në Zvicër.

Siti Arbor Krijuar nga Giulio Cuzenca.

Lidhja e Shkrimtarëve dhe Krijuesve në Zvicër.

ANITA DURIÇI

NDËRTHURJA E MËSIMIT TË GJUHËS SHQIPE

NDËRTHURJA E MËSIMIT TË GJUHËS SHQIPE DHE KULTURËS KOMBËTARE ME ATË TË VENDIT PRITËS: SFIDAT, METODAT DHE RËNDËSIA PËR DIASPORËN

Transmetimi i gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë përbën një sfidë thelbësore për ruajtjen e identitetit kulturor të brezave të lindur jashtë vendit. Duke u nisur nga thënia: “Nëse do të mbjellësh për një vit, mbill misër e grurë. Nëse kërkon të mbjellësh përjetësisht, mbill arsim dhe kulturë”, bëhet e qartë që përpjekjet e investuara në edukimin kulturor janë një mbjellje e qëndrueshme për të ardhmen. Ky artikull shqyrton mënyrën se si mësimi i gjuhës shqipe dhe kulturës kombëtare mund të integrohet me sukses në sistemin arsimor dhe kuadrin kulturor të vendit pritës, duke marrë për shembull përvojën zvicerane dhe sfidat specifike me të cilat përballen mësuesit e diasporës.

Rëndësia e përshtatjes me sistemin arsimor të vendit pritës

Për një integrim të suksesshëm të mësimi të gjuhës shqipe në institucionet arsimore të vendeve pritëse, është e rëndësishme që mësuesit të kuptojnë funksionimin e sistemit arsimor lokal. Në Zvicër, për shembull, ku rreth 90% e fëmijëve me origjinë

shqiptare kanë lindur në diasporë, metodat pedagogjike dhe praktikat e mësimdhënies ndryshojnë dukshëm nga ato të Shqipërisë. Në këtë kontekst, përshtatja pedagogjike bëhet thelbësore që mësimi i shqipes të zhvillohet në mënyrë të qetë dhe të qasshme për nxënësit.

Sistemi zviceran vendos një rëndësi të veçantë në mësimin praktik, zgjidhjen e problemeve dhe vlerësimin e vazhdueshëm. Këto parime shpesh aplikohen përmes metodave interaktive, si: lojëra, debate dhe ushtrime në grup. Duke harmonizuar metodat e mësimdhënies shqiptare me ato zvicerane, mësuesit jo vetëm që mund të përmbushin pritshmëritë akademike të nxënësve, por gjithashtu bëjnë që mësimi të duket më natyral dhe i përshtatshëm për ta.

Për më tepër, fëmijët që zotërojnë gjuhën e tyre amtare zakonisht kanë një vlerësim më të lartë për veten dhe zhvillojnë një identitet kulturor të fortë, gjë që i ndihmon ata të integrohen në shoqërinë e vendit pritës. Si rrjedhojë, duke përfshirë metoda pedagogjike cilësore dhe burime të ndryshme edukative, mësuesit e diasporës mund t'i ndihmojnë fëmijët shqiptarë të ndihen të vlerësuar dhe të lidhur si me kulturën e tyre të origjinës, ashtu edhe me bashkësinë e re.

Teknikat pedagogjike dhe përdorimi i lojërave edukative

Motivimi dhe përfshirja e nxënësve janë elemente kyç për një mësim të suksesshëm. Për ta bërë mësimin e gjuhës shqipe më tërheqës, disa mësues kanë zbatuar lojëra edukative interaktive në klasat e tyre. Këto lojëra u mundësojnë fëmijëve të marrin pjesë në mënyrë aktive dhe të forcojnë mësimin përmes aktiviteteve argëtuese dhe të angazhuara. Disa nga lojërat që përdoren shpesh janë: “Rrethi i emrave”, “Karta e identitetit” dhe “Topi me emër”.

Rrethi i emrave – Kjo lojë i ndihmon nxënësit të mësojnë dhe të mbajnë mend emrat e shokëve të tyre të klasës, ndërsa zhvillojnë gjithashtu aftësitë e tyre përqendruese dhe të vëzhgimit. Në këtë lojë, nxënësit vendosen në rreth dhe çdo pjesëmarrës duhet jo vetëm të thotë emrin e tij, por edhe të kujtojë emrat e të tjerëve. Kjo i lejon ata të krijojnë lidhje me shokët e klasës dhe të familjarizohen me emrat dhe identitetet, duke forcuar kështu ndjenjën e tyre të përkatësisë në grup.

Karta e identitetit – Kjo lojë u mundëson nxënësve të prezantojnë veten duke plotësuar një kartë identiteti imagjinare me informacione të tilla, si: vendlindja, interesat dhe të dhëna të tjera personale. Mësuesi i përzier kartat dhe i lexon me zë të lartë, duke u dhënë nxënësve mundësinë të gjejnë identitetin e secilit. Kjo lojë forcon jo vetëm mësimin e gjuhës, por gjithashtu zhvillon aftësitë e tyre të dëgjimit dhe të deduktimit, duke e bërë mësimin e shqipes argëtues dhe të personalizuar.

Topi me emër – Në këtë lojë, mësuesi hedh një top tek një nxënës duke përmendur emrin e tij. Nxënësi duhet të kapë topin, ta kalojë te dikush tjetër dhe të thotë emrin e tij. Loja ndihmon në përvetësimin e emrave dhe kërkon gjithashtu përqendrim dhe shkathtësi. Po ashtu përmirëson aftësitë sociale të nxënësve duke i ndihmuar të memorizojnë fjalë dhe fraza në shqip.

Përfshirja e aktiviteteve të tilla në mësimdhënie është vendimtare, pasi ajo u ofron nxënësve një hapësirë ku lejohet gabimi, ku inkurajohet kureshtja dhe ku mësimi zhvillohet përmes praktikës dhe ndërveprimit.

Roli i gjuhës shqipe në forcimin e identitetit dhe vetëvlerësimit

Gjuha është një mjet thelbësor për formësimin e identitetit kulturor dhe luan një rol kyç në zhvillimin e një vetëvlerësimi të shëndetshëm të rinjtë e diasporës. Për fëmijët shqiptarë të lindur në Zvicër ose në vende të tjera, mësimi i gjuhës së tyre amtare është një mundësi e çmuar për t'u lidhur me rrënjët e tyre dhe për të kuptuar trashëgiminë e tyre. Duke zotëruar shqipen, ata fitojnë një identitet të dyfishtë që forcon ndjenjën e tyre të përkatësisë në dy kultura: atë të vendit të origjinës dhe atë të vendit të banimit.

Një mësim efektiv i gjuhës shqipe gjithashtu i ndihmon të rinjtë të komunikojnë me anëtarët e familjes që nuk zotërojnë frëngjishten ose gjermanishten, gjë që shpesh ndodh me gjyshërit e tyre apo anëtarë të tjerë të komunitetit shqiptar. Kjo aftësi për të lundruar mes dy kulturave pa ndjerë konflikt identiteti është thelbësore për një integrim të suksesshëm. Vetëvlerësimi dhe ndjenja e sigurisë kulturore që burojnë nga ky zotërim i gjuhës janë të rëndësishme jo vetëm për zhvillimin e tyre personal, por edhe për integrimin e tyre në shoqërinë e vendit pritës.

Sfidat me të cilat përballen mësuesit në diasporë

Mësuesit e gjuhës shqipe në diasporë përballen me disa sfida që e bëjnë punën e tyre të vështirë. Së pari, ata punojnë shpesh me klasa heterogjene ku niveli gjuhësor i nxënësve ndryshon ndjeshëm. Kjo e ndërlikon mësimdhënien, pasi është e vështirë të ofrohen mësimet që janë njëkohësisht stimuluese për më të avancuarit dhe të kapshme për fillestarët.

Gjithashtu, mësuesit e diasporës shpesh kanë një akses të kufizuar në burime arsimore të përshtatura, përveç librave “Gjuha shqipe dhe kultura shqiptare” të ofruara nga Qendra e Botimeve për Diasporën, që ka bërë një punë të shkëlqyer duke mos i lënë mësuesit dhe nxënësit pa material mësimor. Përgatitja e orëve të mësimit bëhet duke bërë edhe kërkime individuale për të pasuruar orën mësimore, pasi çdo mësues duhet të përshtatë leksionet e tij për të plotësuar nevojat specifike të klasës.

Së fundi, mësuesit shpesh duhet të përshtaten me kërkesat dhe normat e sistemit arsimor të vendit pritës, gjë që mund të përfshijë aspekte administrative, metodologji të vlerësimit dhe pritshmëri nga ana e prindërve dhe autoriteteve lokale. Kjo përshtatje kërkon një fleksibilitet të madh dhe një përkushtim të vazhdueshëm për të harmonizuar pritshmëritë e të dyja kulturave.

Integrimi i burimeve teknologjike dhe interaktivitetit në mësimdhënie

Për të kapërcyer disa nga sfidat me të cilat përballen, shumë mësues të gjuhës shqipe përdorin teknologjitë interaktive në klasat e tyre. Për shembull, platforma si *Kahoot* u lejon të krijojnë kuize dhe teste online që e bëjnë mësimin më interaktiv dhe më tërheqës për nxënësit. Kjo qasje është veçanërisht e vlerësuar nga të rinjtë, të cilët janë të mësuar me përdorimin e teknologjive në aktivitetet e tyre të përditshme.

Duke përfshirë kuize, lojëra edukative online dhe burime audiovizuale, mësuesit mund të kapin më mirë vëmendjen e nxënësve dhe ta bëjnë mësimin e shqipes më dinamik. Kjo metodë e mësimdhënies gjithashtu krijon një vazhdimësi mes metodave edukative të përdorura në shkollat lokale dhe atyre të kurseve të gjuhës shqipe, duke e bërë kështu tranzicionin më të lehtë për nxënësit.

Një rrugëtim i pasur me vështirësi, por frytdhënës

Ruajtja e gjuhës dhe kulturës shqiptare në diasporë, përmes një integrimi harmonik në sistemin arsimor të vendit pritës, është një punë e gjatë dhe e rëndësishme. Çdo mësues, çdo prind dhe çdo nxënës luan një rol në këtë transmetim, i cili do të formësojë brezat e ardhshëm. Megjithatë sfidat janë të shumta, përpjekjet e investuara për të përshtatur mësimin e shqipes me metodat dhe normat e vendit pritës do t'u ofrojnë të rinjve një edukim që i pasuron personalisht dhe i përgatit për t'u bërë qytetarë të botës, me një ndjenjë të fortë të identitetit kulturor.

VAXHID SEJDIU

**PËRDORIMI I TEKSTIT
TË PËRBASHKËT**

**PËRDORIMI I TEKSTIT TË PËRBASHKËT
“GJUHA SHQIPE DHE KULTURA SHQIPTARE”,
NIVELI I
(Përpyqje për një orë mësimore)**

Përpyqjet për realizimin e qëllimit për një klasë të suksesshme në mësimin plotësues në gjuhën shqipe dhe kulturën shqiptare në diasporë

Është fakt se si gjuha e vendit, ashtu edhe gjuha amtare nuk mund të mësohet brenda një periudhe të shkurtër kohore ose me kurse një apo dy herë me nga tre muaj apo gjashtë muaj. Po ashtu kurset dhe mësimi i rregullt i një lënde mësimore dallojnë në mes veti. Kështu, vijmë në përfundimin se pa një mësim të rregullt, nxënësit nuk arrijnë të mishërohen me shpirtin e gjuhës amtare ashtu sikurse me gjuhën e vendit.

Për këtë arsye, në Zvicër synojmë ngritjen e vetëdijes kombëtare te prindërit shqiptarë, që t'i dërgojnë fëmijët në mësimin plotësues në gjuhën shqipe në mënyrë të rregullt.

Parashtrohet pyetja: Çfarë kuptojmë me fjalën mësim plotësues në gjuhën shqipe?

Fëmijët në mërgatë mësojnë në mësimin e rregullt të gjitha lëndët, përveç gjuhës amtare. Dhe nëse këta fëmijë vijojnë mësimin e rregullt nga klasa e parë deri në klasën VIII apo IX, ata plotësojnë dituritë e tyre edhe në gjuhën amtare.

Ky duhet të jetë misioni i çdo mësuesi në diasporë, me qëllim që gjuha amtare të ketë “rrënjë të forta” në edukimin e brezit të ri.

Organizimi i mësimit të gjuhës dhe kulturës kombëtare

1. Regjistrimi i nxënësve dhe organizimi i klasës për zhvillimin e mësimit në gjuhën shqipe.
2. Krijimi i Këshillit prindëror, ndarja e detyrave.
3. Struktura e nxënësve (detyrë parësore e mësuesit).
4. Përpjekjet e mësuesit dhe të Këshillit prindëror për të regjistruar numrin e mjaftueshëm të nxënësve për ndarjen në grupe.
5. Detyrë mbi detyrat për mësuesin: organizimi i mësimit dhe organizimi i klasës. Thënë shkurt dhe qartë, të gjitha detyrat bien mbi “supet” e mësuesit.

Përgatitja për një orë mësimore

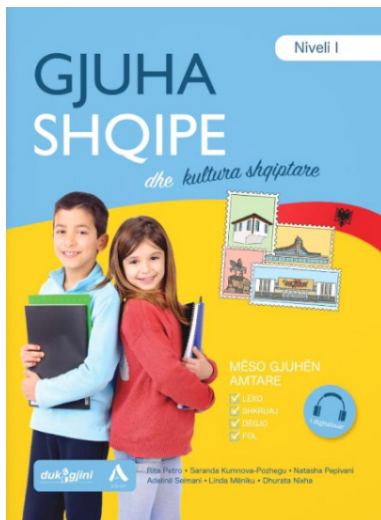
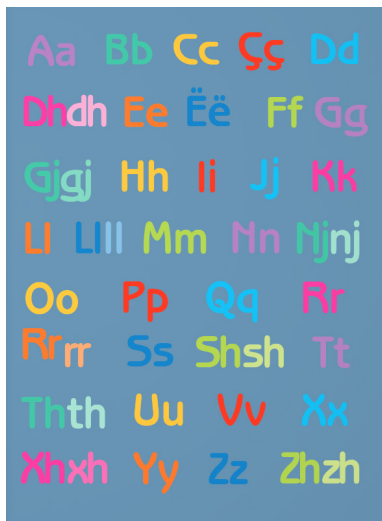
Objekti: Çfarë duhet të mësojnë nxënësit gjatë kësaj ore?

Përzgjedhja e materialeve didaktike: Cilat burime dhe materiale do të përdoren për të arritur objektivat?

Planifikimi i aktiviteteve mësimore: Çfarë do të bëjnë nxënësit për të mësuar materialin e ri (p.sh., ushtrime praktike, shpjegime, prezantime)?

Përgatitja e pyetjeve dhe detyrave: Detyrat e shtëpisë kanë një rëndësi të veçantë.

Vlerësimi i përparimit: Si do të vlerësohet përparimi i nxënësve gjatë dhe pas orës mësimore?

Përsëritje nga mësimi i javës së kaluar

SHKOLLA IME

Dëgjoni dhe lexoni

Kjo fletë shkolle ime. Unë jam në klasën e dytë. Vihet im dritë në klasë të qartë. Në klasën time jam njëmbëdhjetë nxënës dhe njëzetë mësues. Jam gjithashtu njëzetë mësues. Në shkollën tonë kemi bibliotekë, palestër dhe mënsë.

Përgjigje:

1. Me çfarë shkollës në shkollë?

☐ Me autobus
☐ me këmbë
☐ me biçikletë
☐ me motor
☐ me makinë ose përdorim
☐ me tami

2. Për sa kohë arin në shkollë?

3. Fol dhe t'i përshkollën tendë.

Një klasë e rregulluar

Më në fund të zija dhe në u futim në klasë. Klasa jonë është e madhe, me dritë dhe e sapotit. Sot mami e bashkë jani ende të zhveshura. Atë shumtë shpirti do t'i mbashim me parimet tona të bukura. Në mure do të vendosim tabula për të dëgjuar e flitjeve, për mësimin e njëditit një, si dhe vizatimet tona.

Në anën e djathtë të klasës ka një raft me disa libra. Librat i përdorim në orën e mësimin. Edhe ky raft do të mbashet me shumë libra të rinj.

(përsëritje)

Leximi dhe shprehja

Zgjidh përgjigjen e saktë.

1. Klasa është:

☐ e vogël ☐ e sapotit ☐ me dritë
☐ e madhe ☐ e sapotit ☐ pa dritë

2. Rafti ka:

☐ tri libra ☐ libra të rinj
☐ disa libra ☐ libra të përdorim

Përkrah me gojë dhe me shkrim klasën tënde.

GRAMATIKË

Një vajzë dhe një djalë

Një vajzë dhe një djalë po mendojnë për një shkolle. Sot fëmijët do të jijnë shfaqur për tarrin e shkolles. Në kor do të këndojnë shumë këngë. Shfaqjen do ta shikojnë disa mësues dhe shumë prindër.

Sa vajzë po mendojnë për një shkolle?
Sa djalë po mendojnë për një shkolle?
Sa fëmijë këndojnë në korin e shkolles?
Sa prindër do ta shikojnë shfaqjen?

Një vajzë.
Një djalë.
Shumë fëmijë.
Disa mësues dhe shumë prindër.

Emrat në numrin njëjës tregojnë një njeri, një kafshë, një send, një gjë.
Emrat në numrin shumës tregojnë disa ose shumë njerëz, shumë kafshë,
shumë sende, shumë gjëra.

Numri njëjës = NJË. Numri shumës = disa, shumë.

Ngjyros me të kuqe emrat në numrin njëjës dhe me të kaltër emrat në shumës.

shumë pemë

dy diem

një pemë

tri dhelpra

një dhelprë

një diule

Lidh me shigjetë emrin në numrin njëjës me emrin në numrin shumës.

një vajrë

një balonë

një autobus

një familje

një qytet

një robinë

disa qytete

shumë vajra

disa fëmijë

disa robinë

shumë balona

disa autobusë

ARTE

Pasi ta dëgjoni këngën, këndojni së bashku.

ZILJA TRING

Tring tring tring kjo zilja jon'
për në mësim ajo na fton.
Klasa ime feston sot,
është si pula me gjithë zogj'.

Eni robinë me notim,
na thirrjet shkolla gjith' gjëzim.
Na uron që dhe këtë her',
t'këm plot pesa në ditë'.

Shkruaj në tabelë emrat sipas numrit.

NJËJËS	SHUMËS
një fëmijë	disa fëmijë
një qytet	disa qytete
një pallto	disa karamelle disa peshq

Plotëso vendet boshë.

Të drejtat e mia

KAM TË DREJTË TË SHKOLLËS, SHKOLLËS, SHKOLLËS.

UNË KAM TË DREJTË PËR KËTË JETË

UNË

TË LUAR.

Ti dhe të gjithë familjet e bodës keni të drejtat tuaja. Këto të drejta janë shkruar në një libër që quhet **"Konventa e të Drejtave të Fëmijëve"**. Njera nga këto të drejta është ajo për të shuar në shkollë.

Shembull

Tema: Mësuesit dhe shokët

Qëllimi: Leximi i teksteve të thjeshta

- Ushtrime për përmirësimin e shkrimit – shkrime të teksteve të ngjashme.
- Përshkrimi i objekteve dhe i personazheve.

1. Hyrje (15 minuta)

- Përsëritje nga mësimi i javës së kaluar.
- Sa kanë arritur nxënësit ta përvetësojnë njësinë mësimore.

2. Leximi i tekstit (20 minuta)

- Leximi i përbashkët i tekstit – njësisë së re mësimore.
- Parimet themelore të gramatikës:
 - Emrat, gjinia e emrave, numri i emrave;
 - Foljet dhe kohët e tyre;
 - Përemrat dhe përdorimi i tyre.

3. Ushtrime shtesë (15 minuta)

- Ndërthurje me analizat e teksteve të ngjashme nga orët e kaluara.

4. Detyrë shtëpie (10 minuta)

- Pyetje dhe shpjegime rreth detyrave të shtëpisë.
- Udhëzime mbi mësimet e nxjerra nga teksti.

MËSUESIT DHE SHOKËT

Dëgjo dhe lexo

Blendi është shoku im i klasës. Aty, pëllëqen shumë njerëz. Ai, gjithashtu, viziton meqë bukur. Edhe pse i pëlqen të gridojë ndonjëherë, është shumë i dashur.

Përgjigju.

Fol dhe ti për shokun apo shoketën tënde.

Si duket?

a. Çfarë ngjyre i ka sytë? Po flokët?
b. Është i rrejtë, mesatar/a apo i rrejtë?

Si sjell?

a. A i pëlqen të shpesh? Po a?
b. A i pëlqen të shpesh? Po a?

Si sjell?

a. A i pëlqen të shpesh? Po a?
b. A i pëlqen të shpesh? Po a?

LEXIM

Piktura më e bukur

Në bobelat e mëdha mbi e ndihmojnë ditën, cicerinat e zogjeve në bukur e saj...

Ditari i hapur mbi tryezë, manshaget e para në qendër, piktura më e bukur në botë.

Përgjigju dhe plotëso.

1. Mësuja është e piktur apo e miratuar?
2. Ditari është i hapur apo i mbyllur?
3. Cilat sende janë në pikturën për mësimet?

☐ Lule të mëdha, ☐ manshaget,
☐ regjistrat, ☐ ditari.

Gjinia e emrit

Emrat janë në **gjininë mashkullore** dhe në **gjininë femërore**.

Vajza dhe djalli po kalonë mbi vijat e bardha. Në **grus** me karrocë familjesh është mbi trotuar. Në **burim** po kalon njerëz përballë tyre. **Shoku** dhe **shoqja** e tyre po zbrisin nga autobusi.

GRAMATIKË

GJINIA FEMËRORE
vajza
gruaja
shoqja

GJINIA MASHKULLORE
djalli
burri
shoku

Emrat ndahen sipas gjinisë:
-femërore: pula, motra, gjuhja.
-maskullore: gjeli, vëllai, shoku.

Mëso!
Emrat e **gjinisë femërore** mbarojnë me -i ose -ja.
Emrat e **gjinisë maskullore** mbarojnë me -i ose -u.

Edhe emrat që tregojnë sende ose vende janë në dy gjini. Po si dallohen ata?
Gjinia femërore: një mugë - mugë; një kova - kova; një lule - lula; një tablo - tabloja.
Gjinia maskullore: një trotuar - trotuari; një laps - laps; një gjel - gjeli;
një shurk - shurku; një oxhak - oxhaku.

○ Shkruaj në gjininë femërore dhe maskullore emërtimet e profesioneve.

EMRA TË GJINISË MASKULLORE	EMRA TË GJINISË FEMËRORE
mësuesi	mësojta
sportisti	sportistja
piloti	pilotja
	fermerja
	policija

Mëso më shumë

Mësonjtorja e Korçës ekrin dhollia e parë shqipe lakë në kohën e Rilindjes Kombëtare. Ajo u hap më 7 mars të vitit 1987 në qytetin e Korçës. Aty kanë mësuar në gjuhën amtare shumë familje shqiptare. Sot ndodhet në kështjellën e shpirtëzimit. Ato mund të shikojnë ta shohin shumë vizitorë. Edhe ti!

○ Nivëzo emrat e gjinisë femërore. Rretho emrat e gjinisë maskullore.

kopshët - kopshët	mugë - mugë	lule - lula
zog - zog	dëgjë - dëgje	pulë - pula
pelek - pelek	dell - dell	dritë - drita
cicërimi - cicërimi	lumi - lumi	qik - qiku

○ Ndaj sipas gjinisë emrat e nivëzuar.

Gara
Laputj dhe bregthja bëjnë një garë vrapimi. Mbi mbar në dorë flamurin. Lepuri e qerë janë ulur mbi bar. Bapi sapo ka mbarë. Mui urdhëron nipën e garës. Flamuri, ulet dhe gara filon. Rruga në fund ka një tabelë. Tabela tregon vendin ku mbaron gara. Zogu qëndron mbi tabelë.

Gjinia maskullore **Gjinia femërore**

TANI UNË MËND:
■ të përkushtuar shikojnë timet;
■ të përkushtuar mësuesit dhe shokët e shoqë e mia;
■ të shikojnë numrin dhe gjininë e emrit;
■ të flas për një pikurë;
■ të shikojnë një kështjellë NË SHQIPË.

ARTE

Kjo pikurë e Anastas Kostandinit tregon shkollën e parë shqipe në qytetin e Pogradecit.

"Illi bashkë me mësuesin/in për pikurën."
Vizito edhe ti shkollën tënde.

Shkolla e parë shqipe në Pogradec

STRUKTURA E NXËNËSVE

Strukturimi i nxënësve në grupe të përshtatshme

Njohuritë paraprake: Vlerësimi i njohurive dhe aftësive që nxënësit kanë para fillimit të orës.

Grupimi i nxënësve: Organizimi i nxënësve në grupe bazuar në aftësitë, interesat ose objektivat e mësimin.

Nevojat individuale: Identifikimi i nxënësve që kanë nevoja specifike dhe sigurimi i mbështetjes së nevojshme.

Motivimi dhe interesi: Zbulimi i interesave dhe i motivimeve të nxënësve për t'i angazhuar më mirë në mësim.

Ritmi i të mësuarit: Përcaktimi i ritmit të mësimin, që është i përshtatshëm për shumicën e nxënësve, dhe përshtatja për ata që kanë nevojë për më shumë ose për më pak kohë.

Këto elemente janë thelbësore për të siguruar që çdo orë mësimore të jetë efektive dhe të përmbushë nevojat e çdo nxënësi në klasë.

Përvetësimi i materialit të prezantuar gjatë orës mësimore varet nga disa faktorë kyç, që përfshijnë: përgatitjen e mësuesit, metodat e përdorura, angazhimin e nxënësve dhe mjedisin e klasës.

Ja disa aspekte të rëndësishme që ndikojnë në përvetësimin e materialit nga nxënësit:

Metodat e mësimdhënies: Mësuesi duhet të përdorë një shumëllojshmëri metodash mësimdhënieje, pyetje dhe përgjigje, punë në grupe, aktivitete praktike.

Angazhimi dhe pjesëmarrja e nxënësve: Nxënësit që janë të angazhuar dhe marrin pjesë aktive në orën mësimore kanë më shumë gjasa ta përvetësojnë materialin.

Përgatitja dhe organizimi i mësuesit: Një mësues i mirëpërgatitur dhe i organizuar mund ta prezantojë materialin në një mënyrë të qartë. Kjo i ndihmon nxënësit ta ndjekin leksionin më lehtë dhe të kuptojnë konceptet kryesore.

Mjedisi i klasës: Një mjedis pozitiv dhe mbështetës në klasë mund të ndikojë pozitivisht në përvetësimin e materialit. Një ambient ku nxënësit ndihen të sigurt dhe të inkurajuar për të shprehur mendimet dhe për të bërë pyetje mund të ndihmojë shumë në procesin e të mësuarit.

Strategjitë e nxënësve për mësim: Nxënësit që zhvillojnë strategji të efektshme për të mësuar, si, për shembull, bërja e shënimeve, rishikimi i materialit pas orës mësimore dhe përdorimi i teknikave të ndryshme të memorizimit, kanë më shumë gjasa ta përvetësojnë materialin.

Motivimi dhe disiplina: Nxënësit që janë të motivuar dhe të disiplinuar kanë një përqindje më të lartë suksesi në përvetësimin e materialit. Motivimi mund të vijë nga interesimi për subjektin, qëllimet personale apo inkurajimi nga mësuesit dhe prindërit.

Detyrë shtëpie

Detyrat e shtëpisë kanë një rëndësi të madhe në procesin e edukimit dhe zhvillimit të nxënësve për disa arsye kryesore:

Përforcimi i njohurive

- **Rivlerësimi i materialit:** Detyrat e shtëpisë ndihmojnë në përforcimin e njohurive të fituara gjatë orëve mësimore duke i bërë nxënësit të përsërisin dhe të praktikojnë konceptet e mësuara.
- **Zhvillimi i aftësive:** Përmes ushtrimeve praktike, nxënësit zhvillojnë aftësitë e tyre analitike, kritike dhe krijuese.
- **Përgjegjësia:** Detyrat e shtëpisë nxitin ndjenjën e përgjegjësisë dhe pavarësisë të nxënësit, duke i bërë ata të ndërgjegjshëm për rëndësinë e angazhimeve të tyre.
- **Përfshirja e prindërve:** Detyrat e shtëpisë u ofrojnë një mundësi prindërve që të jenë të përfshirë në procesin e mësimin të fëmijëve të tyre dhe të ndihmojnë në zhvillimin e tyre.

RIPËRSËRITJE – PËRSËRITJE NË ORËN E ARDHSHE MËSIMORE

Përsëritja e mësimin të kaluar dhe lidhshmëria e njësive mësimore janë dy elemente të rëndësishme në procesin e mësimdhënies dhe të nxënies.

1. Përsëritja e mësimin të kaluar

Përsëritja e mësimin të kaluar ka disa përfitime kryesore:

- **Forcimi i njohurive:** Ndihmon në konsolidimin e materialit të mësuar dhe rrit shanset që nxënësit ta mbajnë mend atë për një periudhë më të gjatë.

- **Identifikimi i dobësive:** I lejon mësuesit të vërejnë se cilat koncepte janë ende të paqarta për nxënësit.
- **Ndërtimi i vetëbesimit:** Kur nxënësit shohin se mund ta rikujtojnë materialin e mëparshëm, ata ndihen më të sigurt për të vazhduar me materialin e ri.

2. Lidhshmëria e njësive mësimore:

- **Vazhdimësia e** të nxënësve: Kur njësitet janë të ndërlidhura mirë, nxënësit mund të kuptojnë më mirë se si konceptet dhe aftësitë e reja lidhen me ato që kanë mësuar më parë.
- **Aplikimi praktik:** Ndërlidhja i ndihmon nxënësit të shohin se si njohuritë dhe aftësitë që mësojnë mund të përdoren në kontekste të ndryshme.

Strategjitë për lidhshmërinë e njësive mësimore

Përmbledhje e rregullt: Filloni çdo mësim me një përmbledhje të shpejtë të materialit të kaluar.

Pyetje dhe diskutime: Përdorni pyetje për t'i nxitur nxënësit të rikujtojnë dhe të diskutojnë konceptet e mëparshme.

Shembuj praktikë: Integroni shembuj që lidhin materialin e ri me njohuritë e mëparshme.

Vlerësime të vazhdueshme: Përdorni teste të shkurtra ose detyra shtëpie që mund të kontrollohen edhe pas orëve mësimore.

PËRFUNDIM

Ky lloj aktiviteti gjatë orëve mësimore nxjerr në pah një klasë të mirorganizuar:

- Ku prindërit janë të kënaqur me nivelin gjuhësor të fëmijëve të tyre dhe hapat që ata ndjekin në mësimin e gjuhës amtare.
- Prindërit shohin ndryshime gjuhësore te fëmijët e tyre.
- Fëmijët e tyre janë të motivuar, sepse tani gjuha shqipe nuk është diçka e tepërt, por pjesë e përgatitjes së tyre shkollore.
- Komunikimi me prindërit, formë pozitive e një vlerësimi të dyanshëm prindër–mësues dhe anasjellas.
- Vlerësimi i dyanshëm (mësues–prindër) ndihmon në përshtatjen e mësimdhënies sipas nevojave të tyre.
- Vëzhgimet sistematike të sjelljeve dhe përfshirjes së nxënësve gjatë procesit mësimor ndihmojnë në vlerësimin e aspekteve sociale dhe emocionale të nxënies.
- Vetëvlerësimi dhe vlerësimi nga bashkëmoshatarët.

*Fotoalbum nga aktivitetet e zhvilluara gjatë ditëve të
Seminarit XVII mbarëkombëtar me mësuesit e gjuhës
shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë*

Seminari XVII Mbarëkombëtar

“Metodologji të mësimdhënies së gjuhës shqipe
dhe të kulturës shqiptare në diasporë e në mërgatë”

Prishtinë, 18-21 korrik 2024

Republika e Kosovës
Republic of Kosovo
Republika Kosovë
Qeveria - Government - Vlada

Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit
Ministry of Education, Science, Technology and Innovation
Ministère de l'Éducation / Nađa, Tehnologji / Inovacija

Republika e Kosovës
Republic of Kosovo
Republika Kosovë
Qeveria - Government - Vlada

Ministria e Punëve të Jashtme dhe Diasporës
Ministry of Foreign Affairs and Diaspora
Ministère des Affaires Étrangères / Diaspora

REPUBLIKA E SHQIPËRIE
MINISTRIA E ARSIMIT
DHE SPORTIT

SEMINARI XVII MBARËKOMBËTAR

ME MËSUESIT E GJUHËS SHQIPE DHE TË KULTURËS SHQIPTARE NË DIASPORË

*"Metodologji të mësimdhënies së gjuhës shqipe
dhe të kulturës shqiptare në diasporë e në mërgatë"*

HOTEL "SIRIUS"

PROGRAMI

Prishtinë, 18-21 korrik 2024

DITA E PARË, 18.07.2024		KOHA
Regjistrimi i pjesëmarrësve dhe vendosja në hotelet: "Sirius", "Garden" "Downtown", "Parlament" dhe "Emery".		11:00-13:00
Dreka në Hotel "Sirius"		13:00-14:30
Pritja e mysafirëve në restorantin "Menza-Ramiz Sadiku"		18:00-18:30
Moderator: Zyrtar nga Zyra e Kryeministrit të Kosovës		
Program kulturor-artistik nga Ansambli "Shota"		18:30-18:45
Përshëndetjet institucionale	Hapja e seminarit nga z. Pjerin Lleshi, Greqi	18:45-18:50
	Fjalët përshëndetëse: - Albin Kurti, Kryeministër i Republikës së Kosovës. - Donika Gërvalla Schwarz, Zëvendëskryeministre dhe Ministre, MPJD. - Arbërie Nagavci, Ministre, MASHTI.	18:50-19:10
Ndarja e mirënjohjeve për kontribues institucionalë në mbështetjen e mësimi të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë		19:10-19:20
Darka në restorantin "Menza-Ramiz Sadiku"		19:20-21:00

DITA E DYTË, 19.07.2024

Moderatore: Feime Llapashtica (MASHTI), Erida Koleci (ASCAP)

Seancë plenare / Salla 1

Mustafë Krasniqi	Sa është e pranishme gjuha amtare tek fëmijët e mërgatës shqiptare, dhe si ta vëmë në qendër të vëmendjes shkollën shqipe?	09:00-09:20
Arjana Zhubi	Ndikimi i punimeve ndërvepruese në klasë dhe ngritja e rezultateve të të nxënit gjatë procesit mësimor	09:20-09:40
Melita Orešković	Flasim shqip për Zagrebin - mësim në terren	09:40-10:00
Arbërie Nagavci, Ministre, MASHTI Ogerta Manastirliu, Ministre, MAS	Mirëseardhje për pjesëmarrësit	10:00-10:20

Udhëzime dhe ndarja në grupe

10:20-10:30

Pushim për kafe

10:30-11:00

Punë në grupe në katër salla

Elmira Rama	Vlerësimi i nxënësve - faktor kyç për mësimdhënie dhe menaxhim efektiv në klasat heterogjene	<i>Salla 1</i>	11:00-12:00
Denada Quku	Ndërthurja e mësimiit të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare (histori, gjeografi, kulturë figurative dhe kulturë muzikore) me atë të vendit pritës nxit zhvillimin psiko-social të fëmijës	<i>Salla 2</i>	
Teuta Tabaku	Risi në mësimdhënien e gjuhës shqipe përmes teknologjisë në diasporë	<i>Salla 3</i>	
Lefteri Metkaj	Planifikimi i orës mësimore, niveli I, “Si mund të punojmë duke praktikuar gjithëpërfshirjen e nxënësve të të tri grupmoshave?”	<i>Salla 4</i>	

Reflektime për punën në grupe

Salla 1

12:00-13:00

Albana Tahiri Gilberda Hadaaj	Mësimdhënia dhe të nxënit: Roli i praktikave didaktike, bazuar në situata të ndryshme	<i>Salla 1</i>	13:00-14:00
Merita Avdyli	“Pema ime familjare”- Krijojmë kujtime, ndërtojmë lidhje	<i>Salla 2</i>	
Lindita Budini	Rëndësia e materialeve autentike dhe projektimi i tyre në mësimdhënien e gjuhës shqipe	<i>Salla 3</i>	
Etleva Mançe	Heterogjeniteti në mësimin plotësues të gjuhës shqipe	<i>Salla 4</i>	

Shërbim me ujë dhe kafe

Reflektime për punën në grupe

Salla 1

14:00-15:00

Dreka

15:00-16:30

Veprimtari kulturore

Vizitë në Bibliotekën Kombëtare “Pjetër Bogdani”	18:00-20:00
Darka	20:00-22:00

DITA E TRETË, 20.07.2024

Moderatorë: Shqiponja Lamçe (MAS), Hamdi Reqica (MPJD)

Seancë plenare / Salla 1

Arbërie Nagavci, Ministre, MASHTI	Bashkëbisedim me seminaristët	09:00-12:00
Donika Gërvalla Schwarz, Zëvendëskryeministre dhe Ministre, MPJD	MPJD dhe Misionet diplomatike dhe konsullore të Republikës së Kosovës në shërbim të ruajtjes së identitetit kombëtar	

Pushim për kafe

12:00-12:30

Seancë plenare / Salla 1

Nexhat Maloku	Bashkëpunimi me institucionet arsimore dhe me mësuesit zviceranë, faktor i rëndësishëm i njohjes së mësimit plotësues të gjuhës shqipe	12:30-12:50
Nexhmije Reçica	Përvoja të bashkëpunimit mes mësuesve të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare dhe mësuesve të vendit pritës	12:50-13:10
Milena Selimi	Udhërrëfyesi “Jam shqiptar” (botime për diasporën)	13:10-13:30
Miradije Berishaj Eva Paloka	Organizimi i një ore mësimore me nxënës që vijnë nga vende dhe sisteme të ndryshme arsimore në diasporë	13:30-13:50

Udhëzime dhe ndarja në grupe

13:50-14:00

Punë në grupe në tri salla

Ornela Radovicka	Plan bashkëpunimi mes shkollave me nxënës arbëreshë dhe me nxënës të tjerë në diasporë	<i>Salla 1</i>	14:00-15:00 Shërbim me ujë dhe kafe
Anita Duriçi	Ndërthurja e mësimit të gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare (histori, gjeografi, kulturë figurative dhe kulturë muzikore) me atë të vendit pritës	<i>Salla 2</i>	
Vaxhid Sejdiu	Përdorimi i tekstit të përbashkët “Gjuha shqipe dhe kultura shqiptare”, niveli I (model i një ore mësimore)	<i>Salla 3</i>	

Dreka

15:00- 16:30

Veprimtari kulturore

Vizitë në ekspozitën “Reporting House” (ish-objekti i Gërmisë)	18:00-20:00
Darka	20:00-22:00

DITA E KATËRT, 21.07.2024		
Moderatorë: Besnik Rama (MAS), Elhame Shabani (MASHTI)		
Reflektime për punën në grupe të datës 20.07.2024		09:00-10:00
Erida Koleci	Plotësimi online i formularit të vlerësimit të Seminarit	10:00-10:20
Shqipe Gashi Ramadani Anila Ferizaj	Përfundimet e Seminarit XVII Mbarëkombëtar me mësuesit e gjuhës shqipe dhe të kulturës shqiptare në diasporë	10:20-10:40
Shpërndarja e certifikatave		10:40-12:00
Dreka		12:00-14:00
Shpërndarja e seminaristëve dhe nisja e autobusëve për në Tiranë		14:30